

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den Gamle By

2014

Den Gamle By 2014

Offentlige tilskudsgivere

Kulturministeriet

Aarhus Kommune

Donationer til store aktuelle projekter

A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal	Den Moderne By
Sallingfondene	Aarhus Story
Aage og Johanne Louis-Hansens Fond	Smykkeskrinet
Købmand Herman Sallings Fond	Hus fra Skanderborg
Annie og Otto Detlefs' Fonde OJD	Aarhus Porten og Stien bag om Byen
Velux Fonden	Projekt danske middelalderbyer
Augustinus Fonden	Nydelsesmidlernes Danmarks- historie
Nordea-fonden	Aarhus Rocks!
CAC Fonden	Høsestriik og hot pants
Bodil Christiane Kolding Sneums Fond	Udvikling
Julius Christian Gårdbos og Ketty Laura Gårdbos Fond	Udvikling af Traktørstedet
Foreningen Plan-Danmark	Simonsens Have
NorCap A/S og A. Enggaard A/S	Efteruddannelse Bygningsdokumentation

Hovedsponsor

Jyllands-Posten

Den Gamle By 2014

Den Gamle By er under protektion af
Hendes Majestæt Dronning Margrethe II

Redaktion	Elsebeth Aasted Schanz, Thomas Bloch Ravn og Kitt Boding-Jensen
Papir	135g Satimat Club
Skrift	Adobe Garamond
Opsætning	Narayana Press og Elsebeth Aasted Schanz
Oversættelse	Worldtranslation
Tryk	Narayana Press
ISBN	978-87-89328-79-9
ISSN	0909-945x
©	Den Gamle By og forfatterne
Omslagsbillede	Dans på torvet i Den Gamle By under Aarhus V weekenden. Foto Aysha Amin

Indhold

Thomas Bloch Ravn Tak til A.P. Møller Fonden	7
Thomas Bloch Ravn Ståsted og pejlepunkter	9
Connie Jantzen Den Gamle By i 100 år	20
Niels Meyer og Mathilde Schødt Veland Borgmestergården – 100 år i Den Gamle By	34
Berit Guldmann Andersen, Anne Cathrine Lorentzen og Thomas Bloch Ravn Historien venter ikke på os!	41
Danielle Guldmann Sekwati og Thomas Bloch Ravn Gæstearbejdernes historie er også en del af Danmarks historie	49
Bodil Klarskov Larsen og Gitte Sørig Thomsen Plast og PVC i Den Gamle Bys 1974-kvarter	57
Jens Ingvordsen Bort, Verdens Jule-Glæde	62
Martin Brandt Djupdræt og Anneken Appel Laursen Hvem kan skrive vor tids historie?	73
Mikkel Thelle Årsberetning Dansk Center for Byhistorie	82
Thomas Bloch Ravn Årsberetning Den Gamle By	87
Nekrolog over Lars Vester Jakobsen	123
Sponsorer	125

Tak til A.P. Møller Fonden

Af Thomas Bloch Ravn

Endnu en gang har A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal givet en kæmpedonation til Den Gamle By. Kort før redaktionens slutning modtog vi den glædelige meddelelse, at A.P. Møller Fonden donerer 135 mio kr til færdiggørelse af de moderne bykvarterer i Den Gamle By. Dermed har Fonden bidraget med i alt ca 300 mio kr til realisering af dette projekt, som internationalt regnes for helt unikt blandt verdens open-air museer. Det er den mest fantastiske gave, som Den Gamle By på nogen måde kunne modtage her i 2014, hvor museet kan markere sit 100-års jubilæum. Vi er A.P. Møller Fonden overordentlig taknemmelig.

Bevillingen på 135 mio kr skal bruges til at færdiggøre og fremtidssikre det omfattende projekt, som A.P. Møller Fonden var med til at igangsætte med sin store donation tilbage i 2007. Det aktuelle projekt består af fire elementer:

- Det påbegyndte 1974-kvarter gøres færdigt med huse og butikker, så det kommer til at fremstå som en færdig bydel

Med en enestående donation på 135 mio kroner har A.P. Møller fonden sikret færdiggørelsen af de moderne bykvarterer i Den Gamle By. Med donationen kan det blandt andet lade sig gøre at få etableret et havnekvartier, som kunne se ud som på denne tegning.

- Som en del af denne bydel, skabes der et mindre kvarter, der vil vise, hvordan et bykvarter kunne tage sig ud i 2014 med bygninger, butikker og lejligheder
- Der etableres et miljø af ældre erhvervsbygninger på Sydhavnen, som ligger overfor Havnegade
- Der opføres en ny hovedindgang mod syd, så Den Gamle By vender sig mod Aarhus og samtidig bliver lettere tilgængelig for dårligt gående.

Den del af projektet, der blev igangsat med A.P. Møller Fondens donation i 2007 – den såkaldte Havnegade-etape – er nu færdig i det ydre og afsluttes med en række åbninger i 2015. Vi kan konstatere, at lejligheder, konditori og butikker har været en publikumssucces af en kaliber, som vi ikke tidligere har oplevet. Vi er overbevist om, at den nye donation vil være med til at fremtidssikre og videreudvikle museets attraktivitet, idet ikke mindst 2014-delen mange år frem i tiden vil skabe en tidsbro til de kommende generationer, som her vil kunne foretage en historievandring med afsæt i en tid, de selv kan genkende.

I Den Gamle By er vi overbeviste om, at dette projekt bærer fremtiden i sig. Vi er overordentlig taknemmelig for, at A.P. Møller Fonden også tør tro på det.

Et par af teksterne i denne årbog er færdiggjort og sat op, inden den glædelige meddelelse løb ind. Det har derfor ikke været muligt at rette formuleringer i artiklerne, der oplyser, at finansieringen endnu ikke er på plads. Årbogen for 2015 vil indeholde en nærmere redegørelse for det nye projekt.

Great news! DKK 135 million from The A.P. Møller Foundation to complete the modern town quarters in Den Gamle By

The A.P. Møller Foundation has once again made an extremely generous donation to Den Gamle By. Shortly before this book went to print, we received the fantastic news that the Foundation will donate DKK 135 million to the completion of Den Gamle By's modern town quarters. The Foundation has now contributed approximately DKK 300 million altogether to the project, which is internationally recognized as quite unique among open-air museums.

Ståsted og pejlepunkter

Af Thomas Bloch Ravn

I 100-året for åbningen af Den Gamle By kan der være grund til at slå fast, at museets ståsted, nu som før, er det idégrundlag og de principper, som gennemsyrede museets grundlægger Peter Holms virke. I denne artikel gør museets direktør gennem 19 år Thomas Bloch Ravn rede for inspirationen bag de senere års initiativer og for, hvordan de passer sammen med museets oprindelige idégrundlag.

At museets ståsted er Peter Holm betyder ikke, at vi gør alt som på Peter Holms tid. Vi tager afsæt i traditionen fra Peter Holm, men mener samtidig, at det er vigtigt at tale til samtiden og at gøre det i et sprog, som folk i dag forstår.

Principper fra Peter Holm

I Den Gamle By går vi fortsat vore egne veje, akkurat som Peter Holm gjorde det.

Der ud over holder vi også fast i, at Den Gamle By som et open-air museum først og fremmest fokuserer på helheder med huse, gader, gårde og haver frem for på enkelte genstande. Vi ved, at vores viden som museumsfolk er begræn-

Peter Holm gik sine egne veje og holdt fast i, hvad han mente var det rigtige for Den Gamle By. Også da landets fremmeste museumsfolk gik imod bevaringen af Borgmestergården, som kun blev reddet i kraft af Peter Holms kampgejst og strategiske snilde.

Med inspiration fra kolleger i Norge, Wales og Holland udarbejdede Den Gamle By i 2002-03 planer for et moderne bykvarter. Den statslige museumsmyndighed var imod, men museet holdt fast, og i dag er 1974-kvarteret en enestående publikumssucces.

set. Derfor lægger vi, som Peter Holm, stor vægt på og sætter en ære i at arbejde sammen med organisationer, netværk og enkeltpersoner, som har særlig indsigt i og erfaring med de ting, vi har på tegnebrættet. Vi sætter mennesket i centrum, både de historiske personer og deres hjem og arbejde og ikke mindst museets besøgende. Og i arbejdet med at udvikle museet lægger vi, som Peter Holm, vægt på at gøre museet aktuelt og også vise interiører, der går helt op til, som Peter Holm udtrykte det, "vore forældres og bedsteforældres tid".

Pejlepunkter fra hele verden

Peter Holm havde sine egne originale ideer, og ikke mindst skabelsen af et koncept for et open-air museum for byernes kulturhistorie giver ham en prominent plads i museumshistorien. Men ud over selv at have stor idékraft var han også stærkt inspireret af en række af Den Gamle Bys søstermuseer i Skandinavien, hvis ledere han havde en tæt kontakt med.

På samme vis har vi, der nu står i spidsen for museet, stor glæde af netværk og inspiration fra gode kolleger i udlandet. Det vil i dag først og fremmest sige Skandinavien, Europa, Nordamerika og Australien.

Nedenfor skal jeg kort fortælle om en række af de inspirationskilder, som de seneste knapt 20 år har haft betydning for Den Gamle By, og som fortsat fungerer som pejlepunkter i det daglige arbejde.

Skal tale til følelser og sanser

I den almindelige museumsdebat høres det ofte, at museer handler om viden, og at det er vigtigt, at man lærer noget, når man besøger et museum. Det er det selvfølgelig også. Men “museet må ikke bare eller først og fremmest være en pædagogisk bank for faktakundskab”, som svenskeren Sten Rentzhog har formuleret det. Sten Rentzhog (født 1937) var i en menneskealder chef for Jamtli i Östersund, og i en årrække også direktør for Nordiska Museet i Stockholm. Han sagde i en forelæsning for Nordiska Museets personale i 1987: “Museets specielle mulighed er, at vi kan arbejde med følelser, oplevelser og fornemmelser. Det er noget helt andet at være museum end at være skole eller bibliotek, det giver andre muligheder og andre udtryksformer”. Og han fortsatte “Skal vi tale museumspædagogik, må vi holde op med at imitere skolen. At være museum er ikke at arbejde med

Elever, der har det svært i den boglige skole, har ofte succesoplevelser, når de deltager i Den Gamle Bys praksisorienterede undervisningstilbud.

Følelserne og sanserne er i fokus i det levende museum i Den Gamle By og mange andre museer. Fx er det gribende at overvære – og deltage i – en auktion over sognets fattigfolk. Det foregår på Jamtli i Sverige. Det er ikke rart, men for 150 år siden var det virkelighed.

lektioner, spørgeskemaer, lysbilleder, dataskærme og faglige puslespil. Vi må indse – og føle det helt ind i sjælen – at museumspædagogik er at gøre direkte det modsatte af, hvad skolen gør. Det er et skift til den anden hjernehalvdel”.¹

Et levende museum

Med forskellige former for levendegørelse arbejder mange museer i dag med at aktivere de besøgendes følelser og sanser. Men da Den Gamle By i 2001 begyndte på den form for formidling, blev det af mange betragtet som en slags tivolisering. Kun Frilandsmuseet Hjerl Hede havde arbejdet med levendegørelse, og det blev ikke rigtig accepteret som fint og fagligt i orden.

På studieture til Holland, Belgien, Sverige og senere USA oplevede jeg levendegørelse som en naturlig forlængelse af open-air museernes arbejde med helheder, og jeg erfarede, at museer sagtens kan levendegøres, så den faglige fane fortsat holdes højt. Fremragende eksempler fandt jeg bl.a. på Zuiderzeemuseet i Enkhuizen i Holland, Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem i Holland, Bokrijk i Belgien og først og fremmest på svenske Jamtli, som i dag er absolut førende på dette felt. I USA vil jeg især fremhæve Conner Prairie i Indianapolis og Plimoth Plantation i Massachusetts.

Disse oplevelser og erfaringer var baggrunden for, at Den Gamle By i 2001 tog initiativ til at gøre museet levende. Det har været medvirkende til, at museet i dag når ud til et meget bredere udsnit af befolkningen, end man normalt ser på museer.

Nå bredt ud

At nå bredt ud og gøre historien relevant og vedkommende for den almindelige dansker har længe været defineret som et mål for Den Gamle By. Det er ligefrem ambitionen også at nå ud til folk, der normalt finder museer kedelige og elitære.

Også på dette felt har Sten Rentzhogs stærke formuleringer været en inspirationskilde. Han sagde i 1987 til sine kolleger på Nordiska Museet: “Lad os sætte en ære i at være et folkets museum, et museum man kan identificere sig med, et museum hvor ingen behøver at føle sig mindre værd end andre, et museum som er hele det svenske folks ejendom... Det er ikke de kulturaktive, der er vores primære målgruppe.

Det er de mallorcaejsende, tv-kiggerne, sofaliggerne, vind-surferne – alle de almindelige mennesker, som aldrig kunne drømme om at gå på museum”.

Den walisiske museumsmand John Williams-Davies (født 1949) pointerer i en artikel fra 2009, at open-air museerne i årtierne omkring 1900 blev skabt ud fra et demokratisk ønske om at være relevante for almindelige mennesker. Det betød dels, at de ønskede at fokusere på almindelige menneskers historie, hvilket var ganske nyt, og dels betød det, at de ville fortælle historien på en måde, så den var til at forstå for almindelige mennesker uden finkulturel dannelse. Det var også nyt.²

Kombinationen af social-kulturel relevans med det folkelige og populære kendetegnede stort set alle de frilandsmuseer, der så dagens lys i årtierne omkring år 1900. Og denne kombination er fortsat et adelsmærke for en række af de bedste open-air museer. For Den Gamle Bys vedkommende dokumenteres det af de årlige publikumsundersøgelser, som er omtalt i årbogen fra 2013.³

Nutiden på museum

I Den Gamle By overvejede vi længe, hvorvidt vi – i lighed med en række spændende europæiske museer – kunne gå længere op i tiden. Umiddelbart kunne vi ikke se 1700-tals barok side om side med modernisme fra 1950'erne eller 1970'er hippiestil. Men så opstod tanken, at man da bare kunne bygge et mere moderne kvarter uden på den gamle bykerne og på den måde undgå en sådan gang kronologisk hulter-til-bulter. Den tanke tog form og blev første gang formuleret i 2002.⁴

Allerede fra 1980'erne var enkelte museer begyndt at gå tættere på vores egen tid. Først og fremmest St. Fagans i Wales og Sogn Folkemuseum i Vestnorge. Det vakte voldsomme diskussioner i museumsverdenen. Men når man gik tilbage til museernes grundlæggere og deres ideer, nåede man som regel frem til, at det, de jo havde gjort, rent faktisk var at lade deres museer række op til en tid, som mange mennesker stadig havde en erindring om. Så egentlig var det ikke noget nyt at interessere sig for den nære fortid!

Det mest gennemførte moderne projekt foregik i 1990'erne på norske Maihaugen i Lillehammer under ledelse

På Norsk Folkemuseum kan publikum se lejligheder fra 1879 til 2002. Den ældste modelleret over Henrik Ibsens Et dukkehjem, og den yngste indrettet som et pakistansk hjem i Norge. Her ses arkitektparrets hjem fra 1979.

Det var meget inspirerende, da walisiske St. Fagans i Cardiff for alvor satte nutiden på museum i 1987. Dette år åbnede man seks rækkehuse, som viser udviklingen i bygnings- og boligkultur fra 1805 til 1985. Ideen er, at det er lettere for museets publikum at forstå forskellene i bygnings- og boligkultur over tid, når man ser en hel række af samme hustype.

af Olav Aaraas (født 1950), som i dag er leder af Norsk Folkemuseum i Oslo. På Maihaugen skabte han et helt parcelhuskvarter med huse og indbo fra 1940'erne, 1950'erne, 1970'erne, 1980'erne og de sidste fra 1995 – der åbnede netop dette år. Projektet blev voldsomt kritiseret, men er i dag anerkendt som banebrydende og et eksempel til efterfølgelse.⁵

På en konference i 2009 i Den Gamle By begrundede Olav Aaraas vigtigheden af sådanne projekter. Han tog udgangspunkt i spørgsmålet: “Hvad er det, der interesserer museernes besøgende mere end noget andet?” Og han svarede: “Dem selv!”... “Vi vil gerne have nogen til at sige, at vores liv også er vigtige, og lige så vigtige som stenalderens hulemænd, de mjøddrikkende vikinger og 1800-tallets bønder”. “Historien sluttede ikke for 50 eller 10 år siden”, fortsatte han. “Den fortsætter, og vi er selv en del af den”... “Hvis vi som museer lader flere årtier, ja århundreder gå, uden at indsamle, dokumentere og undersøge, så svigter vi vores opgave som museer, og vi mister vigtig viden, og vi bliver gradvist mindre relevante for publikum”.⁶

Nøgleår

I nordengelske Beamish ved Newcastle stødte vi første gang på ideen om såkaldte nøgleår. Efter i mange år at have vist den nordengelske historie i mange forskellige årstal, indførte museets nye direktør Peter Lewis i 1989 to nøgleår, 1825 og 1913. Den lille herregård Pockerley Manor og den tidlige jernbane er hjemmehørende i året 1825 og viser overgangen fra det ældre landbrugssamfund til tidlig industri. Stationsbyen, minelandsbyen og farmen viser det moderne, industrielle England i årene lige op til Første Verdenskrig.

Begrundelsen for disse nøgleår var dobbelt. For det første gjorde nogle få årstal det lettere for et publikum, der næppe havde hele den nordengelske historie present, at få overblik over museet. Og for det andet kan Beamish via disse årstal fokusere på nogle af de markante historier, som er vigtige for “the great north”, som er museets emne.⁷

I Den Gamle By har vi ladet os inspirere af denne model, så det bliver lettere for publikum at få overblik over, hvor de er henne i historien, og samtidig er 1927 og 1974, som er Den Gamle Bys to nøgleår, tidspunkter, hvor man både

kan se frem og tilbage. Således var fx 1974 toppunktet på en vækst og udvikling, der tog fart i slutningen af 1950'erne, og i løbet af de følgende to årtier ændrede det danske samfund sig grundlæggende. 1974 er også året, hvor man blev klar over, at oliekrisen ikke blot var en parentes, men et vilkår, der satte ganske meget i stå i adskillige år. Ved at fokusere på ét enkelt år er det ambitionen, at vi kan fortælle en ganske stor og langstrakt historie.

Museum om mennesker

“Vi er ikke et museum om huse og heller ikke et museum om ting. Vi er et museum om mennesker”. Sådan sagde hollænderen Jan Vaessen (født 1947) engang til mig om sit nyskabende museum, Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem. Jan Vaessen var direktør for museet fra 1990 til 2009.⁸

Jan Vaessens filosofi stemmer godt overens med Peter Holms tanke om, at man i alle rum først og fremmest skulle fornemme et nærvær af fortidens mennesker.

Jan Vaessens stærke udsagn såvel som mine mange samtaler og diskussioner med ham har været en vigtig inspirationskilde i arbejdet med at udvikle Den Gamle By. Først og

Nordengelske Beamish definerer deres ældste miljøer til året 1825. I et af miljøerne kan publikum opleve museets rekonstruerede lokomotiver fra jernbanens spæde barndom. Det lugter helt rigtigt, og publikum kan få en køretur ud i det tidligt industrielle landskab.

Beamish rummer også et bykvarter anno 1913 med butikker, tandlæge, spillelærerinde, bilværksted, Coop, loge og meget mere.

Rollespil og en praktisk tilgang til tingene har vist sig at være veje til at nå ud til mennesker, der normalt aldrig kommer på museum. Siden 2012 har Den Gamle By tilbudt børn og unge med særlige behov at komme tæt på historien. Forløb er blevet udviklet så også grupper med store problemer med indlæring og abstraktion kan være med.

fremmest i form af Levende Museum, men også fx i personliggørelsen af fortællingerne i lejlighederne i Tårnborghuset 1974.

Et andet stærkt udsagn er amerikaneren Stephen E. Weils (1928-2005) formulering: "Museerne skal flytte fokus fra at være *om noget* til at være *for nogen*". Udsagnet stammer fra en programmatisk artikel fra 1999, der handler om den konstante forandring af de amerikanske museer.⁹

Formuleringer af denne art har gjort det naturligt for Den Gamle By at lave særlige tilbud til samfundet svage grupper som fx ældre, der er ramt af demens, og børn og unge med psykiske lidelser. Det er også grunden til, at vi sagde ja til projektet med at have en hjemløs boende i en baggård i vinteren 2012, så museets gæster kunne komme tæt på denne del af virkeligheden. Og det er baggrunden for, at vi i foråret 2014 inviterede fire unge mennesker til at bo en uge i kollektivet fra 1974 på datidens vilkår.

Museet som mødested og inspiratorium

Den sidste ting, jeg her vil nævne, er museets rolle som mødested.

Ungarske Miklós Cseri (født 1957) taler om, at museet skal være en agora. Han refererer herved til den åbne plads i antikkens græske byer, som blev brugt til mødested, råds- og retshandlinger, handel, teater og sport. Altså et sted hvor folk mødes, og hvor der er både udfoldelse, underholdning og diskussion.¹⁰

Vi bliver i det græske og ser nærmere på det originale græske ord "museum", som er templet for alle de ni mus.

Mange udenlandske open-air museer lægger vægt på også at være mødesteder, hvor publikum kan opleve andet end det klassiske museum. I forsommeren 2014 åbnede Den Gamle By udstillingen Aarhus Rocks, og i den anledning blev der på Torvet arrangeret en række koncerter. I en af de fire rock-weekends var der fokus på den musik, som udfolder sig i Aarhus V, og hvor musikerne ofte trækker på forskellige ikke-europæiske traditioner. Her ses to unge mænd fra Rap Akademiet på scenen. Foto Aysa Amin.

Engländeren Peter Lewis har i en kampagne mod det, han kalder “de kedelige museers brigade” pointeret, hvordan kun historiens og astronomiens mus, clio og urania, er inkluderet i det moderne museumsbegreb, mens de syv mus, der har med det poetiske, det musiske og det dramatiske, alle er ekskluderet. I forlængelse heraf argumenterer han for, at disse ekskluderede mus atter bør inkluderes i vores museumsbegreb, som dermed også vil komme til at rumme elementer af det poetiske, det musiske og det dramatiske.¹¹

Peter, Erna og mig selv

I mine første 10 år som direktør for Den Gamle By havde jeg den store glæde at kunne drøfte tanker og planer med museets ældste medarbejder, forhenværende museumsinspektør dr. phil. Erna Lorenzen. Hun blev ansat i Den Gamle By 1935, og som hun selv sagde engang i slutningen af 1990'erne, så var hun den eneste tilbageværende fra den første generation og havde i 10 år arbejdet tæt sammen med museets grundlægger Peter Holm.

Kort tid efter min tiltræden i 1996 inviterede Erna Lorenzen til samtale og diskussion, og vi udviklede et nært venskab, som varede ved helt frem hendes død i 2006.

Når jeg havde tanker om noget, som jeg forestillede mig kunne være kontroversielt og vække til diskussion, tog jeg gerne ud til Erna, som altid havde et glas portvin og et stykke chokolade. Det skete fx, da tankerne om Den Gamle Bys levende museum kom op, og det skete også, da ideen til det, der skulle blive til det moderne byprojekt, var på vej.

Jeg fortalte om mine tanker, hun spurgte ind, og vi drøftede både det konkrete projekt, og hvordan det passede ind i det billede, hun havde af museet. Derpå var det, som om hun diskuterede med sig selv, og hun funderede også over, hvad Peter Holm ville have syntes. Og når det så viste sig, at både Peter, Erna og jeg mente, at det, vi lige havde drøftet, var godt og rigtigt for Den Gamle By, ja så følte jeg, at jeg havde det nødvendige rygstød til at arbejde videre med tanken.

I år lancerer Den Gamle By et fremtidsprojekt, der går ud på at skaffe viden, genstande og helheder, så museet om 5, 10 eller måske 15 år kan skabe et bykvarter som det så ud i 2014. Se artiklen herom side 41. Desværre er det ikke længere muligt at drøfte et projekt som dette med Erna, min gamle veninde. Men det ville have været skønt at høre hendes kommentarer og opleve hendes stille diskussion med Peter Holm. Jeg tror, at både Peter og Erna ville nikke til projektet, hvilket ville give os et stærkt rygstød i arbejdet med at realisere det.

Noter

1. Sten Rentzhogs forelæsninger i forbindelse med sin tiltræden som direktør for Nordiska Museet i Stockholm i 1987, fotokopi.
2. John Williams-Davies: "Now Our Story is Your Story": The Challenge of Relevance in Open-Air Museums, *Folk Life. Journal of Ethnological Studies*, vol 47, 2009 siderne 115-123.
3. Thomas Bloch Ravn: Museum og mødested, *Den Gamle Bys årbog 2013* side 9-10.
4. Thomas Bloch Ravn: Den Gamle By. Et vindue til historien, *Gyldendal 2002* side 234.
5. Se mit blogindlæg herom: <http://blog.dengambleby.dk/museumsdirektoren/2013/05/15/museumsfolk-protesterede-da-norske-open-air-museer-satte-samtiden-pa-museum/>
6. Olav Aaraas: Let our visitors be important historical persons, i Thomas Bloch Ravn og Elsebeth Aasted Schanz (red): *Authenticity and Relevance, Den Gamle By 2011* side 144.
7. Samtaler med Peter Lewis.
8. Samtaler med Jan Vaessen.

9. Stephen E. Weil: From Being About Something To Being For Somebody: The Ongoing Transformation of the American Museum, i Daedalus. Journal of American Academy of Arts and Sciences, vol 128, 1999.
10. Samtaler med Miklós Cseri.
11. Peter Lewis: Dramatic effect, Museum Practice Magazine, Autumn 2004 side 44.

Origins, inspiration and directions

This year it is 100 years since Den Gamle By's inauguration on the present site. On this occasion I feel it relevant to state that the founder Peter Holm's original ideas and museological principles still constitute the framework for Den Gamle By's activities. In the museum's work, these ideas are constantly being supplemented by inspiration from colleagues and museologists in order to keep Den Gamle By updated and relevant, now and in the future.

At Den Gamle By we follow our own path and heart-beat, and we trust that we can handle tasks and developments, even though some might consider them impossible. We wish the museum to be popular and to reach out to a very broad public, and though Den Gamle By is a scientific institution, our focus is more on people and storytelling than on objects, artefacts and research.

In my first ten years as museum director, I was lucky to develop a close friendship with Dr. Erna Lorenzen, who then was the only staff member left from the first generation. When I had a new and maybe controversial idea, I always discussed it with old Erna to hear her opinion. Sometimes I felt that she also had a sort of silent discussion with Peter Holm. And then – at the end of the discussion – if I found that all three of us – Erna, Peter and myself – agreed on the idea, then we decided to go for it!

Den Gamle By i 100 år

Af Connie Jantzen

Det er i år 100 år siden, at Den Gamle By blev grundlagt. I den forbindelse opsummerer museumsinspektør, cand.mag. Connie Jantzen museets historie og udvikling. Connie Jantzen har et indgående kendskab til Aarhus, idet hun er født og opvokset i byen og har været ansat på Aarhus Bymuseum frem til museets indlemmelse i Den Gamle By i 2011.

Det hele begyndte i Aarhus 1907, da den gamle bindingsværksgård fra 1597, der lå på hjørnet af Immervad og Lille Torv, blev dømt til nedrivning. Det faldt sammen med, at planlæggerne af den Landsudstilling, der skulle løbe af stables i Aarhus i 1909, havde besluttet, at der skulle vises en udstilling om Aarhus by. I det nedsatte Lokalhistoriske Udvalg med Peter Holm som formand opstod ideen om at genrejse bindingsværksgården på udstillingsområdet som ramme om den lokalhistoriske udstilling.

Da Landsudstillingen åbnede den 18. maj i 1909 stod Borgmestergården, som var blevet gårdens navn, færdig med udstillinger og møblerede stuer. Den blev en stor succes, hvilket var en opmuntring for udvalget, der ønskede, at Borgmestergården skulle bevares.

Peter Holm i sit kontor i hovedbygningen fra Aarhus Mølle i begyndelsen af 1930'erne.

Peter Holm skaber Den Gamle By 1914-1945

Et velegnet sted blev fundet i Det jyske Selskabs Have ved Vesterbro, nuværende Botaniske Have, hvor terrænforholdene egnede sig godt til det frilandsmuseum, der ifølge Peter Holms vision "var skabelsen af et bybillede, gerne med al den hygge og stemning, der kunne være over små gamle byer med huse fra forskellige tider, krogede gader og småhaver med frugttræer og sirbuske."¹

Den 23. juli 1914 blev Borgmestergården åbnet for publikum. Gården udgjorde sammen med lysthuset i haven og Frans Hansens Hus begyndelsen til Den Gamle By, der var verdens første frilandsmuseum for købstadens bygninger og liv.

I de efterfølgende år fulgte genopførelsen af en række mindre og større huse og gårde, der alle var med til at give et billede af en mangfoldig købstad.

Tekstilsamlingen

Det var Peter Holms tanke, at Den Gamle By skulle vise købstadskulturen i sin bredeste forstand. Det var derfor naturligt, at museet opbyggede flere specialsamlinger.

Allerede i 1914 blev dele af tekstilsamlingen udstillet i et enkelt rum i Borgmestergården. Peter Holm berettede om udstillingen: "Pladsen var kneben og til dels uegnet, og på ægte mandfolkevis var tingene fremlagt i den tilstand de var modtagne, hist og her endog ophængt ved hjælp af tegnestifter"². I 1924 fik samlingen sit Dragtmuseum i Tværgadehuset. Dragtmuseet blev til Tekstilmuseet med flytningen i

Den Gamle By viser skiftende særudstillinger med tekstiler. I 2009 klippede Kronprinsesse Mary snoren til udstillingen Festtøj. Dragt- og tekstilsamlingen er den ældste af museets mange specialsamlinger.

1939 til det nyopførte Bendtsens Pakhus fra Aalborg. Den permanente udstilling lukkede i 2001.

Håndværkermuseet

Der kom hurtigt fokus på indsamling af værksteder fra de håndværk, der var typiske for købstaden, og i 1916 åbnede Håndværkermuseet i huset på hjørnet af Torvet og Brostræde med lysestøberens, skomagerens, nålemagerens og træskomagerens værksteder. Efterhånden som museet udvidedes med flere huse, fik de enkelte håndværk deres eget hus. De to første var Farveriet i 1928 i et hus fra Aalborg og Bogtrykkeriet i 1930, i dag Avistrykkeriet.

Urmuseet

Urmuseet blev indrettet i Frans Hansens Hus fra Aarhus, nabohuset til Borgmestergården, og blev indviet i 1934.

Huset var indrettet med butik og tikkende ure. Bag butikken var svendenes værksted og på 1. salen det egentlige urmuseum med eksempler på ure lige fra solure over lommeure til tårnurværker.

Konditori og restaurant

Efterhånden som der kom flere og flere gæster på museet og ikke kun aarhusianere, opstod behovet for et sted, hvor de besøgende kunne sidde og få en kop kaffe. Efter at museet

Fra 1926 kunne museets gæster nyde kaffe og kage i hyggelige omgivelser i Aalborggårdens gård. Kaffestedet blev i 1933 afløst af Den Gamle Bys restaurant.

havde fået en bevilling til at drive konditori, blev stuerne i Aalborggårdens Grotumfløj møbleret som serveringslokaler, og i gården bag fløjen var der udendørs servering. Konditoriet kunne åbne i maj 1926.

Den brandfare, som konditoriets køkken indebar, førte til et ønske om at få en rigtig gæstgivergård i Den Gamle By. Pinsedag 1933 kunne museet slå dørene op til den nye restaurant i udkanten af museumsområdet.

Direktørskifte

Da Peter Holm i 1945 trådte tilbage som direktør, var der genopført ikke mindre end 45 større og mindre huse samt anlagt en åhavn i Den Gamle By. Desuden havde ikke færre end 15 håndværk fået værksted i eget hus, foruden en enkelt fabriksvirksomhed, Uldspinderiet og Dampvæveriet, der blev indviet i 1944.

Helge Søgaard museumsdirektør 1945-1964

Peter Holms efterfølger blev dr.phil. Helge Søgaard. Det var stadig Den Gamle Bys vigtigste opgave "at være et samlingssted for de danske købstæders kulturminde og at vise deres næringsliv og betydning for udviklingen".³ Under hans ledelse kom fokus til at ligge på det videnskabelige arbejde, samlingerne og udstillingerne.

Helge Søgaard forlod pludselig Den Gamle By i 1964, formentlig på grund af en voksende uoverensstemmelse mellem Søgaards strengt videnskabelige holdning til museumsarbejdet og bestyrelsens ønske om en mere udadvendt og publikumsorienteret vinkel.

Aarhussamlingen

I den aarhusianske Renæssancegård fra 1593 åbnede i foråret 1946 en nyopstilling af genstande og billeder fra Aarhus, kaldet Aarhussamlingen, som Aarhus Museum havde overdraget til Den Gamle By i 1926. Kun en lille del af samlingen havde siden 1926 været udstillet i Aalborggården. Udstillingen blev lukket omkring midten af 1990'erne og afløses i 2017 af den underjordiske udstilling Aarhus Story.

Museumsdirektør Helge Søgaard viser den jugoslaviske vicepræsident E. Kardeij og statsminister H.C. Hansen rundt i Den Gamle By under deres besøg i 1959.

De første kammerkoncerter blev spillet på hovedtrappen til Borgmestergården i 1946. Koncerterne blev senere en tradition i Den Gamle By.

Ramme for kulturelle arrangementer

Aarhus Byråd tog med otte koncerter på Torvet i sommeren 1946 initiativ til at bruge Den Gamle By til forskellige kulturelle arrangementer. I 1950 opførte skuespillere fra Aarhus Teater for første gang friluftsspil. Bag Lille Rosengården spillede de Ludvig Holbergs "Henrik og Pernille". En tradition var skabt som holdt frem til 1963, da Holbergspillene rykkede inden for i Helsingør Theater.

Nye bygninger

Der blev stadig føjet brikker til Peter Holms købstad, da et postkontor åbnede i 1953 sammen med postmesterens bolig i Aabenraahuset. I den anledning kunne gæsterne købe frimærker og få deres post stemplet med det særlige dagstempel, som Postvæsenet havde fremstillet. I 1961 fik købstaden sit eget teater med indvielsen af Helsingør Theater fra 1817.

Hans Lassen museumsdirektør 1964-1981

Den 1. november 1964 tiltrådte Hans Lassen posten som direktør for Den Gamle By. Samme år havde museet eksisteret i 50 år og var nu en "by" med 55 huse og en lang række af større og mindre samlinger, der ud over at repræsentere håndværkets historie også kunne illustrere adskillige aspekter af dagliglivet i købstaden.⁴

Hans Lassen lagde stor vægt på den publikumsmæssige side af museumsarbejdet. Han betragtede det som sin særlige opgave i videst mulig udstrækning at "åbne" både museet og husene for de besøgende. Flere af museets specialsamlinger

Et festklædt publikum ved indvielsen af Helsingør Theater den 2. december 1961. Teatret, der er indrettet som på Frederik VI's tid, har lagt scene til Aarhus Sommeropera samt adskillige teaterforestillinger, koncerter og foredrag.

blev nyopstillet, blandt andet sølvsamlingen i et nyindrettet sølvkammer.

Festugemarked

I forbindelse med afholdelsen af den første Festuge i Aarhus i 1965 åbnede Den Gamle By porten til det første marked med teltboder på Torvet. Der var karrusel og Mester Jakel Teater samt besøg af Dyrehavsbakkens Pjerrot fra København.

Festugemarkedet blev en tradition i Den Gamle By, og mere og mere af museet blev inddraget. Skydetelt, gadeorgel og Cirkus Krone blev faste indslag på markedet, ligesom der kom flere gøglere i gaderne. I 1997 sluttede den form for festugemarked i Den Gamle By. Året efter blev markedsgøgl og madboder afløst af arbejdende værksteder, levende butikker og historiske aktører i gadebilledet.

Arbejdende værksteder

Museets gæster kunne i efterårsferien i 1970 for første gang opleve, at der blev arbejdet i flere af museets værksteder. En ny tradition var skabt. I Farveriet stod dampen ud i rummet, og farveingredienserne kogte i kedlerne, mens maskinerne i spinderiet og væveriet kørte. Desuden arbejdede snedkeren i sit værksted. I dag er værkstederne kun åbne ved særlige lejligheder.

Museumsdirektør Hans Lassen ser på Den Gamle Bys Stoffudstilling i festugen i 1969. Foto Per Allan.

Harmoniorkesteret Kærne blev hurtigt med deres løsslupne optræden et fast indslag i festugemarkederne, og det populære orkester var i en årrække Den Gamle Bys Byorkester. Foto Per Allan, 1970.

Museumsdirektør Erik Kjærsgaard står ved en af de markedsboder, der blev rejst i 1995. De findes stadig i Algade som slikbod, drejerens bod og pottemagerens bod.

Erik Kjærsgaard museumsdirektør 1981-1995

Erik Kjærsgård fortsatte forgængerens arbejde med at popularisere Den Gamle By. Det var af stor betydning for museets økonomi, at så mange som muligt besøgte museet.

Da Erik Kjærsgaard tiltrådte som direktør omfattede købstaden 60 større og mindre bygninger, og ved udgangen af 1995 var yderlige fire bygninger blevet genopført.

På grund af nedskæringer i de offentlige tilskud, så museet sig i 1983 nødsaget til at indhegne museumsområdet og opkræve en entré på 15 kr. i månederne juni-august. For i mindst mulig omfang at genere de mange aarhusianere, der var vant til at gå ture i Den Gamle By, var byen frit tilgængelig uden for turistsæsonen og museets åbningstid.

Endnu et marked

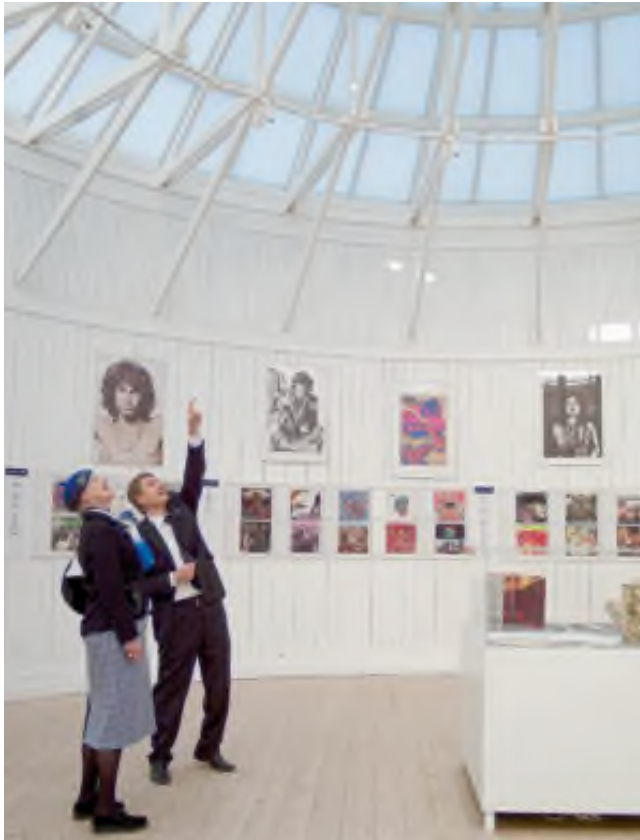
Fra 1983 kunne gæsterne besøge et julemarked. To Lions klubber stod for markedet i en weekend med boder, optræden, musik og andre forlystelser. Markedet blev så godt modtaget, at det blev et fast indslag i december måned indtil 2003, da museets Jul i Den Gamle By tog over.

“Bliv borger i Den gamle By”

I 1927 dannede en gruppe mennesker, der ønskede at støtte Den Gamle By, en venneforening. Et årskort, der gav gratis adgang til alle museets samlinger og bygninger, kostede 6 kr. Foreningen kom dengang op på 7-800 medlemmer. Efter at have levet et stille liv i en årrække, indledte Den Gamle By i 1983 en hvervekampagne under mottoet “Bliv borger i Den gamle By”. Det resulterede i ca. 4.000 nye medlemmer, og der blev holdt en “vennernes dag”, hvor hele museet var tilgængeligt, også “bag kulissen”. Den Gamle Bys Venner blev i 2012 til Klub Den Gamle By, som i dag har over 13.000 medlemmer.

Thomas Bloch Ravn museumsdirektør 1996-

Efter direktørskiftet i 1996 tages der udgangspunkt i Peter Holms visioner for og tanker om, hvilket museum, han ønskede Den Gamle By skulle være. Det hørte med til hans vision, at museets interiører skulle fremstå på en sådan måde, at gæsterne skulle føle, at beboerne eller håndværkerne lige var gået et ærinde, når man kom ind.

Hendes Majestæt Dronning Margrethe er protektor for Den Gamle By og besøger ofte museet. Her ses hun i selskab med museets nuværende direktør Thomas Bloch Ravn i 2011.

Liv i Købmandsgården

I 1996 tages der hul på en nyskabende formidling, der skal give museets gæster en mere levende oplevelse. I Købmandsgården er ideen at vise livet i året 1864 gennem fire skiftende udstillinger, der opstilles år efter år. I udstillingen, der blandt andet omfatter kopier af mad, genstande, dufteffekter og blomster, indgår livagtige figurer af familien, mens butiksvenden bag disken er en levende aktør.

Julen i Den Gamle By

I Borgmestergårdens stue fra 1848 blev det første pyntede juletræ opstillet i begyndelsen af 1950'erne, og i 1953 blev der i stuen fra 1700-tallet dækket et middagsbord, "som en hilsen til museets gæster i juleugen".⁵ Herefter blev en juleudstilling et fast indslag på museet, og i 2013 fik juleudstillingen sit eget "hus" i Ålborggården.

Juleaften i 1929 er gæstegen sat på julebordet sammen med det traditionelle tilbehør hos cykelsmeden. Juletræet i sin potte har fået plads på bordet i hjørnet af den lille stue.

Alle i Levende Museum skal have både en identitet, en rolle og en funktion. Her strikker skomagermadammen anno 1840 strømper, mens hun fortæller om manden, der er på Åbro marked.

I 1997 blev de første skridt taget til at vise, hvorledes julefesten havde formet sig igennem ca. 400 år med 14 julepyntede stuer, samt to butikker og to arbejdende værksteder. I årene herefter kom der flere julepyntede stuer samt aktører i historiske dragter både i køkkener og i stuerne. Fra 2001 arrangerer museet selv julemarkedet med salgs- og madboder rundt i byen samt flere aktører i gaderne. Nu ikke blot en weekend, men hver dag i hele perioden op til højtiden.

Levende Museum

Efter at have taget tilløb gennem flere år med blandt andet vasketøj og høns i baggården, søsatte museet i 2001 projektet “Smag, lugt, og prøv historien” med det formål at sætte fokus på hverdagslivet i 1800-tallets danske købstæder. Konceptet er siden udvidet til også at omfatte 1900-tallet.

Dansk Center for Byhistorie

Den 1. januar 2001 blev Dansk Center for Byhistorie oprettet. Centret er et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Den Gamle By og har til formål at “fremme forskning, forskeruddannelse og formidling af de danske byers historie”.⁶

Møntmestergården 2009

100 år efter åbningen af Landsudstillingen fuldendes bebyggelsen omkring Den Gamle Bys torv, da den prægtige Møntmestergård endelig åbnede for publikum. Det havde taget 13 år at genopføre gården, som Den Gamle By i 1995 fik overdraget af Københavns Kommune, og det kostede 60 mill. kr. at genrejse, redekore og møblere den enestående bygning.

1900-tals kvarter

Som en naturlig udbygning af Den Gamle By sættes der i 2002 fokus på etableringen af et 1900-tals kvarter.

Det er planen at udvide museumsområdet med bygninger fra industrialiseringens tid, og indrette disse med boliger, butikker og virksomheder, som de kunne have taget sig ud i henholdsvis 1927 og 1974.

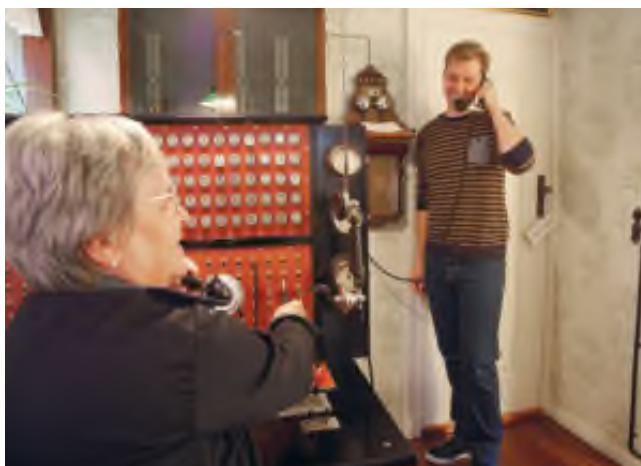
Det eksisterende kvarter omkring Søndergade og Havbrogade med isenkrammerens og boghandlerens butikker fremstod i 2010 som et gadebillede anno 1927 med den rette gadebelægning, fortove, gadebelysning og gavlreklamer.

Spadestikket til den første etape af 1974-kvarteret, der var bygningsrækken langs Sønderbrogade, blev taget i 2008. Målet med denne bydel er at skabe et brokvarter, som de så ud – og til dels stadig kan opleves – i de danske provinsbyer.

For at undgå tidsforvirring lægges 1974-kvarteret i forlængelse af den ældste del af Den Gamle By med 1927-kvarteret som bindeled.

I 2010 åbnede Schous Sæbehus i 1927 kvarteret. I baglokalet findes telefoncentralen, der er bemanded, så gæsterne kan prøve at ringe til hinanden via centralen.

Dansk Plakatumuseum

Bag facaden med Rejsebureau, Fotoborgen og Glarmester H.W. Krampau, alle tidstypiske butikker i 1974, findes Dansk Plakatumseums moderne udstillingslokaler. Plakatumseet har siden 2006 været en integreret del af Den Gamle By og åbnede 31. oktober 2009 den første udstilling i sine nye lokaler.

Kunstkammeret

I kælderen under Plakatumseet åbnede Kunstkammeret i 2011. Det er et topsikret skatkammer, hvor klenodierne fra museets samlinger af ure, sølvtøj, fajance og porcelæn igen kunne udstilles. Genstandene havde siden et tyveri i 2000 af 11 fornemme lommeure, der heldigvis kom tilbage til museet, af sikkerhedsmæssige grunde ikke været udstillet.

Erindringsformidling

Mod nord afsluttes rækken af en rekonstruktion af et hus fra Korsør. På 1. sal indrettes en treværelses lejlighed med møbler og indbo fra 1950'erne. Her kan ældre borgere, der er ramt af demens, komme på besøg og opleve et hjem fra den periode, da de selv stiftede hjem og familie, og som er den periode i livet, de fleste husker bedst.

I Plakatumseets lyse udstillingslokaler kan ses en permanent samling af danske klassiske plakater og skiftende udstillinger.

I stueetagen i Korsørhuset åbnede Pouls Radio i 2010 med det sidste nye inden for radio og Tv-apparater anno 1974.

Havnegade-etapen

I 2009 gik næste etape, Havnegade-etapen, efter flere års planlægningsarbejde for alvor igang. Der var hjemtaget huse fra Hjørring, Viborg, København og Horsens, mens det store hjørnehus, Tårnborghuset skulle opføres som en rekonstruktion af et hjørnehus i Helsingør. Husene indrettes med hjem, virksomheder og butikker som i 1974, hvoraf de første åbnede i 2013 og flere fulgte i 2014.

Aarhus bys historie

Aarhus Byråd besluttede i 2010, at Bymuseet i Aarhus skulle nedlægges som selvstændig institution, og funktioner, personale og bevillinger skulle overdrages til Den Gamle By. Flytningen skete i 2011 og betød, at Den Gamle By foruden at være et nationalt museum også igen blev lokalmuseum for Aarhus.

Overflytningen blev markeret med åbningen af udstillingen Aarhus Flashback den 30. september 2011 sammen med udgivelsen af bogen med samme navn og lanceringen af applikationen Aarhus Streetmuseum.

I januar måned 2014 påbegyndtes arbejdet med at etablere det underjordiske rum, der skal huse Aarhus Story, som bliver en stor permanent Aarhusudstilling. Den forventes at åbne i 2017.

2012 Tilbud til særlige grupper

Den Gamle By arbejder med formidling på mange forskellige områder. Historien skal gøres tilgængelig og vedkommende for så mange som muligt. Foruden speciel formidling for demente har Den Gamle By også udviklet forløb for børn og

Børn og unge med psykisk handicap kan komme tæt på historien på et besøg hos Tante Johanne i 1864. Den Gamle Bys levende miljø virker så stærkt, at de overvinder for eksempel deres angst. Børn der ellers aldrig rører ved andre, tør pludselig gøre det, når de leger i en historisk dragt.

unge med psykisk handicap, og de første børn kunne i 2012 komme på besøg enten hos Tante Johanne eller hos Madam Nielsen.

Samtidsdokumentation

Netop i 100-året for indvielsen af de første huse i Den Gamle By foretager museet en samtidsdokumentation og –indsamling af året 2014. Projektet skal på sigt munde ud i en gade anno 2014 med bymiljø, forretninger og lejligheder, der er bygget op med genstande og personhistorier, som danskerne har været med til at pege på blandt andet via de sociale medier.

Noter

1. Peter Holm: "Den gamle By" i Aarhus 1951, side 95.
2. Samme side 212.
3. Helge Søgaard: Aarsberetning 1946, Den Gamle Bys årbog 1946, side 5.
4. Hans Lassen: Årsberetning 1964, Den Gamle Bys årbog 1964, side 6.
5. Helge Søgaard: Årsberetning 1953, Den Gamle Bys årbog 1953, side 5.
6. Søren Bitsch Christensen: Årsberetning Dansk Center for Byhistorie 2001, Den Gamle Bys årbog 2001, side 94.

Den Gamle By in 100 years

Den Gamle By opened in 1914, when the first buildings were erected. The idea for the world's first open-air museum

of market-town buildings was conceived in 1909, through the desire to preserve the Mayor's House after the national exhibition closed. Here the driving force was Peter Holm, who became the first director of the museum. He retired in 1945, by which time 45 large and small buildings had been re-erected.

The four succeeding directors have each developed the museum in their own way. In his work for the museum, Helge Søgaard attached great importance to the scientific aspects, studying and exhibiting the expanding special collections. By contrast his successor, Hans Lassen, considered that his task was as far as possible to "open up" the museum for its guests. This line was followed by Erik Kjærsgaard until his death in 1995. His successor, Thomas Bloch Ravn, has developed the museum's informative activities based on Peter Holm's visions, through Living History and Christmas in Den Gamle By, and extended the museum with the quarters from 1927 and 1974, the Poster Museum and responsibility for the history of the city of Aarhus.

Borgmestergården – 100 år i Den Gamle By

Af Niels Meyer og Mathilde Schødt Veland

I 100-året for Borgmestergårdens åbning i Den Gamle By kaster nye bygningsarkæologiske undersøgelser lys over gårdens historie, hvor dele af bindingsværket kan dateres til middelalderen. Hovedresultaterne sammenfattes her af bygningsarkæolog, cand. mag. Mathilde Schødt Veland, som står bag undersøgelsen, samt bygingschef, arkitekt maa. Niels Meyer.

Borgmestergården kender de fleste som en af de store købmandsgårde i Den Gamle By, men bygningen er meget mere end det – det er selve begyndelsen på Den Gamle By.

Peter Holm havde stor succes med “Den Gamle Borgmestergaard” på Landsudstillingen i 1909, og det gav ham rygstød til i 1914 at flytte hele huset en gang mere, til hvor det står i dag, og hvor det nu i 100 år har formidlet dansk boligkultur fra renæssancen til midten af 1800-tallet. Men det at flytte huse og rekonstruere historiske helheder var absolut ikke anerkendt i datidens museums kredse. Både Nationalmuseets direktør, Sophus Müller og formanden for Aarhus Museum, Konsul Frederik Ollendorff var imod projektet. Ollendorff udtalte faktisk, at det eneste bevaringsværdige ved Borgmestergården, var porthammeren med indskrift og årstal, og at det øvrige kunne blive til “pindebrænde”. Sophus Müller kaldte svalegangen en imitation, fordi brædderne, han stod på, ikke var fra 1597.

Heldigvis var der andre, der så potentialet og gav støtte til Holms projekt. Derved lykkedes det at bevare et enestående eksemplar af renæssancens store bygårde fra Aarhus. Museumsinspektør ved Nationalmuseet Chr. Axel Jensen og flere andre fagfolk gjorde en stor indsats for at undersøge, dokumentere og kvalificere arbejdet med at flytte bygningen og føre den tilbage til den skikkelse, den formodentlig havde i renæssancen. Arbejdet med selve restaureringen foregik i tæt samarbejde med håndværkere, som nok kunne deres hånd-

Borgmestergården er bygget om flere gange. Peter Holm valgte ved genopførelsen i Den Gamle By 1914 at lade den fremstå, som den var i renæssancen.

værk, men som ikke var vant til at dokumentere de mange overvejelser og beslutninger. Der er derfor i dag mange detaljer i bygningen, som vi ikke har nogen forklaring på, men blot en formodning om, at det er lavet med en høj grad af troværdighed.

Kan nye metoder give ny viden om Borgmestergården?

I de forløbne 100 år er der etableret en videnskab og nye undersøgelsesmetoder inden for bygningsforskning. Bygningsarkæologi er blevet et selvstændigt fagområde med discipliner indenfor opmåling, datering, kildestudier og et fagligt samarbejde mellem arkitekter, arkæologer, konservatorer og historikere. Men kan ny videnskab anvendes på et hus, der er blevet flyttet to gange, og kan der stadig hentes nye oplysninger ud af "pindebrændet"? Arkæologistuderende, Mathilde Schødt Veland har taget udfordringen op og har i 2014 lavet bygningsarkæologisk speciale om Borgmestergården. Flere spørgsmål er blevet vendt og drejet i undersøgelsen: Vi har en formodning om, at huset er bygget i flere byggefaser. Kan vi beskrive husets udviklingshistorie, og er der store forandringer, vi kan beskrive? Er det overhovedet muligt at undersøge et hus videnskabeligt, når det er blevet flyttet, restaureret og rekonstrueret så omfattende, som Borgmestergården? Disse og mange andre spørgsmål har optaget os i Den Gamle By, mens undersøgelsen har stået på, og heldigvis er det også lykket at finde svar på en del af dem. En normalprocedure for arkæologiske undersøgelser har ikke været muligt. Meget af originalmaterialet er gået til under flytningerne, men vi ved, at det meste af tømmeret er originalt. Der er derfor lagt vægt på følgende discipliner i undersøgelsen: kildestudier, registrering af tagværket og dendrokronologiske undersøgelser af tømmeret. Hertil kommer en række farveundersøgelser af stolper og bjælker, foretaget af museets farvekonservator.

Hvad kilderne fortæller

Borgmestergården har indtil 1788 stået som en imponerende købmandsgård i tre stokværk – etager – men efter landbrugs-krisen i starten af 1700-tallet begyndte gården at forfalde. Ved en istandsættelse i 1788 blev det øverste stokværk fjernet, og hele baghuset blev udskiftet. Brandtaksationer fra 1761 til 1781 fortæller, at hovedbygningerne og baghuset

Peter Holm (th) på trappen til Borgmestergården med politiker Klaus Bernsten, 1915.

Borgmestergården, som den formodes at have set ud i 1597. Torveløngen stod for sig selv og var ikke forbundet med sideløngen mod Algade. Trædateringsanalyser begrundes, at her i forvejen stod et hus, muligvis fra senmiddelalderen, i et enkelt stokværk med port ind til gårdspladsen.

På et tidspunkt, sandsynligvis få år efter 1597, blev det ældre hus forhøjet og sammenbygget med Torveløngen. Muligvis stod Torveløngen allerede i tre stokværk, men ved sammenkoblingen mellem længerne kom de begge til at stå tre stokværk høje.

stod i tre stokværk. Desuden er alle de tilhørende bygninger i gårdkomplekset nævnt. I brandtaksationen af 1791 derimod står hovedbygningerne og baghuset kun i to etager, hvorved vi kan slutte, at det øverste stokværk blev fjernet og ombygget under den daværende ejer, Poul Frausing.

I løbet af 1800-tallet gennemgik bydelen omkring Lilletorv i Aarhus et radikalt stilskifte. Immervads gamle bindingsværksbygninger blev udskiftet med nye klassicistiske byhuse, hvorved en del af Borgmestergårdens mange bagbygninger røg i farten. Kun gamle fotos, en del skriftlige kilder, litografier og prospekter, kan give et indtryk af gårdens sande omfang. Da Chr. Axel Jensen og Niels Hatting-Jørgensen udførte de arkæologiske undersøgelser i 1908, efterlod de sig et fint materiale i form af rekonstruktionstegninger og en artikel i tidsskriftet *Architekten*. Peter Holms bog om Borgmestergården af 1951 supplerede med oplysninger om både undersøgelserne og detaljer om genopførelserne.

Tagkonstruktionen

En beskrivelse af tagkonstruktionen blev det imidlertid ikke til. Det blev blot konstateret, at loftet havde gennemgået adskillige ombygninger, hvilket man i dag kan se af virvaret af tømmermærker. Loftets konstruktioner giver enhver arkæolog sved på panden. Ud over at spærene bærer tydelige præg af udskiftning og genbrug, bidrager hele fem forskellige typer af tømmermærker foruden andre typer af markeringer på træværket til at danne et yderst kaotisk billede af loftets historie. Spærene er det lykkes at inddelle i grupper efter dimensioner, patina og tømmermærkernes typer, og der er hermed et grundlag for yderligere undersøgelser. Til gengæld har der været interessante oplysninger at hente i de dendrokronologiske undersøgelser. Dateringsprøver herfra viser, at der stadig er bevaret en del spær fra 1597, men at der også er en del tømmer fra en større ombygning i 1788.

Dendrokronologi – en dateringsmetode

Dendrokronologi, der i Danmark så småt blev muligt i 1970'erne, går kort fortalt ud på, at man måler de enkelte årringes bredde. Mens træet vokser, dannes hvert år en årring, som, afhængigt af vejret, varierer i tykkelse fra år til år. Når træet fældes og hugges til tømmer, bevares årringenes

mønster inde i tømmeret. Disse årringe er træets "stregkode", og hvis man er i stand til at finde både splintved – de yderste vækstlag – og kerne i et stykke tømmer, kan metoden fortælle, hvornår det er blevet fældet. Med et cylinderbor udtages en borekerne af træet, som efterfølgende bliver sammenlignet med såkaldte middelkurver, fra de landsdele hvor træet kunne være vokset.

Bindingsværkets alder

Skalks Trædateringslaboratorie har udtaget og undersøgt over 20 boreprøver fra stolper i bindingsværket og fra tagkonstruktionen. 15 af prøverne havde tilstrækkeligt med årringe til at give brugbare resultater. I både Torvelængen og Algadelængen samt dele af tagkonstruktionen kan otte af prøverne bekræfte opførelsestidspunktet som værende 1597. Mere overraskende er det, at man i Algadelængens stueetage samtidig får fire prøveresultater af væsentlig ældre herkomst. At finde tømmer, der er ældre end opførelsestidspunktet, kan være tegn på genbrug. Men kilderne beretter, at der også før Borgmestergården var bebyggelse på stedet. Markante forskelle i bindingsværkets rytme og de fire betydeligt ældre stolper antyder, at Borgmestergårdens Algadelænge er blevet bygget op omkring et allerede stående hus. Det bedste bud er, at huset, der oprindeligt lå på Immervad, blev opført i starten af 1500'erne

I 1788 var huset i ringe forfatning som følge af landbrugskrisen og nedgang i handlen. Poul Pedersen Frausing gennemførte en større reparation af Borgmestergården, hvorved det øverste stokværk blev taget ned i begge længer og bygningen fik den højde den har i dag.

Har husene stået adskilte?

Dateringen ved dendrokronologi har altså bekræftet, at Torvelængen og Algadelængen er bygget samme år, 1597, men der er stadig detaljer i sammenbygningen, som man kan undre sig over. Bjælkeenderne, i skillevæggen mod Algadelængen, er i lighed med de udvendige bjælkeender profilerede og understøttede af knægte, så de fremstår, som de ville have gjort på en facade. Desuden dækker en af Algadelængens loftsbjælker for profileringerne, så de alligevel ikke rigtig kan ses. Den mest sandsynlige forklaring på dette er, at længerne på opførelsestidspunktet har været adskilte, dog kun med et enkelt fags afstand.

Farvekonserverens arbejde har også været rettet mod at finde spor af forskellige byggefaser i husets historie. Prøverne af farvelagene på udvalgte tømmerstykker viste, at store dele

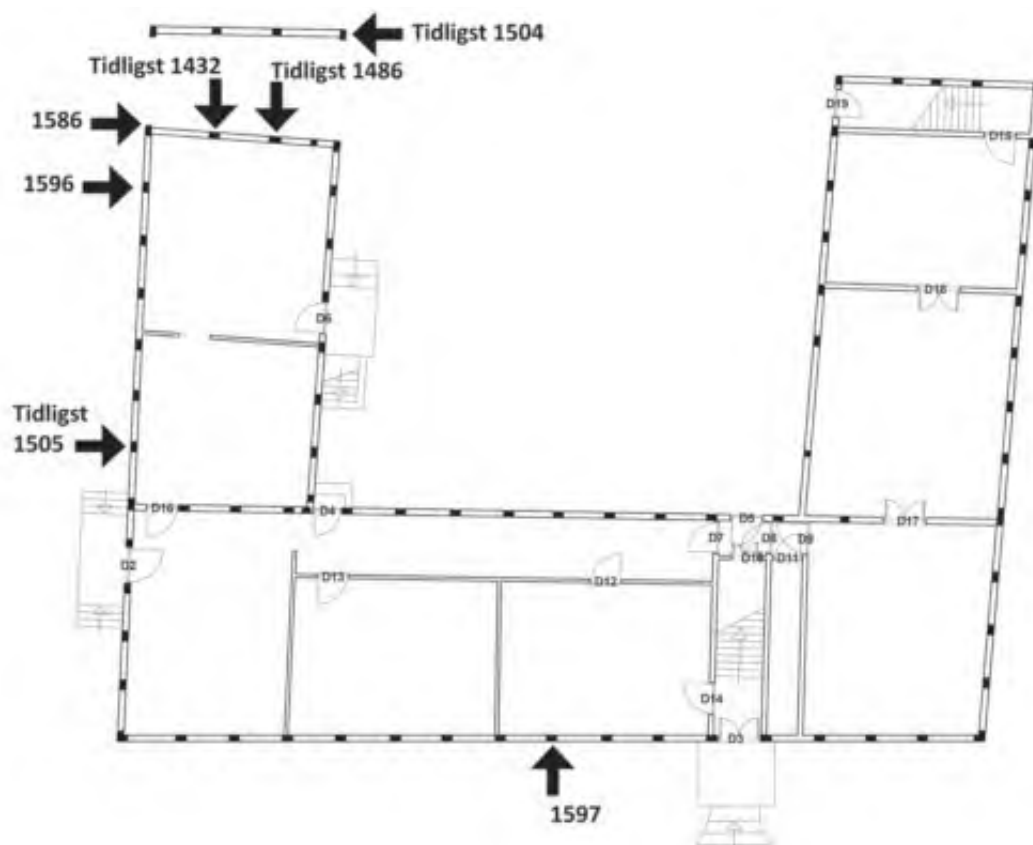
Inger Laigaard fra Skalks Trædateringslaboratorie, udtager boreprøve af portstolpen.

af overfladerne var blevet rensat af inden genopførelsen. Det gav sporadiske farvespor, som tegnede et uklart billede af farvelagens bevaringsgrad og antal. En enkelt prøve fra en af de før omtalte profilerede bjælkeender i skillevæggen mellem længerne havde dog en farve, der var ældre end de andre indvendige prøver: Et gråt lag med små krystallinske partikler, som var trængt dybt ned i træets cellestruktur. Det gav incitament til at udtage yderligere farveprøver fra det udvendige bindingsværk fra et af de områder, der var bedst beskyttet mod vind og vejr. På et fyldholt under svalegangen på Torvelængen påvistes tilstedeværelsen af samme grå farve. Farvekonservatorens undersøgelser viser, at der er stor sandsynlighed for, at den indvendige skillevæg mellem længerne oprindeligt har stået som ydervæg. Med andre ord kan det bekræfte, at de to længer derfor næppe har været sammenbyggede fra begyndelsen. Torvelængen har på et tidspunkt

Plantegning af Borgmestergårdens stueplan. Boreprøver og resultater er indtegnet. En del af boreprøverne er angivet med en vis usikkerhed f.eks tidligst 1432 er udtryk for, at man ikke kan se de yderste vækstlag og at dateringen kan ligge en del år senere.

før sammenkoblingen med Algadelængen stået med gråmalet udvendigt bindingsværk, også i mellemrummet mellem de to længer.

Man kan undre sig over, hvorfor man har valgt at holde bygningerne adskilt på opførelsestidspunktet i 1597, når man i forvejen har en bred port, der giver god adgang til gårdrummet. En sandsynlig forklaring kan være, at man har brugt Algadelængen som magasinbygning for handelsvarer, og at man har ønsket at beskytte sin ejendom bedre mod, at en brand spreder sig på hele gården. Der kan også være tale om, at man på det tidspunkt har anset det for vanskeligt at lave en god og vandtæt løsning, hvor tagene mødes og derfor har valgt at holde længerne adskilte.

Ny viden om Borgmestergården

Undersøgelsen viser, at husene efter al sandsynlighed har været adskilte, og først nogle år senere er bygget sammen. Et andet nyt resultat, som undersøgelsen kan pege på, er, at der med stor sandsynlighed er gemt resterne af et tidligere bindingsværkhus i Algadelængen. Meget tyder på, at det er en bygning, der har haft tilknytning til Helligåndshuset, der lå på adressen i 1597. I så fald kan Den Gamle By glæde sig over at have resterne af et stykke middelalderligt bindingsværk i samlingen, hvilket er lidt af en sjældenhed i dansk bygningskultur.

Vi kan dermed også konstatere, at vi med nye undersøgelsesmetoder og tværfagligt samarbejde kan komme med nye resultater om husets udviklingshistorie over 400 år efter opførelsen, og 100 år efter huset blev flyttet og genrejst i Den Gamle By. Det giver unægtelig blod på tanden i forhold til, at der stadig kan hentes ny viden i husene i Den Gamle By, på trods af at de er flyttede og delvist rekonstruerede.

The Mayor's House – 100 years in Den Gamle By

This year it is 100 years since the Mayor's House opened in its present position, and thus it is 100 years since Den Gamle By started as an open-air museum. The building was reconstructed as it might have looked in the Renaissance period, based on the best assumptions and professional knowledge of the time. This year a student of archaeology have carried out a thorough investigation, supplemented by a number

Farvekonserverator Nynne Raunsgaard Sethia udtager farveprøver fra træværket i Borgmestergården. Da farvelagene kan observeres i tværsnittet gennem et mikroskop, behøver prøven ikke være stor. En udtagning med kanyle er tilstrækkeligt.

of dendrochronological datings of timber from the building. This study has revealed several new results and added to our knowledge about the house. Among other things, it has been shown that the wing facing the Square stood separately in 1597 – and not joined to the rest as at present, and it is highly likely that the remains of a mediaeval house can be found in the Algade wing.

Historien venter ikke på os!

Af Berit Guldmann Andersen, Anne Cathrine Lorentzen og Thomas Bloch Ravn

I hundredåret for åbningen af Den Gamle By lancerer museet nu et samtidsprojekt, der om nogle få år vil give de besøgende mulighed for at genopleve året 2014. Indsamlingen er generøst støttet af Bodil Christiane Kolding Sneums Fond. Artiklens forfattere er henholdsvis museumsinspektører og direktør i Den Gamle By.

En 7-Eleven i Den Gamle By. Kan man forestille sig det? Eller et pizzeria, der er proppet ind i et lille forretningslokale? Eller en filial af Danske Bank? Eller en lejlighed beboet af et homoseksuelt ægtepar med donorbørn? Og på gaden en Skoda Octavia, en Mazda 3 og en VW Up? Kan man virkelig det?

Ja, i Den Gamle By kan vi nemt forestille os sådan et snap-shot af det år, vi er i nu, 2014. Og skal det lykkes, skal vi i gang med det samme. For da vi for ti år siden begyndte at dokumentere det, der skulle blive til museets 1974-kvarter, var mange ting allerede svære at skaffe.

Derfor sætter vi nu gang i en indsamling af huse, butikker og indbo, stort og småt, så museets gæster om få år kan

Banksektoren er i disse år i stærk forandring med færre filialer i gadebilledet. En bank kombineret med ejendoms-handel kunne være aktuel til 2014-gaden. Foto fra Vestergade i Silkeborg.

I dagens Danmark er der aldrig langt til et pizzeria, hvor sultne sjæle kan købe et billigt og hurtigt måltid. Her et pizzeria fra landsbyen Rødning i Salling.

træde ind i et 2014-bymiljø, hvor man både kan se, røre og lugte. Akkurat som man gør det i Den Gamle Bys nye 1974-kvarter. Her ser vi gæsterne opdage noget, de måske havde glemt, vi ser de forundres, og at de har det morsomt, når de kigger ind hos kollektivet og kernefamilien, hører ABBA og Gasolin hos Pouls Radio, gyser ved synet af gynækologens redskaber, nyder “en med det hele” ved pølsevognen eller køber en pose friskmalet kaffe i minimarkedet.

Vi vil gerne have nogen til at sige, at vores liv også er vigtige

Vi har oplevet mange, der i begyndelsen syntes, at 1974 – ja, men, var det ikke i går? Men nu er det rent faktisk hele 40 år siden. Og regnet i museumstid, går der ikke længe, før 1974 ligger både 50, 60 eller 70 år tilbage i tiden og dermed er på vej til at forsvinde ud af de flestes erindringshorisont.

I morgen er i dag i går – “Morgen is heden verleden!” – sagde den nu afdøde hollandske museumsmand Frans van Puijenbroek og satte dermed for alvor samtidsdokumentation på museernes dagsorden. Han bakkes op af norske Olav Aaraas, som siger, “vi vil gerne have nogen til at sige, at vores liv også er vigtige, og lige så vigtige som stenalderens hulemænd, de mjøddrikkende vikinger og 1800-tallets bønder”.¹

Nøgleår og store historier

Hvad er det så, vi vil i Den Gamle By? Hvad kan vi? Og hvad skal vi samle ind? Mængden af informationer, ting og helheder er jo uendelig og nærmest uoverskuelig, så det er afgørende vigtigt at afklare, hvilke kriterier og retningslinjer, vi skal arbejde efter.

Først og fremmest skal vi holde fast i de mål, vi også satte for indsamlingen til 1974-delen. Nemlig at det valgte årstal bliver en slags nøgleår, hvorfra man kan se både frem og tilbage. Ideen kommer fra det nordengelske Beamish, som med afsæt i en række nøgleårstal både viser noget, der er nyt og noget, der er ved at forsvinde. Hos det unge par kan oldemors kommode således sagtens stå side om side med Ikeas Billy-reoler og en stak aviser fra 2014. Det giver dybde og dynamik, og det valgte fokusår lukker dermed op til en hel epoke.

For det andet skal vi identificere de store historier, de

Mange børn og unge multitasker på digitale medier. Fjernsyn, computerspil, facebook, instagram og telefonsamtaler – det hele på én gang.

stærke historier, som ikke nødvendigvis altid er repræsentative, men som en slags tidsmarkører fortæller noget vigtigt om perioden. I 1974-kvarteret viser vi naturligvis en typisk kernefamilies lejlighed – alt andet ville jo være forkert. Men vi fortæller også om kollektiverne og om kvindefrigørelse og billedpornoens frigivelse. Begivenheder, som har givet – og stadig giver – danskerne identitet og profil. Det er nu vores opgave at finde de tilsvarende store historier fra 2014. Et eksempel kunne være en lejlighed beboet af en singlemor med en teenage-søn. Her vil man kunne vise, hvordan unge i 2014 selv indretter et ungdomsværelse stort set uden legetøj, men med mængder af elektronik.

Det er også vigtigt at gå efter ting i fuld størrelse og stoflighed. I Sverige grundlagde man i 1970'erne netværket SamDok, der i godt tre årtier arbejdede målrettet med at dokumentere samtiden. Men i dag står det desværre klart, at meget lidt af det indsamlede kan anvendes til direkte glæde for publikum. En af initiativtagerne, Sten Rentzhog, konkluderede således i en artikel i Den Gamle Bys årbog i 2009, at "samlingerne mest rummer optegnelser, lydbånd og fotografier, hvoraf meget lidt egner sig til brug i formidlingen".²

Det, vi samler ind, skal naturligvis også kunne indpasses i Den Gamle Bys koncept, og vores ideer skal være realistiske. Vi kan ikke indsamle en boligblok fra Gellerupparken. Vi kan ikke flytte et helt villakvarter. Og vi kan heller ikke indsamle en Bilka eller et storcenter. Men vi kan samle elementer ind, som har dimensioner, der kan indpasses i en by-

Den Gamle By er meget mere end huse, butikker og møbler. Også ydmyge ting som klistermærker med politiske budskaber skal samles ind for at fuldende et 2014-gadebillede. Foto fra Grønnegade i Aarhus.

mæssig bebyggelse a la det brokvarter, som i dag huser Den Gamle Bys 1974-afsnit.

Man skal føle sig omsluttet af historien

2014-bydelen skal give gæsterne en følelse af at være helt omsluttet af historien. Vi stræber efter at lave et gadeforløb med et antal huse med butikker i stueetagen og boliger og erhverv på de øvre etager. Og så må vi naturligvis ikke glemme biler, vejskilte, klistermærker, gadelamper, plakater, reklamer, affaldsspande med indhold og udtrådt tyggegummi og slikpapir på fortovet.

Husene skal passe ind i den karré, som udgør grundplanen i museets moderne bykvarterer. Her vil både være et byhus i klassisk muremsterfunkis, et ældre byhus med antydningen af et tårn, en garage, der er ombygget til butik, og måske et såkaldt fill-in hus, som tegnes af en nutidig arkitekt og opføres på en tomt, hvor man skal forestille sig, at der tidligere har ligget en bygning, der nu er revet ned.

Solcenter, 7-Eleven, bank, modetøj og pizzeria

Af butikker kunne der måske være et solcenter, som er en butikstype, der havde sin storhedstid i 1980'erne og 1990'erne. På det tidspunkt var det et stort hit at være så mørk i huden som muligt. I disse år diskuteres det ligefrem, om brugen af solarier skal forbydes for unge, på linje med forbuddet mod køb af cigaretter.

Vi kunne også lave en 7-Eleven – den ultimative døgnki-

7-Eleven blev grundlagt i USA i 1927 og kom til Danmark i 1993. I dag er der knap 200 butikker landet over, og måske etableres der en i Den Gamle Bys kommende 2014-kvarter. Foto fra Banegårdspladsen i Aarhus.

osk, som rummer historier om take-away, tidens slik, trykte massemedier, og som i øvrigt er typisk fremadbrusende franchise fra årene omkring 2014.

Mens der bliver stadig flere 7-Eleven, bliver der færre og færre af de bankfilialer, der i 1980'erne og 1990'erne næsten lå på hvert gadehjørne. Så skal vi have en bank i Den Gamle By, er det på høje tid i 2014-afsnittet. En sådan bank kan i tidens ånd evt kombineres med udstilling fra bankens egen ejendomsmæglerkæde, sådan at museets gæster her kan studere udbud og priser på alt fra andelsboliger og ejerlejligheder til villaer og nedlagte landbrug, og dermed fortælle en af de historier, der ellers ikke kan vises i Den Gamle By's rammer.

Vi skal naturligvis også have den nok mest almindelige danske butikstype, et pizzeria, og gerne i den ydmyge udgave, som i dag findes i selv de mindste bysamfund.

Oplagt er også en trendy modetøjsforretning, eller en brilleforretning, så museets gæster om bare fem-seks år kan more sig over, hvor rystende hurtigt, ting og tøj fra vor nærmeste fortid kommer til at virke uendeligt gammeldags og grinagtigt.

Sam-shopping

Boligerne skal illustrere danskernes måder at bo på i året 2014. Danskere skal forstås bredt som de mennesker, der bor i Danmark. Vi vil her lade os inspirere af den norske model for sam-shopping, hvor man finder frem til nogle mennesker, hvis bolig og historie, man ønsker at kopiere, og så går på indkøb sammen med dem, så man skaber hjem, der kommer så tæt som muligt på de hjem, der kopieres – med både arvestykker, antikviteter og nyindkøb. Det kan både være boliger, der er grundlagt i 1980'erne og 1990'erne, og det kan være boliger, der tilhører helt unge mennesker, der netop har stiftet eget hjem.

Derved vil både boliger og butikker, huse og gademiljø føje sig ind i museets store fortælling om den jævne danskers historie. En fortælling, der i Den Gamle By tager sin begyndelse i renæssancen omkring 1600, fortsætter op gennem 17-1800-tallet og via museets andet nøgleår 1927 nu når helt op til 1974 – og om få år forhåbentlig også til 2014.

En PC fra 2014 vil utvivlsomt se uendelig gammeldags ud, når 2014-kvarteret om nogle år forhåbentlig er etableret. Det gælder ikke mindre for de hjemmesider, som vil kunne ses på PC'en.

Samtidsprojekter

Da vi for godt 10 år siden lancerede tankerne om en bydel fra 1974, var det så radikalt, at den daværende Kulturarvsstyrelse gik voldsomt imod og direkte anbefalede Den Gamle By at droppe projektet. Det gjorde vi dog ikke, for vi var overbeviste om, at projektet var både rigtigt og vigtigt – og 100 pct i overensstemmelse med museets grundlæggende idé og bankende hjerte. Så vi fortsatte arbejdet, og det har efterfølgende været en god oplevelse at have en begejstret Kulturstyrelse på besøg i de dele af 1974-kvarteret, der nu er færdige og åbne for publikum.

Når vi dengang turde gå imod den statslige styrelse på området, skyldes det ikke mindst det rygstød, det gav os, at flere af Den Gamle Bys søstermuseer rundt omkring i Europa med succes havde gennemført samtidsprojekter, der virkede som en stærk inspiration for os.

På det waliske frilandsmuseum St. Fagans i Cardiff åbnede man således i 1987 en hel række med seks minearbejderboliger, der viser udviklingen i bygningskultur og boligformer fra 1805 og helt op til den seneste bolig fra 1985. Rækken af minearbejderhuse gav hurtigt St. Fagans et helt nyt publikum i form af minearbejdere og deres familier.

Dernæst kunne museet konstatere, at der kom mange nye besøgende, der ellers aldrig gik på museum. Baggrunden var, at de nu kunne genkende sig selv og deres egen tid i de to-tre seneste huses indretning.³

Et par årtier senere satte museets direktør John Williams-Davies projektet i sammenhæng med den ideologi, der prægede frilandsmuseernes tidlige historie i årtierne omkring 1900. Det skete i en artikel i tidsskriftet Folk Life fra 2009, hvor han pointerede, at museer af den type var både radikale og relevante institutioner. De var radikale, fordi de fokuserede på almindelige menneskers daglige liv, hvilket ikke var set før. Og de var relevante, fordi de målrettede deres historiefortælling mod almindelige mennesker, mens museer indtil da især havde interesseret sig for de højere samfundslag.⁴

På samme tid havde nordmanden Olav Aaraas lige så originale tanker. Olav Aaraas er i det hele taget det museumsmandsmenneske, der mest markant har sat den nyeste tid og samtidshistorien på museum. Først på vestnorske Sogn Folkemuseum, hvor han i 1986 åbnede et parcelhus fra samme år, altså 1986. Dernæst da han som direktør for Maihaugen i Lillehammer i 1990'erne satte sig i spidsen for at lave et vil-lakvarter, så publikum kunne se, hvordan almindelige norske familier har levet i alle årtier i 1900-tallet, helt frem til 1995, hvorfra det seneste hus stammer. Og senest da han var blevet direktør for Norsk Folkemuseum i Oslo, som i 2002 åbnede et pakistansk hjem i Norge.⁵

På en international konference i Den Gamle By i 2009 talte han om, hvordan frilandsmuseerne fastholder – eller genvinder – deres samfundsmæssige relevans og pointerede her betydningen af samtidsdokumentation. Han roste Den Gamle Bys satsning på 1974. Men han løftede også pegefingeren: “Don't stop in the 70s, Thomas! History won't wait for you”.⁶

Noter

1. Olav Aaraas: Let our visitors be important historical persons, i Thomas Bloch Ravn og Elsebeth Aasted Schanz (red): Authenticity and Relevance, Den Gamle By 2011 side 144.
2. Sten Rentzhog: Det unikke ved Den Gamle By, Den Gamle Bys årbog 2009 side 20.

I en 2014-lejlighed skal man naturligvis også kunne se 2014-fjernsyn med udsendelser fra 2014.

3. Se Thomas Bloch Ravns blogindlæg “Museum i Wales opfandt koncept for at vise forandringer i bygnings- og boligkulturen” på <http://blog.dengambleby.dk/museumsdirektoren/2013/05/22/museum-i-wales-opfandt-koncept-for-at-vise-forandringer-i-bygnings-og-boligkulturen/>
4. John Williams-Davies:”Now Our Story is Your Story”:- The Challenge of Relevance in Open-Air Museums, Folk Life. Journal of Ethnological Studies, vol 47, 2009 siderne 115-123.
5. Se Thomas Bloch Ravns blogindlæg: “Museumsfolk protesterede, da norske open-air museer satte samtiden på museum”, på <http://blog.dengambleby.dk/museumsdirektoren/2013/05/15/museumsfolk-protestererede-da-norske-open-air-museer-satte-samtiden-pa-museum/>
6. Aaraas side 144.

History won't wait for you

“Don't stop in the 70s, Thomas! History won't wait for you”, said Olav Aaraas at a conference at Den Gamle By in 2009. We have now followed his call, and on the occasion of Den Gamle By's 100 years centenary, we have initiated a collection of totalities and details from this very year, 2014.

Until now Den Gamle By's most recent focus year has been 1974 – and now this is already 40 years ago. So in order to be able to keep the museum's relevance and a direct connection to present people's memory we think it is important to go up in time. At the moment we are therefore collecting and documenting shops, living rooms, TV, papers, magazines, advertisements, radio, websites etc in order to be able to build a trustworthy totality that will give the museum's visitors the feeling of being in the year 2014.

Gæstarbejdernes historie er også en del af Danmarks historie

Af Danielle Guldmann Sekwati og Thomas Bloch Ravn

Fra sommeren 2015 vil man i Den Gamle By kunne besøge en lejlighed, der viser, hvordan seks tyrkiske gæstarbejdere kunne bo i Danmark i 1974. Antropologen mag. art. Danielle Guldmann Sekwati har for Den Gamle By gennemført en større undersøgelse af de tyrkiske gæstarbejdere i Danmark. Sammen med museets direktør Thomas Bloch Ravn skriver hun her om projektet.

Mange frilandsmuseer har gennem årene været en slags nationalromantiske udgaver af de forskellige landes eller regioners historie. Med folkedans, folkedragter og anden folkløse – uden forstyrrende elementer af anden etnisk herkomst. Således også til en vis grad Den Gamle By.

I det omfang danske museer har interesseret sig for fremmede folk og deres historie foregår det ofte fortalt i separate afsnit eller på særlige museer, hvor det er forskelligheden, der er i fokus. Men det er også relevant at skildre folk med fremmed baggrund som en del af den mangfoldighed i helheden, der har kendetegnet danmarkshistorien i langt højere grad, end vi forestiller os til daglig. Hertil egner frilandsmuseer som Den Gamle By sig fortrinligt, idet de netop arbejder med at vise helheder og sammenhæng.

Det er baggrunden for, at Den Gamle By til sommeren 2015 åbner en lejlighed, der viser, hvordan seks tyrkiske mænd har boet og levet. Lejligheden indrettes i en etageejendom, der oprindeligt lå i Skottenborg 9 A i Viborg, og som nu står stort set færdig i Havnegade i Den Gamle Bys 1974-bydel. Et simpelt hus med seks små lejligheder, hvoraf de to er indrettet på loftet. Den tyrkiske lejlighed er en lille treværelses på første sal til højre.

Gæstarbejderne fik ofte de jobs, som danskerne ikke ville have, typisk det tunge, det farlige og det beskidte arbejde. På øverste billede ses Sebon fra byen Sivas i den centrale Tyrkiet. Nederst ses Hasan Yigen på jernstøberiet Dania i Aarhus i 1973. Begge billeder er overdraget til Den Gamle By af Hasan Yigen.

Tyrkerne var den største gruppe

Tyrkerne og deres efterkommere udgør i dag den største danske befolkningsgruppe med udenlandsk baggrund. Der er cirka 60.000 med tyrkisk baggrund i Danmark.

I begyndelsen af 1970'erne udgjorde tyrkere, jugoslaver og pakistanere de tre store grupper af det, man dengang kaldte både fremmedarbejdere og gæstarbejdere.

Tyrkerne var den markant største gruppe, og i 1974 havde i alt 5730 tyrkere opholds- og arbejdstilladelse i landet. Til sammenligning kan oplyses, at 4520 jugoslaver havde opholds- og arbejdstilladelse, mens antallet af pakistanere var omkring det halve.

Halil Arac

I 1971 kom Halil Arac til Danmark for at arbejde. Hans søn, byrådsmedlem og tidligere MF Hüseyin Arac har fundet faderens nedskrevne livshistorie, som der her citeres fra som et eksempel på et typisk forløb:

“Jeg kendte ingenting til Danmark. Nogle venner fortalte mig, at hvis jeg tager til Vesteuropa, så bliver jeg rig. Jeg solgte mine kreaturer og fik et pas, købte en billet og tog turen til Danmark. En ven hjalp mig med at finde arbejde i Danmark i byen Aarhus på jernstøberiet Dania. Det var

I flere danske byer opstod der i 1970'erne særlige tyrkiske klubber, hvor gæstarbejderne kunne mødes til en snak efter arbejde. Billedet er taget i Den tyrkiske Klub på Klostertorv i Aarhus i 1972 og er foræret af Huseyin Arac.

et hårdt og beskidt arbejde, men jeg knoklede for at tjene penge. I 1973 kom oliekrisen, og jeg mistede mit arbejde, men fandt i stedet arbejde på Frichs, hvor man lavede dele til togvogne. Det var også et hårdt og beskidt arbejde, men jeg var glad for mit arbejde og mine venner, som var venlige og hjælpsomme. Vi kunne ikke kommunikere, men vi kunne smile til hinanden, og det var nok til, at jeg følte, at jeg var velkommen og accepteret.

Jeg boede på et loftværelse på 12 kvadratmeter i Fynsgade. Der var intet bad og køkken, men der var fælles toilet.

Bad-problemet klarede jeg på fabrikken, madlavning løste jeg ved at købe en kogeplade og lave mad inde på værelset. Jeg var glad og tilfreds. Det var ikke et luksusliv, men jeg arbejdede og tjente penge ved at få sved på panden. Værelset var ikke så stort, men huslejen var heller ikke høj. Jeg betalte 100 kroner pr. måned i 1971.

Min plan var, at jeg ville tjene og opspare penge og derpå rejse tilbage til min familie og mit hjemland, Tyrkiet. Da denne plan ikke holdt, hentede jeg min familie og flyttede i lejlighed. Børnene gik i skole, og jeg opfordrede mine børn – både pigerne og drengene – til at gå i skole, tage en uddannelse og få et fint og rent arbejde.

Jeg takker Danmark mange gange, for Danmark har givet mig arbejde og husly – og mine børn fik lov til komme her til landet, gå i skole og få en uddannelse”.

Halil Arac døde i 2011 og fik opfyldt sit ønske om at blive begravet på sin hjemegn i Tyrkiet.

Facts

Hovedparten af de tyrkiske gæstearbejdere i begyndelsen af 1970'erne var unge mænd. Langt de fleste kom fra Anatolien, som udgør størstedelen af det indre Tyrkiet, bl.a. fra byerne Sivas og Çorum. Mange var kurdere. I Tyrkiet var der stor arbejdsløshed, og de fleste kom til Danmark for at finde arbejde, og for en dels vedkommende sikkert også for at komme ud og opleve verden. Uro og politiske og religiøse konflikter i Tyrkiet spillede også ind for mange.

Gæstearbejderne fik som hovedregel det arbejde, danskerne ikke ville have. De søgte derhen, hvor arbejdet var – i industribyer over hele landet. De fik det tunge, det farlige og det beskidte arbejde, typisk inden for industrien på jernstø-

Mange gæstearbejdere kom hertil som far og søn. De skulle sammen tjene penge, der kunne sendes til Tyrkiet. Her ses to fædre med deres sønner. Billedet er fra 1973 og er givet til Den Gamle By af Yücel Tanriverdi.

berier og slagterier eller inden for byggeriet. Ofte rejste de fra by til by, alt efter hvor der var arbejde at få.

Leveomkostningerne skulle holdes på et minimum, så der kunne sendes så mange penge hjem til familien i Tyrkiet som muligt. Derfor søgte de til boligområder med lav husleje, eller til lejligheder, der af forskellige årsager var svære at leje ud til danskerne. De boede typisk på værelser eller flere unge mænd sammen i billige lejligheder.

I fritiden mødtes de på banegårde, i butikcentre og andre offentlige steder. Mange af de unge mænd lærte hurtigt at klare sig på dansk. De havde ofte danske venner og veninder, mens mange af de lidt ældre mænd holdt sig for sig selv, og efterhånden oprettedes der særlige klubber for mændene.

De fleste havde planer om at rejse hjem til Tyrkiet, når de havde sparet nok penge op, og en del rejste da også tilbage. Men efter nogle år ændrede perspektivet sig for mange. De fik familien til Danmark og søgte bedre boliger.

Undersøgelsen

I 2010 gennemførte Den Gamle By en større undersøgelse, som skulle danne grundlag for indretningen af en tyrkisk lejlighed i museets 1974-kvarter.

Museet tog i første omgang kontakt til de tyrkiske miljøer i Aarhus og mødte her en enestående velvilje. Mange tilkendegav ligefrem, at de kun medvirkede, fordi det var Den Gamle By, der stod bag projektet. De første positive kontakter førte andre kontakter med sig, først og fremmest blandt de yngre, som ofte var anden og tredje generations indvandrere, men også hos nogle af de, der ankom til Danmark i 1970'erne som helt unge.

Der blev udarbejdet et detaljeret spørgeskema, både på dansk og på tyrkisk. I spørgeskemaet bad vi om oplysninger om de adspurgtes baggrund i Tyrkiet, hvorfor de havde søgt til Danmark, hvordan de ankom, hvad de havde med osv. Vi spurgte også til familieforhold i perioden 1968-74, boligforhold, hverdag i hjemmet, arbejdet, og vi bad om beskrivelse af boligerne. I den forbindelse bad vi dem også hjælpe Den Gamle By med billeder, møbler, pynt, tæpper og andet fra den periode.

Som supplement til spørgeskemaet blev der foretaget et stort antal interviews med særlige informanter, hvor spørge-

skemaernes informationer kunne suppleres og få mere “kød og blod”.

Spørgeskemaer og interviews dækker hele Danmark. Hedehusene, Hedensted, Herning, Holbæk, Holstebro, Hov, Ikast, Korsør, København, Køge, Odense, Randers, Ribe, Roskilde, Skanderborg, Slagelse, Vamdrup, Vojens og Aarhus.

I forbindelse med undersøgelsen blev der oprettet en profil på Facebook med titlen “Fortæl de første tyrkiske gæstarbejderes historie”.

Mehmet Akbina

Mehmet Akbina er født i 1956. Hans far var kommet til Danmark, fordi jernstøberiet Valdemar Birn i Holstebro havde været i Tyrkiet for at finde 40 stærke og sunde tyrkisk-kurdiske mænd. Mændene blev udvalgt af arbejdsgiveren i samarbejde med en læge.

I 1972 opfordrede faren Mehmet til at komme til Danmark, og de flyttede ind i en lejlighed sammen med fire andre arbejdere. Boligen var stillet til rådighed af jernstøberiet.

Lejligheden havde tre værelser, et køkken, en stue og et badeværelse. Der boede to mænd på hvert værelse. Møbler og køkkenudstyr havde arbejdsgiver sørget for. På hvert værelse var der to senge med springmadras samt et klædeskab. På Mehmet's værelse var der ikke elektrisk lys. Mehmet havde selv købt en brugt, hvid plastikstol. Han havde også en gammel transistorradio og en ny kassettebåndoptager.

Alle værelser havde dør til stuen, hvor der var et sort-hvidt tv, en topersoners sofa og forskellige stole. Midt på gulvet var en stor bordplade uden ben. Her spillede de terninger, når der var gæster. Både bord og gulvtæppe var fyldt med brandmærker efter gryder, strygejern og cigaretter.

De så tit tv, også selvom de ikke forstod ret meget af det, der blev sagt.

Chaplin, Gøg & Gokke og Kojak var populære, og det var Huset på Christianshavn også. Især holdt de af manden, der fejede (vicevært Meyer), som fik dem til at grine.

I køkkenet var et gammelt komfur, hvor de lavede maden, gerne på skift efter værelse. Der var et spisebord og stole, og her var sat linoleum på gulv og vægge.

Orhan Polat kørte på knallert til arbejde på en Rockwool fabrik en kort periode. Han boede i Hedehusene. Billedet er fra starten af 1970'erne og er udlånt af Orhan Polat.

I fritiden mødtes mange af de yngre gæstarbejdere og hyggede sig sammen over en øl og en cigaret. Kælderværelse i Hjortensgade i Aarhus 1973. Billedet er indsendt af Hasan Yigen.

Der var ikke noget pynt i lejligheden og heller ikke noget på væggene, da alle mændene anså boligen for at være midlertidig.

Lejligheden i Den Gamle By

I Den Gamle Bys lejlighed foregiver vi, at der skal bo seks tyrkiske mænd, to på hvert af de små værelser. At vi har valgt seks mænd er der to grunde til. Først og fremmest fordi der i 1974 var flest tyrkiske mænd blandt indvandrerne i Danmark. Og dernæst fordi værelserne hænger sammen, så det er så som så med mulighed for privatliv.

Lejligheden har et lille køkken og toilet på bagtrappen, fælles med lejligheden ved siden af.

Indretning og historiefortælling baserer sig på interviews, spørgeskemaer og tegninger af værelser og lejligheder fra Den Gamle Bys undersøgelse. Den præcise model ligger endnu ikke helt fast, men man kunne forestille sig følgende:

På det ene værelse skal bo en far i 40'erne sammen med sin søn på 16 år. Der bor to yngre mænd i 20'erne og 30'erne på hvert af de to øvrige værelser. Fra båndoptageren lyder tyrkisk popmusik, og så lugter det af cigaretter og kolonya-duftevand.

Møblerne er slidte, de fleste købt som brugte. På hvert værelse er der sovesofaer, nogle med udtræk, så der let kan gøres plads til en nyankommet gæstarbejder eller til overnattende venner fra andre byer. På hvert værelse står et lille bord, og der er også kopper, tallerkener, gryder, pander og andet ser-

De tyrkiske gæstarbejdere skal bo på første sal til højre i denne bygning fra Skottenborg i Viborg.

vice i forskellige mønstre og forskellig stil. På væggene hænger billeder af familien i Tyrkiet og vægtæpper og plakater med motiver fra hjemlandet.

Lejligheden bærer ikke præg af større kulinariske udfoldelser. De færreste interesserede sig for at lave mad, og nogle købte madpakker på arbejdet og tog dem med hjem. Kun få havde køleskab og købte derfor ind dagligt. Maden blev opbevaret på værelserne, og om vinteren hang det i en pose ud ad vinduet.

Nu også en del af Danmarks historie

De yngre generationer er i dag velintegrerede i det danske samfund. Således f.eks. de to århusianere Hüseyin Arac, der har været medlem af Folketinget og nu er medlem af Aarhus Byråd, og Fatma Øktem, der har været medlem af Regionsrådet for Region Midtjylland og siden 2011 har været medlem af Folketinget.

Fatma Øktem er også ambassadør for Den Gamle By, og på Den Gamle Bys hjemmeside fortæller hun bl.a.:

“Som ung har jeg altid været grebet af Den Gamle By og været fascineret af den historie, som Den Gamle By repræsenterede for mine veninders forældre og bedsteforældre. Der er en stolthed forbundet med Den Gamle By. En stolthed, som jeg på en måde har følt mig lidt udenfor. Selvom jeg er født og opvokset i Aarhus, så har mine rødder ikke været en del af den historie, som Den Gamle By repræsenterede.

Min morfar var en af de første fremmedarbejdere i Danmark. Han kom til Aarhus i 1969 for at arbejde og tjene penge til sin familie hjemme i Tyrkiet. Gæstearbejderne fra 60'erne og 70'erne er en stor del af den danske historie, og det er den begivenhed, der binder mine rødder til den århusianske historie.

Som voksen bliver jeg meget rørt, når jeg hører om planerne om at indrette en lejlighed til tyrkiske mænd i Den Gamle By.

Her føler jeg, at jeg er kommet med i fællesskabet, og at mine rødder nu også er en del af den historie, som bliver portrætteret i Den Gamle By”.

Folketingsmedlem og ambassadør for Den Gamle By Fatma Øktems morfar var en af de første gæstearbejdere i Danmark. Foto Runólfur Geir Guðbjörnsson.

Kilder

Danielle Guldmann Sekwati: Undersøgelse af tyrkiske gæstarbejderes boligforhold i Danmark ca. 1968-1974, rapport i Den Gamle Bys arkiv.

Thomas Bloch Ravn: Mindretal er også en del af Danmarks-historien, kronik i Politiken 16. november 2010.

Hüseyin Arac: Farvel – og – tak Danmark!, Aarhus Stiftstidende 20. oktober 2013.

The history of immigrant workers

From the late 1960s Turkish immigrant workers were still more common in Denmark, where they typically were employed in the heavy industry, in slaughter houses, construction sites and other dirty jobs. The first generations were men, wanting to earn money to send home to their family in Anatolia. They went to where the jobs were, and the men typically lived together in run-down flats with simple furniture.

The Turkish men were by far the largest group of immigrant workers. From the mid-70s on still more of them settled down in Denmark with their families. Today the Turkish immigrants and their descendants constitute around 60.000 persons making them the largest foreign group in Denmark.

From summer 2015 a flat depicting how six Turkish men could live in Denmark, can be visited in one of the houses in the museum's 1974-district.

Their history will be told as an integral part of how Denmark was in the 1970s – and an important group of people will now also be part of Den Gamle By's storytelling.

Plast og PVC i Den Gamle Bys 1974-kvarter

Af Bodil Klarskov Larsen og Gitte Sørig Thomsen

De mange ting og sager, der bruges i 1974-kvarterets udstillinger, er ofte lavet i et materiale, som stiller nye krav til konservernes evner. Her fortæller et par af Den Gamle Bys konserveringsteknikere Bodil Klarskov Larsen og Gitte Sørig Thomsen om arbejdet med at bevare disse genstande.

Der skal mange ting til at fylde skabene og skufferne i Tårn-borg, og forud for åbningen af bygningen har tusindvis af genstande været gennem kyndige hænder. I Frk. Sneums lejlighed alene, er der blevet rensset og restaureret over 6000 genstande. Det er et stort antal, og et helt hold ansatte og frivillige har arbejdet på projektet, siden arbejdet startede i efteråret 2012.

Nye udfordringer

Særligt behandlingen af de moderne materialer har været en udfordring. De nye genstande nedbrydes på andre måder end mange af de materialer, vi tidligere har arbejdet med i Den Gamle By. Der findes flere eksempler på nedbrydning af moderne ting, som vi endnu ikke har fundet bevaringsmæssige løsninger på. Mange plastmaterialer er ikke produceret med lang holdbarhed i tankerne, og deres relativt hurtige nedbrydning giver anledning til en del hovedbrud.¹ En plasticpose er f.eks. fremstillet til kun at skulle holde et år.

Mange har den opfattelse at plastmaterialer varer evigt, eller næsten i hvert fald. Denne opfattelse bliver styrket af medierne, der gang på gang fortæller os om, hvor lang tid det tager for plast at blive nedbrudt i naturen.² Det er også korrekt, at det tager op til 500 år for nogle plasttyper at blive totalt nedbrudt³, men det er ikke ensbetydende med, at nedbrydningen ikke starter langt tidligere og kan være synlig efter ganske få år. Misfarvning, krakelering og fedtede overflader er tegn på nedbrydning af plast.

Der skal mange genstande til, før et køkkenskab ser troværdigt ud. Frøken Sneums lejlighed i 1974-kvarteret.

Masser af Margretheskåle i Frøken Sneums lejlighed i Tärborg.

Hverdagsting

Det er ting fra hverdagen, der er blevet indsamlet til 1974-kvarteret. De har i de fleste tilfælde været i brug i flere år og er derfor slidte. Nogle af genstandene har bagefter ligget i en fugtig kælder eller garage. Et ustabilt og fugtigt klima samt megen varme, påvirker genstanden negativt. Synligt lys og UV lys er nogle af de mest nedbrydende faktorer for plast. Fx akkumuleres påvirkningen fra lys i genstanden. Selvom en genstand har henligget i mørke i 30 år, vil påvirkningen fra de foregående år betyde, at den hurtigt vil blive nedbrudt, hvis den udsættes for blot en smule lys på ny.⁴ Når nedbrydningen af en plastgenstand bliver synlig, er det ofte for sent at bevare den, fordi de nedbrydende kemiske reaktioner er begyndt.⁵

Ting af plast

En del af tingene til 1974-kvarteret viste allerede tegn på begyndende nedbrydning. Nedbrudte overflader kan ødelægges yderligere af rengøring, og den originale overflade kan forsvinde helt, hvis man går for kraftigt til værks. Flere af plastgenstandene var blevet deforme i tidens løb, men kunne i nogle tilfælde rettes ud ved hjælp af varmen fra en hårtørrer, som blødgjorde plastmaterialet.

Arbejdet med at gøre tingene klar til udstilling, foregik i lejede lokaler i Viby. Når tingene var gjort klar, skulle de derfor pakkes og flyttes ind til Den Gamle By. De forskellige typer af plastgenstande måtte ikke blive pakket sammen, da nedbrydningen i én genstand kunne starte eller accelerere

Opbevaringsbøtter i plastik med misfarvede og krakelerede overflader, stor revnedannelse og udtræk af blødgørere.

Solcreme flaske under nedbrydning – overfladen er fedtet og det ene hjørne blødt og misfarvet.

nedbrydningen i en anden. Ting af både plast og metal skulle så vidt muligt pakkes, så de forskellige materialer berørte hinanden mindst muligt. Metal kan nemlig virke ældende på visse plastgenstande og korrosion fra metallet kan misfarve plasten.⁶

Fremtidig bevaring

Man kan begrænse skaden på de ting, der udstilles i 1974-kvarteret hvis der bliver taget hensyn til de materialer, de er lavet af. Det vil for eksempel være meget skadeligt for mange typer af genstande at blive udstillet i direkte sollys, men man kan minimere de skadelige effekter fra lyset ved at sætte en film på vinduerne, der filtrerer de ultraviolette stråler. Filmen fjerner de mest skadelige stråler og giver derved et bedre miljø for tingene. Meget svingende temperaturer eller fugtighed kan også være med til at sætte gang i de nedbrydende kemiske reaktioner, så det er vigtigt med et stabilt opbevaringsmiljø.

Der gemmes en del dubletter af genstandene til 1974-kvarteret, som kan findes frem, hvis de udstillede ting skulle lide skade.

PVC forklæder

Et eksempel er gynækologklinikken PVC forklæder. Der findes i alt tretten forklæder, hvoraf kun ét skal hænge i klinikken. De resterende tolv er blevet pakket, så de kan blive forsvarligt opbevaret på magasin under kontrollerede klimaforhold, indtil der en dag er brug for dem. Blødt PVC er nemlig berygtet for at blive nedbrudt meget hurtigt. Forklæ-

PVC forklæderne til Gynækologiklinikken bliver pakket i en speciallavet kasse.

derne har oprindeligt været opbevaret sammenfoldet og det har givet folde- og trykmærker i materialet. Metalringene har afsat trykmærker og grønne mærker i det hvide PVC.

For at opbevare forklæderne bedst muligt blev de pakket i en stor kasse, hvor de kan ligge fladt og undgå flere folde- og trykmærker. En anden vigtig grund til at opbevare forklæderne fladt er, at en plast som PVC over tid mister blødgører, fordi den er fysisk og ikke kemisk bundet i materialet. Den vil derfor med tiden blive skubbet ud til overfladen og derfra ud i luften. Et koldt og tæt opbevaringsmiljø vil forsinke denne proces, skønt den ikke kan stoppes. Et kraftigt tab af blødgører får materialet til at krympe og blive stift. Hvis forklæderne opbevares sammenfoldede, er der derfor en risiko for, at de senere ikke vil kunne foldes ud uden, at de ødelægges.⁷

Nye erfaringer

Arbejdet med de mange plastmaterialer i 1974-kvarteret har krævet grundige overvejelser. Erfaringen med bevaring af de nye typer af materialer har været begrænset og det har derfor været nødvendigt at søge nye veje, så tingene kunne bevares til glæde for vores museumsgæster.

Noter

1. Quye et al., *Plastics, Collecting and Conserving* (Edinburgh: NMS Publishing Ltd, 1999).

2. Frøkjær, Hougaard m.fl., Plastik – Nu en del af fødekæden, <http://www.dr.dk/P1/Videnskabensverden/Udsendelser/2012/06/26140353.htm>
Ritzau, EU overvejer at forbyde plastikposer.
3. Institut for miljøvurdering.
4. Quye side 92-93.
5. Samme sted side 86.
6. Samme sted side 62-63.
7. Petersen, Anja Liss, Crash Test Dummies atter i farezonen, <http://aktuelbevaring.natmus.dk/crash-test-dummies-atter-i-farezonen.html>.

Kilder

- Shashoua, Yvonne, Conservation of Plastics, Materials science, degradation and preservation. Butterworth-Heinemann 2008.
- Waenting, F., Plastics in Art: A study from the conservation point of view. Michael Imhof Verlag 2008.

How to preserve plastic and PVC

Thousands of objects have been collected and prepared before the opening of the new exhibitions in the Tårnborgh building. Many of the objects are made from modern materials, and this gave rise to a new set of challenges for the museum with regard to their treatment, exhibition and storage. The modern materials need to be treated differently to the traditional materials that the museum is used to dealing with. Especially the many types of plastics are subject to complex deterioration processes, and the objects had to be assessed and treated with consideration for their chemical make-up. An interdisciplinary approach where conservators worked with staff from other departments ensured that all these many objects were prepared and treated in the best ways to secure them for the future.

Bort, Verdens Jule-Glæde

Af Jens Ingvorsen

Den traditionelle julefrokost på danske arbejdspladser kan give både kollegiale og familiære tømmere. Der er intet nyt under solen. Den Gamle Bys juleinspektør, cand.mag. Jens Ingvorsen, fortæller her om fejringen af julen og de julestuer, der var udbredte fra 1500-tallet og helt op i 1800-tallet. De var ofte meget løsslupne og alt andet end en helligholdelse af Jesu fødsel.

H. A. Brorson udgav i 1732 hæftet Nogle Jule-Psalmer,¹ der blandt andet rummede salmen “Bort, Verdens Jule-Glæde”. Brorson var en af pietismens bannerførere i Danmark. Bevægelsen tog fart i 1700-tallets begyndelse og lagde vægt på menneskets fromme liv og levned.

“Bort, Verdens Jule-Glæde” er et regulært kampskrift vendt mod de såkaldte julestuer, der blev fejret med alskens tant og fjas i juledagene. Brorson maner til kamp mod juleleg, kødets lyst, syndens nattevæje, syndig drik og dans, og syndig legestue.

I 1736 udgav en anden af pietismens bannerførere Erik Pontoppidan det lille skrift “Everriculum fermenti veteris”, hvori han svang svøben over almuens overtro.²

Pontoppidan raser mod misbrug af helligdagene til julestuer, og bruger ord som fylderier, juleløjer, liderligheder, narrestreger, natlige sviregilder, og utugtige ord. Alle går de i svang i julestuerne, hvor de mest frivole skarnstreger undskyldes med ordsproget: Det er jul, i hvad vi gør.³

Julestue, legestue og julelege

En af de ældste omtaler af julestuer⁴ i Danmark er fra 1563, hvor Fuglse herred på Lolland blev visiteret af biskop Niels Jespersen. Biskoppen nævner i sin beretning:

“Høje fester er udi stor vanbrug med verdslig bestilling, frådseri og drukskenskab om juleaften og den ganske julehøjtid med juleleg og andet ugudeligt væsen”.⁵

Julestuerne var højeste mode før år 1800, selvom både den

H. A. Brorsons salme Bort, Verdens Jule-Glæde fra 1732 er et frontalt angreb på de julestuer, der vakte voldsom forargelse hos danske præster.

gejstlige og den verdslige øvrighed forsøgte at knægte dem. Allerede før pietismen greb landet, holdt gejstligheden således et vågent øje med julestuernes løjer.

Man holdt ikke gilder første juledag, den store kirkegangsdag. Men fra anden juledag og frem til Hellig Tre Konger eller helt til Kyndelmisse var der gang i julestuerne. Folk i en mere moden alder ville nyde rigelige mængder af øl og brændevin, mad og kortspil. Ungdommen derimod morede sig med sanglege og mere eller mindre uanstændige julelege.⁶

Fylderi

Festerne blev holdt på skift hver anden eller tredje aften. Tønden med julebrygget stod til fri afbenyttelse. Det gik ofte galt. Fæstebonden Christen Andersen i Nørre Tulstrup øst for Viborg noterede 3. juledag 1786 i sin dagbog: "Lå mest og var gildesyg, thi vi drak for meget".⁷

En velstillet kvinde i Kerteminde var, hed det sig i 1688, blevet så beruset i juledagene, at hun dårligt kunne stå oprejst. For at undgå klammeri løb hendes mand udenfor, men hun forfulgte ham ud på gaden, mens hun råbte: "Gak djævelen i vold! Var du mand, som du burde være, da lagde du mig min juletønde ind".⁸

Små julelege

At lege julelege betød, at man underholdt sig med sange, lege eller små komedier. Legene kunne være ret vovede. Der kendes omkring 130 forskellige julelege.⁹ Flere nutidige bør-

Juletønden er på bordet og der er dækket op til fest. Carl Larsson ca. 1900.

Legen Blindebuk er i dag reduceret til en uskyldig børneleg. På julestuen var det en af de mange lege, der mest handlede om at føle sig frem til, hvem man havde fanget. Julius Exner 1866, efter Claus Ib Olsen: Glædelig jul.

nelege, for eksempel Blindebuk, Bro Bro Brille, Munken går i enge og Tag den ring, har deres rod i gamle julelege. I dag er de uskyldige børnelege, men mange af de gamle julelege handlede mest om at befamle hinanden for derefter at fjerne karlenes – dvs. unge, ugifte mænd – og pigernes tøj, stykke for stykke.¹⁰

Mange julelege emmede af erotik. Forfatteren Ludvig Holberg skrev i 1724 komedien Jule-Stue. Heri lader han den vrisne borgmester Jeronimus i Ebeltoft udtale:

Gid jeg havde en daler
for hver piges jomfrudom
der er gået af stabelen
ved sådanne lejligheder.¹¹

Senere hører vi om Henrik Påskeliljes, Henrik Smørkringles og Henrik Surkåls døtre, og borgmester Jeronimus fortsætter:

“Hvilken forbandet snak! Hvilke eksempler! Henrik Smørblomsters døtre måske mistede deres jomfrudom udi en julestue; jeg er gal at jeg snakker mere derom”.¹²

Holbergs komedie foregår i Ebeltoft. I nabobyen Grenå klagede præsten Johan Risum i januar 1746 over: “den overmåde store ugudelighed, som jo længere jo mere tager overhånd i byen med forfærgelige julestuer og dobbelgilder (der

menes hasardspil), hvorved ungdommen og tjenestetyendet forføres til meget ondt, og Guds allerhelligste navn højlig vanæres med drik og spil, sværmen og banden, letfærdig dansen og springen...”.¹³

At nippe strå

“At nippe strå” var en populær juleleg, hvor man med læberne skulle fange et lille halmstrå, som modparten holdt mellem sine læber. De deltagende personer stillede sig skiftevis karl og pige ud på gulvet i en lang række. Alle holdt ved et langt reb. Mens deltagerne trak frem og tilbage i rebet, skulle person nummer to forsøge med læberne at fange halmstrået holdt af person nummer et. Legen sluttede først, når halmstrået var nået hele rækken igennem.¹⁴

Julepræsten

I legen “Julepræsten” blev en karl udklædt som gejstlig med en hvid kjortel på og en halmkrans om halsen. En tørv tjente som den hellige bog. En karl og en pige fra selskabet trådte frem, og ‘Præsten’ viede dem med en forvrøvlet tale:

“Hjertenskære brudepar, som jeg på embeds vegne haver at tilspørge. For det første tilspørger jeg dig, unge, æreløse Mads Bukseløs, om du har berådt dig med dine slægtninge, som er Kristen Grimmest i Randers, Søren Ralt på Mors, Terkel Surbrød og Mikkel Honningkage i Slik-Op, om du vil have hende, som står ved din side, til din ægtehustru. Ligeledes tilspørger jeg dig, frøken Slæbe-Hæl, om du har berådt dig med dine slægtninge, som er overbetjent i Viborg, blademeister i Hem, sladderposen i Lystenborg og dine slægtninge, som er i Mariager, om du vil have ham, som står ved din side, til din ægtehusbond, så giver da hinanden Eders hænder derpå; thi hvad som en skrædder har sammensyet, skal intet andet end saks og kniv adskille”.¹⁵

Af og til gav disse “julestue-ægteskaber” visse resultater. Endnu i 1840’erne kan det i Sverige statistisk bevises, at årets største befolkningstilvækst stod i et vist forhold til julen – som Troels Lund så prosaisk skriver.¹⁶

Huelegen

Helt slem var Huelegen.¹⁷ Her dansede karlene i kreds rundt om pigerne, som stod midt på gulvet og sang verset:

Julelege og kys hører uløseligt sammen. Efter Henning Prins: På sporet af Julemanden.

Pigerne ride i sandet
alt så trøstelig,
hold på mig
jeg slår på dig.
Hold på mig
så trøstelig,
til min hue falder af.

Efter første vers sloges karlene og pigerne på skrømt om huerne. Når alle huerne var revet af eller berørt, begyndte dansen og sangen på ny. Sidste linje i andre vers lød: Til mit tørklæde falder af, til mit skørt falder af, og til mine strømper falder af. Så kan man ellers spekulere over, hvordan og hvornår denne Hueleg egentligt sluttede. I en variant af legen lyder verset:

Jeg gik mig op på gærdet,
så højt som svalt der var;
der mødte jeg en pige,
ja, smuk hun var.
“Sikken en lue du har dig der”,
sa’ pigen til mig.
Pigen tog i luen og drog; jeg drog med.
Pigen vandt mig luen fra, – gjord’ hun det?
Hele den sommer og hele den høst
måtte jeg danse lueløs.

*En julefest på landet, 1791.
Efter Peter Brown: The Keeping
of Christmas, England's Festive
Tradition 1760-1840.*

Andre vers nævner trøje, tørklæde og bukser, som pigen tog fra karlen. Historien er fortalt kort før år 1900 af lærer Thorvald Madsen: "Somme tider blev afklædningen lovlige nærgående. Det var jo ingen snerpet ungdom, der holdt juleleg".¹⁸

At tælle stjerner

På julestuen kunne man modtage en dom. Hos Holberg møder vi legen "At tælle stjerner". Pernille får den dom, at hun skal gå ud med et mandfolk for at tælle stjerner. Kavaleren siger: "Min søde Pernille! Lad os gå op på høloftet sammen, thi jo højere vi er, jo bedre kan vi se stjernerne." Det varer en rum tid, inden de to er tilbage igen. Da de atter står på scenen, udbryster borgmester Jeronimus: "I godtfolk var noget længe ude at tælle stjernerne." Pernille stryger sig om

Det muntre juleselskab inden julelegene for alvor begynder. Efter Gavin Weightman & Steve Humphries: Christmas Past.

munden, mens hun svarer: “Ja, fatter! Der er min tro en hob stjerner på himmelen.”¹⁹

Kragen sidder i ellen

Den senere telegrafdirektør Peter Faber, som vi især forbinder med Højt fra træets grønne top og Dengang jeg drog afsted, skrev omkring 1850 sangen Sikken voldsom trængsel og alarm, hvor han også nævner julelegene.

alle folk er i den nye stads,
men om aften er der fint kalas.
Gud velsigne den, der først opfandt
det at lege jul og give pant;
unge pige! Lad os lege skjul,
giv mig kun et kys, det er jo jul.²⁰

Om aftenen er der fint kalas, altså sammenskudsgilde. Når Faber nævner “at lege jul og give pant, lege skjul og giv mig kun et kys”, så tænker han på julelegen Kragen sidder i ellen. Legen er en kombineret afklædnings-, gemme- og kysseleg.

Forbud mod julestuer

Kirke og stat var selvfølgelig bitre modstandere af disse julestuer med deres små julelege, da de fjernede fokus fra julens budskab: Jesu Kristi fødsel.

Øvrigheden kæmpede altså imod folkets julestuer. Men ikke kun folket legede lystigt i juledagene. Også hoffet tog del i løjerne. Christian IV opstillede i 1632 hele 18 anklagepunkter mod sin hustru til venstre hånd Kirsten Munk, som skulle besvares med et ja eller et nej. Spørgsmål to lød:

“Om hun ikke dansede, legede jul og gjorde sig lystig med Riin: (der menes Pfalzgreven af Rhin) og andre, mens vi lå for fjenden og blev skudt udi armen?”²¹

Allerede 27. marts 1629 havde Christian IV dog strengt forbudt letfærdig og forargelig legen. Hele tiden måtte øvrigheden indskærpe forbuddet. I Christian VI's strenge forordning af 12. marts 1735 om helligdages tilbørlige helligholdelse blev det atter slået fast, at det var strengt forbudt at holde julestuer.

Trods gentagne forbud fortsatte julestuerne til langt op i 1800-tallet. Peter Fabers sang “Sikken voldsom trængsel og

alarm” beviser, at den meget lovlydige Faber omkring 1850 var fuldt fortrolig med julestuen og dens indhold over 200 år efter det første forbud.

I julestuerne var der forskel på unges og aldres interesser. Efter Iorn Pio: Den gamle jul.

Dans og lystighed, vellyster, floder af stærkt øl og flommefedt

Et citat fra Pontoppidan illustrerer, hvad pietisterne Brorson og Pontoppidan kæmpede imod:

“Det var den muntreste årstid, da alt var fuldt af dans og lystighed; man havde ret til helt at give vellysterne tøjlen, og det var en forseelse ikke at svømme i floder af stærkt øl og flommefedt; thi man troede i gamle dage, at jo mere umådeholdent man i julefesten gjorde sin vom til gode, des frugtbarere et år blev man lyksaliggjort med”.²²

De samme anklager, som i 1736 blev rettet mod julestuen, hører man den dag i dag om nutidens julefrokost, julestuens sande efterkommer, på danske arbejdspladser.

Selvfølgelig var julestuerne andet end vovede julelege. De bød på en total kovending af samtidens rollemønstre. Der blev gjort nar af magthaverne. En karl kunne blive præst for

Under julelegen “At nippe strå” kunne man ikke undgå at uddele ret så mange kys, inden man fangede det lille balmstrå mellem modpartens læber. Efter Claus Ib Olsen: Glædelig jul.

en aften, en pige dronning for en nat.

Julestuen var et godt sted for kønnene at mødes under andre former end til hverdag, eller måske ligefrem træffe den rette livsledsager. En gammel ungkarl, der beretter om en panteleg i en julestue i København, siger det rent ud i 1769:

“Jeg kan endnu livagtigt erindre mig, hvorledes min moder gav min søster en vældig ørefigen, fordi hun ikke ville kysse vor nabos søn, som dog var en honnet håndværkskarl. Hvad bilder du dig ind? sagde hun: Du kunne blive en hæderlig mesterinde i lavet”.²³

Noter

1. Brorsons Julesalmer i Faksimile, udgivet ved Ernst Frandsen. Aarhus 1932, side 3-6.
2. Erik Pontoppidan: Fejekost til at udfeje den gamle Surdejg eller de i de danske Lande tiloversblevne og her for Dagen bragte Levninger af saavel Hedenskab som Papisme, 1736, oversat og forsynet med Indledning af Jørgen Olrik, Danmarks Folkeminder Nr. 27. København 1923.
3. Erik Pontoppidan side 23-28. En anden god undskyldning for at opføre sig anderledes i højtiden træffer man i Johan Ludvig Heibergs komedie “Julespøg og Nytårsløjer” fra 1816. Heri lader han ingen ringere end englen Gabriel sige: “Det jul og nytår er, nu har lystighed sit spil; enhver har lov at gøre sig så gal som han vil”, se: J. L. Heiberg: Dramatik i udvalg (Danske Klassikere). Tekstudgivelse, efterskrift og noter ved Jens Kr. Andersen. København 2000, side 15.
4. Den bedste gennemgang af julestuenes historie og de forskellige julelege er stadig H. Grüner-Nielsen: Julestuer og Julestuelege i Danmark paa Holbergs Tid belyst gennem samtidig Litteratur og Nutidsoverlevering. Et Bidrag til de folkelige Selskabsleges Historie; Sprog og Kultur, 2, 1933, side 1-64
5. Citeret efter Hans Ellekilde: Vor danske Jul gennem Tiderne. København 1943, side 279.
6. Også nogle ældre mennesker tog del i ungdommens julestuer, se Erik Pontoppidan side 27: “når de yngre komme sammen, og med de yngre ikke så få, som er mere fremrykkede såvel i alder som i galskab”.

7. Fæstebonde i Nørre Tulstrup Christen Andersens dagbog 1786-1797, udgivet af Landbohistorisk Selskab ved Jens Holmgaard. København 1969, side 41.
8. Jens Bircherod: Palæstra Antiquaria 1688, se Jørgen Olrik i indledningen til Erik Pontoppidan s. XV-XVI.
9. H. Grüner-Nielsen side 35-61.
10. Claus Ib Olsen: Glædelig jul, Samlerens store bog om julens traditioner, historie og fortællinger. København 2003, side 76.
11. Jule-Stue. Comoedie Udi Een Act, i: Ludvig Holbergs Comedier, udgivne for det Holbergske Samfund af F. L. Liebenberg, Andet Bind. Kjøbenhavn 1847, side 264.
12. Jule-Stue side 266.
13. J. R. Hübertz: Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus, III. Kjøbenhavn 1846, side 669 nr. 385.
14. H. Grüner-Nielsen side 54 nr. 2.
15. H. F. Feilberg: Jul, Julemørkets Løndom, Juletro, Jule-skik. Andet bind. København 1962 (genoptryk), side 255-56.
16. Troels Lund: Danmarks og Norges Historie i Slutningen af det 16de Aarhundrede, Bind VII. København 1885, side 116-17 med note 189.
17. Iørn Piø: Bogen om julen. Historien om julen og dens traditioner. København 1990, side 96 og Iørn Piø: Den gamle jul. Viborg 1989, side 91.
18. Piø 1989 side 90.
19. Jule-Stue side 284.
20. Anna Marie Lebech-Sørensen: Højt fra træets grønne top. Peter Fabers jul. Jelling 1994, side 59.
21. Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, 1632-1635, udgivne ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia; Kjøbenhavn 1878-80 side 22 nr. 23.
22. Erik Pontoppidan side 25
23. Fruentimmer- og Mandfolke Tidende 1769, citeret efter H. Grüner-Nielsen side 10.

The joy of Christmas

The traditional Christmas celebrations that were the precursors of modern Christmas parties were widely held among all classes in the town and country from the 16th to the 19th century. From the day after Christmas to the Epiphany, and

sometimes right through to Candlemas, festivities were lively. The more mature citizens enjoyed large quantities of beer and spirits, food and card games. In contrast young people amused themselves with singing and more or less indecent Christmas games. These Christmas gatherings were often riotous, and by no means a religious observance of the birth of Christ. Material illustrating the Christmas gatherings is scarce, but on the other hand the written sources are highly informative.

Hvem kan skrive vor tids historie?

Martin Brandt Djupdræt og Anneken Appel Laursen

I denne artikel giver overinspektør, cand.mag. Martin Brandt Djupdræt og museumsinspektør, cand.mag. Anneken Appel Laursen en oversigt over en række af de projekter, hvor Den Gamle By har fortalt historier i et tæt samarbejde med brugerne. Projekterne bygger videre på en tradition i Den Gamle By, der går helt tilbage til museets grundlæggelse for 100 år siden.

“Hvem kan egentlig skrive en bys historie? Hvem bør gøre det? Hvis svaret i går var historikerne, er det i dag, nu disse sociale medier findes, snarere beboerne selv.”¹

Dette skriver journalisten Andres Mildner om udstillingen Popstad Lund, der fortalte om musiklivet i Lund fra 1970'erne og frem. Udstillingen kunne ses på museet Kulturen i 2011 og var blevet til på baggrund af oplysninger indsamlet gennem Facebook. Projektet var et tydeligt bevis på, at museer kan lave saglig og underholdende kulturhistorisk formidling gennem brugerinddragende aktiviteter.

I de seneste 10 år har der på museer og blandt museumsforskere været et øget fokus på museernes samarbejde med borgere og brugere.

Tre typer af brugerinddragende projekter

Den Gamle Bys brugerinddragende projekter kan opdeles i tre typer. Den ene er udstillingsprojekter, hvor enkelte personer eller grupper er vitale for udformningen af udstillingen i Den Gamle By. Den anden er projekter, der bruger de sociale medier til indsamling og vidensdeling. Og den tredje type er projekter, hvor museet sammen med borgere indsamler og formidler et lokalområdes liv og historie.

Fælles for projekterne er, at vi i hvert tilfælde har taget stilling til, hvilken merværdi samarbejdet bibringer både borgere og museet. I det følgende vil vi eksemplificere de forskellige typer af brugerinddragende projekter.

Dagliglivshistorier fra 70'erne

Etableringen af museets 1974-kvarter, der viser hvordan et brokvarter kunne have set ud i 1974, er et eksempel på et brugerinddragende udstillingsprojekt. Den Gamle By valgte, at de viste butikker og lejligheder, i det omfang det kunne lade sig gøre, skulle fortælles ud fra bestemte personers historier og dagligdag. Gæsterne skal kunne forholde sig til de udvalgte personer og med afsæt i disse få et billede af en større historie om Danmark i 1974. Personerne skulle findes, og der skulle sammen med dem opbygges et varieret og troværdigt billede af tiden.

Projektet med at indrette lejlighederne blev for alvor påbegyndt i 2007. Boligformer blev undersøgt, og på museet blev det diskuteret, hvilke typer beboere, der skulle være i lejlighederne fra 1970'erne. I 2010 begyndte indsamlingen af personhistorier. En del af indsamlingen foregik ved, at museet uddelte flyers til de besøgende om efterlysninger af historier, og via internettet bad museet folk om at svare på et spørgeskema om levevis.

Ud fra de mange historier og over 200 personlige kontakter blev 40 personer valgt, og de blev informanterne til de historier og det levede liv, som 1974 skulle formidles ud fra.

Informanternes historier vises i den endelige udstilling gennem billeder, lyd og tekst. Informanterne blev også centrale i udvælgelsen af de rette møbler og genstande. Den Gamle By valgte en tilgang, hvor det endelige resultat åbent blev diskuteret med informanterne.

Der blev grinet og snakket, da informanterne til lejlighederne i 1974-kvarterets Tårnborgh mødtes for første gang.

Vibeke Rygård har boet i det kollektiv, som er rekonstrueret i Tårnborg i 1974-kvarteret. Her taler hun med museumsinspektør Anne Cathrine Lorentzen om et ungdomsbillede af Vibeke, hvor hun spiller guitar i kollektivet.

Pouls Radio åbnede i 2010 og i sommeren 2013 åbnede et konditori, tre lejligheder og en gynækologiklinik. Indretningen af disse byggede på det tætte samarbejde informanter og museum imellem.² I sommeren 2015 åbner seks nye lejligheder i 1974-kvarteret, og indretningen af disse er også baseret på samarbejde med informanter.

Urørlighedszonen

Undervejs i etableringen af 1974-kvarteret har vi haft en åben dialog om engagementet, og i hvilken grad den enkelte havde lyst til at bidrage.

Et vigtigt aspekt i dialogen mellem Den Gamle By og informanterne er skelen mellem det private og det personlige. Den troværdige formidling af levet liv bygger på konkrete, private oplysninger fra informanterne, men hverken museet eller informanterne ønsker, at de medvirkende udleverer hemmeligheder, private oplevelser eller holdninger, de normalt kun vil dele med folk, de har et trygt og tæt forhold til.

Filosoffen K.E. Løgstrup opererer med begrebet urørlighedszonen, og definerer det blandt andet ud fra, at man i samvær med andre godt kan kommentere handlinger og bevæggrunde, men ikke det personlige motiv, da det er at gå for tæt på.³ Det er at overtræde urørlighedszonen.

Den samme skelen prøver museet at have ved for eksem-

I år undersøger museet billeder om hverdagsliv i 2014. Via Den Gamle Bys Instagram-profil opfordrer vi vores følgere til at bruge hashtagget #deldit2014 resten af året, når de uploader deres hverdagsbilleder af f.eks. morgenmad, TV-tid eller nye møbler i hjemmet.

pel at spørge, hvordan informanterne boede, men ikke at afkræve svar for de personlige motiver til valget. Disse valg er det op til museets besøgende at tolke, og disse overvejelser kan forhåbentlig også føre til refleksioner hos gæsten over egne erfaringer og motiver til valg i livet.

Hjemløs – det er her jeg bor

Et andet og mere radikalt eksempel på, hvordan museet har måttet forholde sig til urørlighedszonen og informanternes integritet, er projektet “Hjemløs – det er her jeg bor”, en udstilling i 2012 baseret på en tæt dialog mellem en privat person og museet. Personen var den hjemløse Ulrik Szkobel, hvis hule blev udstillet i Den Gamle By i tre måneder sammen med en fotoudstilling om hans dagligdag. Ulrik var i sin hule, så tit han havde lyst og han fortalte museets besøgende om livet som hjemløs. Projektet byggede på et stærkt tillidsforhold museet og Ulrik imellem, hvor vi overlod det til Ulrik, hvor tæt han ville lade gæsterne komme på hans private valg og motiver. Fra museets side var vi parat til at lukke udstillingen, hvis Ulrik følte, grænsen fra det private til personlige blev overtrådt.⁴

Den væsentligste forskel på udstillingssamarbejdet med informanterne i 1974 området og Ulriks bolig er, at det er erindringerne om et liv, der skaber rummene i fortællingen om 1970'erne. Ulrik fortalte sin historie, som den var, her og nu.

Museets gæster ville gerne tale med Ulrik Szkobel om hans liv og hverdag. Ulriks gæstebog var en opfordring til hans gæster om at kommentere mødet med en hjemløs. Det gjorde de, tænksomt og reflekteret. Foto George Zeuthen.

Sociale medier og rockmusik

Et er det fysiske møde og dialogen med informanter. Noget andet er den type kontakt med brugerne, som museet har haft de seneste år gennem de sociale medier. I forbindelse med udstillingen "Aarhus rocks! – byen og musikken 1960-2014" har museets hjemmeside, blogs og Facebook været omdrejningspunkt for at samle informationer, billeder og genstande.

I slutningen af 2012 rettede Den Gamle By henvendelse til folk i musikmiljøet for at indsamle historier og genstande. Projektlederen opbyggede en kreds af særligt interesserede på ca. 200 personer, som løbende frem til åbningen 13. maj 2014 var med til at udvikle udstillingens koncept. Inspiration til fremgangsmåden havde vi hentet fra Kulturen i Lund, hvor udstillingen Popstad Lund, blev vist i 2011.

Ved udstillingsåbningen var der over 1200 tilknyttet projektets Facebookside "Aarhus-rockens historie". Gennem Facebooksiden kom der gode råd til indhold, der blev delt information om musikere og bands, der blev afprøvet idéer, og der blev skabt kontakt til personer, der ville hjælpe med konkrete dele af udstillingen, f.eks. indretningen af et øvelokale. Gennem Facebooksiden blev der også fundet personer, der kunne indgå i en fokusgruppe, der testede udstillingens overordnede ideer, før det endelige koncept for udstillingen blev lagt fast.

Den Gamle By i Gellerup

Siden Den Gamle By i 2011 overtog rollen som lokalmuseum for Aarhus, har museet været aktiv med at indsamle historier om byen. Fra begyndelsen har det været Den Gamle Bys politik at arbejde brugerinddragende og at fokusere på emner eller områder, der har aktualitet.

Gellerupparken blev rammen om det første større projekt uden for murene, og her er vi ved den tredje type brugerinddragende projekt.

Gellerupområdet gennemgår i disse år en voldsom forandring⁵, der har til formål at ændre områdets omdømme og fysiske udformning samt skabe tilknytning til resten af Aarhus. I denne forandringsproces rykkede Den Gamle By i september 2012 til Gellerup, med det formål at give beboerne en stemme, om det sted, de bor, og deres historie. Det skete gennem et samarbejde med Brabrand Boligforening og Gellerup Museum. Den Gamle By fik lov til at flytte ind på

Facebooksiden Aarhus-rockens historie var en vigtig informationskanal i opbygningen af udstillingen "Aarhus rocks!" Facebook bruges stadig til blandt andet at fortælle om nye genstande, der kommer til museet.

Erfaringerne fra 70'er kvarteret og rockudstillingen er også brugt i etableringen af særudstillingen "Hønsestrik og hot pants", der åbnede i september. Facebook blev blandt andet brugt til at indsamle billeder, og museet tog kontakt til flere af dem, der donerede deres 70'er tøj for at få deres historie. Denne kjole blev givet af Pia Lindblad, og Pias erindringer bruges i udstillingen. Foto Thomas Kaare Lindblad.

En boligblok ved aftenstide i Gellerup får et næsten poetisk udtryk. Foto Ergin Erkus, Dokumentationslauget fra Gellerup.

Gellerup Museum, der er en lejlighed på Gudrunnsvej i Gellerupparken.

Gellerup Museum blev basen for Den Gamle By, der lagde ud med at arrangere en række workshops. Beboerne kunne fortælle om deres historie og liv, som foruden viden om området skabte nye netværk blandt beboere. Sammen med beboerne begyndte vi at dokumentere den forandring, som bydelen er midt i. Det har blandt andet resulteret i en udstilling på Gellerup Bibliotek om beboernes tanker og drømme om deres bydel, et lokalt guidekorps, hvor beboerne selv formidler deres bydel, samt en event i Den Gamle By i slutningen af maj 2014, hvor gellerupperne rykkede ind og formidlede historier, mad, dans og musik fra de mange kulturer, der findes i Gellerup.

Den Gamle Bys tilstedeværelse i Gellerup har også resulteret i dannelsen af et dokumentationslaug. Dokumentationslauget er en gruppe frivillige, der fotografisk dokumenterer ændringerne i bydelen. Billederne giver de til Den Gamle By og Brabrand-Årslev Lokalhistoriske Arkiv, så dokumentationen bevares for eftertiden.

En dreng fra Gellerup fik idéen til en museumsklub. Den Gamle By og Gellerup Museum driver nu en museumsklub, hvor børn i alderen 8-14 år besøger andre museer og kulturinstitutioner i Aarhus og diskuterer, hvad historie er, og hvordan de selv kan fortælle deres egen historie. Foto Aysha Amin, Dokumentationslauget fra Gellerup.

Tilstedeværelsen i Gellerup har givet en stor indsigt i en bydels allernyeste historie, men lige så vigtigt er det, at beboere i Gellerup giver udtryk for, at de ser på deres bydel med andre øjne. De ser nu også i højere grad Den Gamle By som deres museum. Vi har også fået nye gæster i Den Gamle By gennem projektet.

Projekter, som dette, understøtter altså både egen identitet og skaber et tættere tilhørsforhold til museet.

Erfaringsudveksling – et redskab til at blive bedre

Fælles for alle projekterne er en interesse i borgernes erfaringer og synsvinkler og at etablere et samarbejde, hvor de bidrager aktivt i projekterne. Udfordringerne har for nogle af projekterne været at skabe et samarbejde, hvor deltagerne var trygge ved at dele oplysningerne med museet. Hvordan viser museet respekt for deltagernes urørlighedszone og får opbygget tillid og overbevist de pågældende om at deres historie er vigtig og relevant for mange i al sin almindelighed? Og det er, hvad enten historierne handler om ungdomsliv i 70'erne eller livet som somalisk mor i Gellerup.

Det har derfor været vigtigt for Den Gamle By at evaluere den måde, vi laver brugerinddragende projekter på, og vi har allieret os med andre samarbejdspartnere og museer, for at få så bred en indsigt i metoder og effekt som muligt. Studerende fra Aarhus Universitet og VIA University College har beskrevet vores tilgange til emnet. Kolleger fra Beamish i England, Bokrijk i Belgien, Maihaugen i Norge, Skansen

På en regnvåd og mørk eftermiddag virker blokkene i Gellerup inviterende: Her er der lys og tørvej. Foto Aysha Amin, Dokumentationslauget fra Gellerup.

i Ungarn og Jamtli i Sverige har givet os gode råd, og vi har diskuteret vores metoder med Erhvervsministeriets borgerinddragende udviklingsenhed MindLab og kunstmuseet Arken i Ishøj. Samarbejdet med Arken vil i begyndelsen af 2015 resultere i en bog, hvor de to museers erfaringer med at arbejde “uden for murene” vil blive beskrevet.

Erfaringsudviklingerne har stor betydning for de projekter, vi har gennemført, og erfaringerne vil blive anvendt i fremtidige projekter – for vi er overbeviste om, at bedre brugerinddragelse giver mere viden og bedre historieformidling.

Noter

1. “Vem kan egentligen skildra en stads historia? Vem bör göra det? Om svaret i går var historiker, är det i dag, nu när dessa verktyg [sociale medier] finns, snarare invånarna själva.” Andres Mildner: Popstad Lund, Musik Kulturen 2011, side 19.
2. Læs mere om indretning af de tre lejligheder i Tårnberg i Allan Leth Frandsen og Anne Cathrine Lorentzen: Tre lejligheder i Tårnberg. Den Gamle By årbog 2012, side 60-65.
3. K.E. Løgstrup: Den etiske fordring. 1956.
4. Projektet er yderligere beskrevet i artiklerne Anneken Appel Laursen: Da Ulrik kom på museum, Den Gamle By årbog 2013, side 45-52 og Anneken Appel Laursen: Visitor Involvement as a Strategy: A Museum Transmitting a

Message for Social Outcasts. The International Journal of the Inclusive Museum Volume 6, Issue 3, side 57-66.

5. Fra Boligområde til Bydel. Helhedsplan for Gellerupparken og Toveshøj, 2007. Aarhus Kommune.

Who can write the history of our own time?

When we set up projects in Den Gamle By with people from outside the museum, the aim is to work actively together to create a dialogue and start events among residents.

Projects in Den Gamle By involving visitors can be divided into three types. Exhibition projects are one type, in which individuals or groups are vital to the way the exhibition in Den Gamle By is presented, and an example is the way the 1974 quarter is built up. The second type includes projects that make use of the social media for collecting and passing on knowledge, and a successful example is the “Aarhus Rocks” exhibition.

In the third type of project, Den Gamle By works together with local people to collect details and tell the story of the life and history of a local area.

By building the 1974 quarter and working on culture and contemporary history in Aarhus, we at Den Gamle By have moved into more recent periods of time than those normally associated with Den Gamle By. This calls for new methods, and one is involving visitors. We must therefore develop new ways all the time to create a constructive dialogue with citizens. In the future the museum will not stand alone as the source of communication: they will also come from citizens.

I stueetagen buserer bogbinderen og gravøren i renaissancehuset fra omkring 1625, der lå i Tværgade i Aarhus. På 1. sal har Dansk Center for Byhistorie i dag kontor sammen med andre kolleger fra Den Gamle By.

Årsberetning

Dansk Center for Byhistorie

Af Mikkel Thelle

I april flyttede Dansk Center for Byhistorie til nye lokaler i Tværgadehuset i Den Gamle By. Her er et godt arbejdsmiljø med andre fra Den Gamle By, der arbejder med bl.a. byhistorie. Den anden kontaktadresse er stadig Mikkel Thelles kontor på Institut for Kultur og Samfund i Nobelparken, Aarhus Universitet.

Forskning

Centret har den glæde at få støtte fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation til projektet "Urban Diaspora", som er ansøgt i samarbejde med Moesgaard Museum. Projektet omfatter desuden en række danske, svenske og hollandske partnere og skal undersøge migrationen til danske byer i 15- og 1600-tallet. Formålet er at kaste lys over, hvordan medlemmer af indvandrersamfund forholdt sig til hinanden, til lokalsamfundet og til de områder, de kom fra. Projektet tager udgangspunkt i indvandrersamfund i Helsingør, Aalborg og det tidlige Göteborg og går på tværs af historie, arkæologi og naturvidenskab. Konkret betyder det for centret, at vi har fået ansat historiker Jakob Ørnbjerg i en post doc-stilling. Jakob skal særligt se på arkivalier fra Aalborg og kortlægge de familier, der slog sig ned her. Jakob har tidligere lavet ph.d. om Aalborgs borgerskab og herunder om Ålborggården, der nu står på Torvet i Den Gamle By.

Centret modtog i september støtte til et forskningsnetværk med titlen "Shop, consumer, city" om forbrugets rolle i byhistorien. Projektet foregår i samarbejde med Syddansk Universitet, Copenhagen Business School og Göteborg Universitet og blev støttet af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation. Projektet skal blandt andet understøtte aktiviteter omkring forbrug og butikshandel i Den Gamle By.

I september kom også støtte til et tværfagligt netværk om bystudier på Aarhus Universitet. Centret var medansøger her

og skal i de næste tre år indgå i en gruppe af forskere, der bl.a. skal undersøge, hvad byhistorie kan lære af fag som antropologi og arkæologi. Netværket er støttet af en pulje under Aarhus Universitet.

Centret blev i sommeren del af et forskningsprojekt om byregioner, som udføres med støtte fra universitetets fond AU IDEAS. Projektet koordineres af historiker Henrik Mølggaard Frandsen, Erhvervsarkivet, og projektgruppen tæller desuden Claus Møller Jørgensen fra historiestudiet, stadsarkivar Søren Bitsch Christensen samt Mikkel Thelle fra centret. Projektets sidste aktivitet indtil videre er en konference i november på Aarhus Universitet.

Kristian Buhl Thomsen er i afsluttende fase med sin ph.d.-afhandling om saneringspolitik og – idealer i danske byer. I sit projekt undersøger Kristian politikområdets udvikling og herunder, hvordan politikken blev mødt med en kritik, der fik fodfæste i 1960'erne og 1970'erne, og i 1983 resulterede i vedtagelsen af en byfornyelseslov. Loven markerede et markant ideologisk skifte, hvor bevaring, istandsættelser og udnyttelse af potentialer i det bestående bybillede nu fik en langt større rolle end tidligere.

Mikkel Thelle har udgivet artiklen "Et spejl med mange hundrede Flader. Elektrificeringen af byen og kroppen omkring 1900" i det fagfællebedømte tidsskrift *Kulturstudier*.

Desuden er skrevet artiklen "Kødknudepunkter. Byens rum og det industrielle slagtehus omkring 1900" til det industrihistoriske tidsskrift *Fabrik og Bolig*, som er fagfællebedømt.

Artiklen "Feeling Motion. Revisiting mobility history through affect and emotion" er netop udkommet i det fagfællebedømte tidsskrift *T2M Yearbook*, som handler om byhistorie og mobilitet. Artiklen er baseret på workshopen "Feeling Space", som centret afholdt sidste år.

Artiklen "Temporary visibilities. practiced space in Copenhagen before modern was modern", udkommer i antologien *Making Room*, fra en konference af samme navn. Den belyser det offentlige rum og kunstnergruppen omkring Den Frie Udstillingsbygning i København omkring 1900. Antologien udgives af Den Frie Udstillingsbygning og redigeres af kunsthistoriker Hannah Heilmann.

I det historiske tidsskrift *Temp* er udgivet et essay om det offentlige rum over og under den moderne by, samt et om

forholdet mellem geografi og byhistorie i anledning af geografen David Harveys bog *Rebel Cities*.

Formidling

I juli blev centrets blog-projekt løbet i gang. Ideen var, at når folk kom tilbage fra ferie, ville projektet være i gang, og der ville være spændende indlæg at læse. Det blev også resultatet, og den nye platform på blog.byhistorie.dk er kommet godt fra start. Det er en kollektiv blog, hvor professionelle og forskere i byhistorie, -kultur og -udvikling kan bidrage. Både kendte navne fra centrets historie som Jørgen Mikkelsen og Peter Dragsbo, men også nyere historikere, arkitekter og byplanlæggere har delt projekter og holdninger. Der er både aktuelle og mere generelle indlæg, og med tiden vil man kunne søge materiale i et stadigt voksende arkiv. Bloggen er knyttet til centrets Facebookside, der også er et nyt tiltag. Her kommer nyheder og kommentarer til centrets løbende arbejde.

Mikkel Thelles afhandling om det offentlige rum i København udkommer på Gyldendal i vinteren 2014/2015. Der er i årets løb gået nogen tid med at omskrive den til en mere populær form, så den kan blive del af centrets byhistoriske formidling.

Centret har været involveret i udviklingen af den kommende udstilling, *Aarhus Story*, bl.a. gennem indsamling og idéudvikling. I den forbindelse har der også været deltaget i en studietur til svenske museer som inspiration med kolleger fra Den Gamle By.

Der er deltaget i forskellige formidlende interviews og radioudsendelser, bl.a. i *Weekendavisen* og på *Radio 24Syv*, hvor Mikkel Thelle har fortalt om offentlig transport og mobilitet i den moderne by.

I april blev Jørgen Mikkelsens bog om bysystemer anmeldt i *Historisk Tidsskrift*. Det var en meget positiv anmeldelse, som fremhævede Jørgens grundige forskning og centrets aktiviteter i øvrigt.

Historiestuderende Rasmus Jakobsen skrev i marts en rapport om Aarhus slagtehus og kødkontrol, som blev del af centrets digitale udgivelser. Rasmus' arbejder var del af en opmærksomhed omkring byens kødforsyning, der også har betydet en artikel og en session på byhistorisk konference i Lissabon.

Aarhus slagtehus og byens kød-forsyning har været emne for en artikel fra centret og er også indgået i en session, centret arrangerede på den internationale byhistoriske konference EAUH 2014 i Lissabon.

Centret var repræsenteret 29. oktober 2013 ved et møde om Kulturbymark 2017, og vil blive del af denne event. Dels vil centrets input være gennem Aarhus Story-projektet i Den Gamle By, og dels gennem en mulig deltagelse i et større EU-projekt, "Europe and the Sea", som inkluderer en udstilling om søfart og havnebyer i Europa, herunder Aarhus Havn.

Undervisning og vejledning

I løbet af året har Mikkel påbegyndt vejledning af to nye specialestuderende udover det, der allerede er i gang om metro og byplanlægning i København. Det ene er et projekt om børneinstitutioner i 1970'erne, som vil indgå i Den Gamle Bys moderne kvarter, samt et speciale om urban badekultur i København og Aarhus omkring 1900. Mikkel har desuden vurderet et etnologisk speciale om bykultur som censor ved Københavns Universitet.

I maj søgte centret to samfinansierede ph.d.-projekter hvor Mikkel er bivejleder. Og de bliver begge realiseret med start i 2015. Det ene skal belyse udviklingen i en dansk handelsstation og by i Indien i 1700-tallet, mens den anden undersøger forholdet mellem industri og by på Mors i 1900-tallet. Projekterne er forankret på henholdsvis Aarhus og Aalborg Universitet.

Mikkel har i løbet af året forelæst om byrum og den "rumlige vending" i kulturhistorien på AU's Studium Generale-kursus, og deltaget som kommentator ved ph.d.-seminarer på universitetet. Desuden er der blevet lavet rundvisninger for forskere fra bl.a. Kina og England, og foredrag for den nye generation af studerende i kulturhistorie ved universitetet.

I løbet af året har centret deltaget i forberedelsen af et nyt fokus på Bystudier på Aarhus Universitet, bl.a. gennem international undervisning og nye, tværfaglige forskningsnetværk. Sammen med lektor i antropologi, Morten Nielsen, har Mikkel Thelle stået for at drive denne proces fremad.

Hvem vi er

I 2014 har Dansk Center for Byhistorie omfattet adjunkt, ph.d. Mikkel Thelle, ph.d.-studerende Kristian Buhl Thomsen, post. doc. Jakob Ørnbjerg, historiestuderende Rasmus Jakobsen, specialestuderende Lasse Andersen, cand. mag. Lars Kjær.

Annual report The Danish Centre for Urban History

The year has been busy at the Danish Center for Urban History. Research has been done on a range of themes: Urban Meat Provision during the long nineteenth century has been the subject of a report, and an academic article was discussed at a session held by the center at the European urban history conference EAUH 2014 in Lisbon. Another theme was the eastern Jutland urban region in an international perspective, which was taken up at a workshop and an international conference. During the last phase of the center PhD about urban regeneration, this was also part of the center's research. With the project "Urban Diaspora" on early modern migration, a new post. doc., Jakob Ørnbjerg, is now based at the center. The center has participated in the development of exhibitions in Den Gamle By and research activities at the University of Aarhus while also organizing sessions and lectures. In addition, it has arranged around 15 events and seminars as well as different public relations initiatives such as a new blog platform and a number of media appearances.

Årsberetning Den Gamle By

Af Thomas Bloch Ravn

Da Den Gamle By 1. januar 2014 indledte sin sæson nummer 100, var det med afsæt i det bedste besøgstal nogensinde. 480.270 gæster gik gennem tælleapparatet i 2013.

Siden nytår er det nærmest gået slag i slag med positive nyheder. Hendes Majestæt Dronningen har lavet en plakat for museet, Den Gamle By blev nomineret til den prestigefyldte European Museum of the Year Award, museet er blevet kvalitetsvurderet med topkarakter, og besøgstallet synes at have stabiliseret sig på den rigtige side af 400.000.

Sidst, men ikke mindst, har A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal doneret et kæmpestort beløb på i alt 135 mio kr. Donationen skal gå til at færdiggøre og fremtidssikre Den Gamle Bys store projekt med skabelsen af moderne bykvarterer, der viser tiden helt op til i dag.

Med A.P. Møller Fondens nye, store donation til Den Gamle By bliver det muligt at realisere planerne om et 2014-afsnit i Den Gamle By. Til venstre ses sydsiden af karreen ud mod Anlægsvej, i baggrunden Aarhus-porten og til højre en række facadebutikker, som tænkes placeret på den del af den kommende indgangsbygning, der vender ind mod museet.

Donationen vil utvivlsomt styrke Den Gamle Bys attraktivitet yderligere, og Den Gamle By vil derfor øge investeringerne i fysiske rammer og service, så museet bedre kan betjene de mange gæster.

Regnskab og besøgstal for 2013

Den Gamle Bys regnskab for 2013 udviser en omsætning på kr 63.936.668 (2012: kr 53.836.478) og et overskud på kr 611.890, som overføres til egenkapitalen. Hermed opfylder Den Gamle By et ønske fra Kulturstyrelsen om at styrke museets egenkapital. I driftsregnskabet er inkluderet investeringer i en række projekter og basale støttefunktioner. Der ud over er der hensat 3 mio kr til forbedring af Den Gamle Bys magasinforhold, hvilket også sker som en opfølgning på Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering af Den Gamle By.

Ved siden af det egentlige driftsregnskab er der delregnskaber for større projekter, som er finansieret af eksterne midler og som derfor har deres egen økonomi. Inklusiv omsætning på disse igangværende projekter er Den Gamle Bys bruttoomsætning kr 149.900.000 (2012: kr 137.327.000).

Besøgstallet nåede i 2013 op på 480.270, hvilket er en fremgang på ca 94.000 i forhold til 2012 og det bedste år i museets historie. I skrivende stund (ultimo oktober) ligger besøgstallet på niveau med 2013.

Besættelsesmuseet havde i 2013 i alt 8.825 besøgende, hvilket er det hidtil næstbedste besøgstal.

Følgende resumé af regnskabet er angivet i tusinder:

Indtægter

Offentlige tilskud	31.186
Entré	25.623
Butiksdrift	3.815
Den Gamle Bys Venner, årbog m.v.	1.809
Restaurantdrift	274
Diverse	1.230
<hr/> Indtægter i alt	<hr/> 63.937

Udgifter

Personale	41.566
Vedligeholdelse og drift af bygninger	6.047

Udstillinger og arrangementer	724
Administration og markedsføring m.m.	4.190
Øvrige driftsomkostninger	1.060
Nødvendige ombygninger m.m.	1.658
Bevaring- og magasinudvikling	3.000
Driftsudvikling m.m.	4.468
Renteudgifter	62
Afskrivninger	550
Udgifter i alt	63.325

Overskud 612

Offentlig støtte og sponsorer

Den Gamle By modtager driftsstøtte fra såvel Kulturministeriet som Aarhus Kommune. Der ud over har museet selv en betydelig egenindtægt. Men en fornuftig drift og udvikling beror i meget høj grad på sponsorstøtte fra firmaer og donationer fra fonde og privatpersoner.

Den Gamle Bys hovedsponsor og mediepartner er Morgenavisen Jyllands-Posten.

Carlsberg Danmark og Danske Bank sponsorerer forskellige arrangementer, Stark Aarhus sponsorerer Håndværks- og bryggerdage, og Falck sponsorerer Legedage.

Derudover har museet en række hussponsorer og produkt sponsorer, som trofast bakker op og er med til at sikre Den Gamle Bys virke. Se listen over sponsorer bagerst i denne årbog.

Den Gamle By er alle stor tak skyldig.

I anledning af Den Gamle Bys 100-års jubileum donerede en ven af museet denne kopi af det store guldhorn. Fremstillet af firmaet P. Hertz i København i 1959. Det var i øvrigt firmaets stifter, hofjuveler Peter Hertz, der i 1862 lavede de første kopier af de i 1802 stjålne guldhorn.

Donationer

Kort før redaktionens slutning modtog Den Gamle By den glædelige meddelelse, at A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal endnu engang har skabt grundlag for, at Den Gamle By kan tage et syvmile skridt fremad. Med en donation på i alt 135 mio kr sikrer A.P. Møller Fonden, at projektet med at skabe en moderne udgave af Den Gamle By, der blev påbegyndt med Fondens milliondonation i 2007, nu kan færdiggøres og fremtidssikres. Det store projekt er kort omtalt side 7 og vil blive yderligere omtalt i årbogen for 2015.

Nordeafonden har givet 1.700.000 kr til Aarhus Rocks, som både er en udstilling og også en række koncerter med kendte såvel som ukendte Aarhus-navne; se nærmere side 100.

CAC Fonden har ydet 705.000 kr til udstillingen Hønsesstrik og hot pants og det tilhørende katalog, som publiceres i serien Den Gamle Bys Lommebibliotek; se nærmere side 103. Fonden har endvidere støttet en undersøgelse med henblik på senere åbning af et autoværksted i museets 1927-kvarter, ligesom der i lighed med tidligere år er stillet 25.000 kr til rådighed for indkøb af museumsgenstande.

Bodil Christiane Kolding Sneums Fond har givet 262.000 kr til indsamling af materiale vedrørende butikker og boliger anno 2014 samt 164.000 kr til indsamling af fotodokumentation vedrørende året 2014; se nærmere artiklen om projektet side 41. Fonden har endvidere støttet Den Gamle Bys handicapprojekt med 100.000 kr og bidraget med 70.000 kr til publikation af ph.d.-afhandling om pensionater i Danmark.

Vilhelm Kiers Fond har støttet de videre undersøgelser i forbindelse med projektet Made in Aarhus med 300.000 kr.

Julius Christian Gårdbo og Ketty Laura Gårdbos Fond har givet 225.000 kr til et projekt omkring udvikling af traktørstedet Simonsens Have.

Nykredits Fond har bidraget med 200.000 til udarbejdelse af en ny billedguide for Den Gamle By, som forventes at blive publiceret i første halvår af 2015.

Aarhus Stiftstidendes Fond har bidraget med 75.000 kr til opsætningen af Aarhus Sommeroperas "Rosa og Evighe-den" i anledningen af Den Gamle Bys 100 års jubilæum.

Bogen "Valget er dit! Danske valgplakater i 100 år" og

Denne kæmpestore udgravning vil komme til at rumme både Aarhus Story og Smykkeskrinet.

en udstilling om de danske valgplakater er støttet med 60.000 kr fra den Faberske Fond, 50.000 kr fra Bodil og Jørgen Mucnh-Christensens Kulturlegat, 25.000 kr fra Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond, 20.000 kr fra Landsdommer V. Gieses Legat og 15.000 kr fra Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse.

Lions Club Aarhus Sct. Clemens har i forbindelse med deres 50 års jubilæum skænket Den Gamle By 25.000 kr til arbejdet med erindringsformidling.

Termplus Aps har støttet Den Gamle Bys videre arbejde med det webbaserede tekstile opslagsværk textilnet.dk med 38.000 kr.

Endelig har Furi Appel og Gunnar Niskers Fond og Elly og Aage W Jensens Fond støttet Den Gamle By med hver 50.000 kr og Aage og Ulla Filtenborgs Fond af 8. november har støttet museet med 25.000 kr.

Kulturstyrelsen har støttet Den Gamle By med 12.900 kr til konferencedeltagelse i Stockholm.

To brocher fra den imponerende samling, der vil blive udstillet i Smykkeskrinet. Sølvbroche med grønne agater og midtersten af ukendt art, designet af Kaj Bojesen og fremstillet ca. 1910-20 af P. Ørsnes i Aalborg og skønvirke broche med stiliserede blade og fem grønne agater. Fremstillet på Bernhard Hertz' værksted i København omkring 1910. Foto Henrik Bjerg.dk

Donationer vedrørende ligningslovens paragraf 8A

Den Gamle By udsendte i august en appel til vore gode støtter om opbakning, så museet kan forblive på den liste, der giver adgang til en række fordele i henhold til Ligningslovens paragraf 8A. Opbakningen var hurtig og markant. 132 indbetalinger på 200 kr eller mere kom ind på under en måned, og det nødvendige antal var 100.

Den Gamle By er nu fortsat på den liste over almennyttige institutioner, som bl.a. kan modtage arv og gaver, uden at der skal betales afgift.

Den Gamle By har gennem årene modtaget store beløb, navnlig i form af arv, og det har givet museet mulighed for at løse opgaver, som det ellers ikke ville være muligt at skaffe midler til.

Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering

Kulturstyrelsen har i 2013 vurderet Den Gamle Bys arbejde. Først på året var rapporten klar, og resultatet blev en topvurdering.

Til grund for Kulturstyrelsens rapport ligger et omfattende analysearbejde. I januar 2013 indsendte Den Gamle By flere kilo bøger og artikler til særlig vurdering hos styrelsens forskningsudvalg. I september var styrelsen på besøg i to hele dage, hvor alle udstillinger, magasiner og faciliteter blev grundigt gennemgået. Og endelig skulle Den Gamle Bys bestyrelsesformand og museets ledelse svare på en lang række spørgsmål.

Kulturstyrelsen har gennem de senere år gennemgået og vurderet flertallet af museer i Danmark. I rapporterne opererer man med fire kategorier: Meget tilfredsstillende, tilfredsstillende, ikke helt tilfredsstillende og ikke tilfredsstillende. Den Gamle By fik karakteren "meget tilfredsstillende".

"Det er Kulturstyrelsens samlede vurdering, at Den Gamle Bys opgavevaretagelse er meget tilfredsstillende. Museet arbejder professionelt og målrettet med fortsat kvalitativ forbedring og udvikling af den samlede virksomhed. De senere år har museet udviklet sig til en betydelig, udadvendt publikumsattraktion og markant aktør i museumslandskabet med en klar faglig profil". Og den fortsætter: "Med undtagelse af dele af bevaringsområdet varetager Den Gamle By de museale opgaver på et meget højt niveau og har stærke

samarbejdsrelationer i ind- og udland. Museet danner forbillede for og bidrager væsentligt til udvikling af den danske museumsverden, både gennem museets forskning og den eksperimenterende formidling, som kendetegner Den Gamle By, og gennem direktørens aktive deltagelse i den kulturpolitiske debat”.

Rapporten kan ses i sin helhed på Kulturstyrelsens hjemmeside.

Jubilæum

Kulturstyrelsens topkarakter var en dejlig indledning til Den Gamle Bys 100 års jubilæum for museets åbning i det, der i dag er Botanisk Have.

Traditionen tro markerer Den Gamle By sine jubilæer i forhold til både Borgmestergårdens åbning på Landsudstillingen i Aarhus i 1909 og åbningen som museum på den nuværende placering i 1914. Jubilæet i forhold til Landsudstillingen blev derfor markeret i 2009.

I anledning af jubilæet er arrangeret en lille udstilling om Den Gamle By i 100 år. Udstillingen kan ses på det plankeværk, der lukker af til den store udgravning, der i 2017 skal åbne som den underjordiske fortælling Aarhus Story. Lige overfor har vi samlet en hel række billeder, som museets besøgende har taget gennem årene, og som viser, hvordan publikum opfatter Den Gamle By.

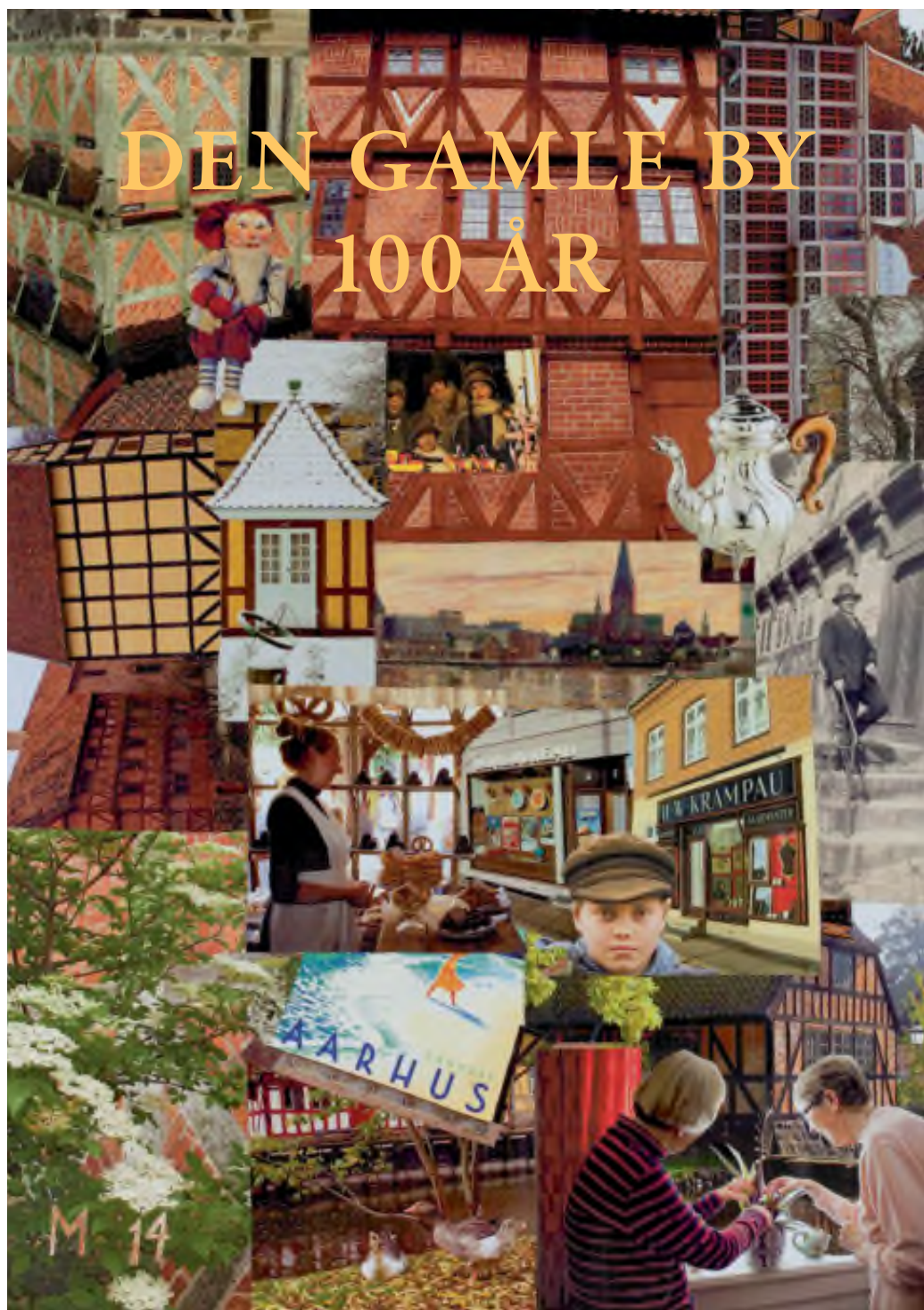
Plakat for Den Gamle By 100 år

I anledning af jubilæet har Den Gamle Bys protektor Hendes Majestæt Dronningen stillet sin kreativitet i museets tjeneste med en decoupage, som giver et nærmest eventyrligt billede af Den Gamle By.

Dronningen har været en hyppig gæst i Den Gamle By, siden hun som 8-årig prinsesse første gang indskrev sig i museets gæstebog. Ikke mindst de senere år har Dronningen fulgt meget med i Den Gamle Bys arbejde. Det var derfor nærliggende at nævne tanken om en plakat, og det var dejligt, at tanken blev så positivt modtaget.

Og i februar var decoupagen der pludselig. Fiks og færdig, og lige som vi kunne ønske os. Vi fik den sat op som plakat, og ved et møde på Amalienborg drøftede vi tekst og typografi. Dronningen fortalte, at det var gået hurtigt, da hun først kom

DEN GAMLE BY 100 ÅR

DECOUPAGE VED HENDES MAJESTÆT DRONNING MARGRETHE II, PROTEKTOR FOR DEN GAMLE BY, 2014

Hendes Majestæt Dronningen ankommer til et arrangement i Møntmestergården i anledning af Den Gamle Bys 100 års jubilæum. Efterfølgende overværede Dronningen Aarhus Sommeroperas forestilling Rosa og Evigheden sammen med en række af Den Gamle Bys gode støtter.

rigtigt i gang. “Det ene billede førte ligesom det næste med sig”, fortalte hun. Dronningen var meget opmærksom på, at der i hvert fald skulle en del bindingsværk med, og at hun ellers skulle se at komme så bredt rundt i Den Gamle By som muligt. Både den gamle del, de nye kvarterer, genstandene, juleen, børnene, de ældre, det levende museum og plakatumseet. “Den Gamle By er jo et mangfoldigt museum”.

Dronningen har foræret den originale decoupage til Den Gamle By, og plakaten er trykt i så stort et oplag, at vi fortsat kan sælge den til museets gæster.

Fem ambassadører for Den Gamle By

I 100-året for museets åbning i 1914 blev fem dedikerede ambassadører knyttet til Den Gamle By. Da tanken opstod, blev flere navne vendt, og det var helt fantastisk at opleve, at de fem ambassadører, vi havde som første prioritet, alle sagde ja helt uden tøven.

I anledning af Den Gamle Bys 100 års jubilæum lavede Hendes Majestæt Dronningen denne plakat for museet.

Se side 94.

Den Gamle Bys nyudpegede ambassadører er Thera Hoeijmans, Annette Heick, Fatma Øktem, Frank Erichsen og Svend Åge Madsen. Foto Runólfur Geir Guðbjörnsson.

Ambassadørerne er sangeren Thera Hoeijmans, sangeren og entertaineren Annette Heick, politikeren Fatma Øktem, tv-vært kendt fra programserien Bonderøven Frank Erichsen og forfatteren Svend Åge Madsen.

Vi tror og håber, at det blå stempel, som de fem ambassadører hermed giver Den Gamle By, vil forstærke opbakningen til museet og dermed bidrage til, at Den Gamle By kan fortsætte sin positive udvikling.

Der er tale om fem meget forskellige profiler, som alle betragter Den Gamle By som noget helt særligt. Vi har bedt dem hver skrive en lille tekst om deres forhold til Den Gamle By, og disse tekster er nu lagt på museets hjemmeside, så alle kan lade sig inspirere af ambassadørernes tanker og oplevelser.

Den Gamle By nomineret til europæisk museumspris

I foråret blev Den Gamle By nomineret til den prestigefyldte European Museum of the Year Award, som uddeles til et museum, der har markeret sig særligt inden for de seneste år. Nomineringen sker på baggrund af den gentænkning og fornyelse af Den Gamle By, der er sket de seneste år. European Museum Forum, som står bag prisen, lægger i sin nominering især vægt på fire områder, hvor Den Gamle By har gjort en særlig indsats.

For det første museets 1974-kvarter med butikker, lejligheder og virksomheder, hvor man som gæst på museet nærmest kan gå tur i sin egen tid. Der lægges i den forbindelse også vægt på museets bevidste arbejde med at inddrage "historiens vidner" i form af de mennesker, som rent faktisk boede og levede i de miljøer, som vises i det nye kvarter.

Dommerne har dernæst noteret sig, at Den Gamle By arbejder målrettet med at opdatere ældre udstillinger, som ikke længere appellerer til publikum. For det tredje nævnes Den Gamle Bys udvikling af særlige tilbud til ældre, der er ramt af demens, ligesom museets arbejde med andre marginalgrupper som for eksempel psykisk handicappede børn og unge også nævnes. Og endelig har dommerkomiteen bidt mærke i historien om, hvordan Den Gamle By inviterede en hjemløs mand ind og bo i en baggård på museet, hvor publikum kunne hilse på og se, hvordan en hjemløs bor.

Selvom Den Gamle By ikke fik prisen, er vi meget stolte

over at være nomineret. Selve prisen gik til nobelpristageren Orhan Pamuks Museum of Innocence, der ligger i Istanbul.

Rosa og Evigheden – et festspil i anledning af Den Gamle Bys jubilæum

Når vi skal være lidt høje i hatten siger vi, at Den Gamle By er Danmarks eneste museum med egen opera. For vi er stolte af, at Aarhus Sommeropera har sin base i Den Gamle Bys Helsingør Theater. Vi er glade for den ekstra dimension, som opera og teater bibringer museet. Og når Sommeroperaen, som her i 100 året for Den Gamle Bys grundlæggelse, ligefrem bidrager med en nyskrevet opera, eller et festspil, som stykket kaldes, ja så oplever vi, at det hele går op i en højere enhed. Bag forestillingen står forfatteren Svend Åge Madsen og hans datter Maria S. Madsen, og musikken er komponeret af Erik Bach.

Festspillet fletter sig i sin handling sammen med de tider og historier, som man også kan møde i Den Gamle By. Da den kendte kunstner Albert C. Malingers i 1974 får at vide at han snart skal dø, er hans sidste bekymring, at han aldrig skal få afsluttet sit Festspil 2014, den fremtidsvision der skulle afrunde hans livsværk. I sin kvide søger han hjælp hos den nynnende pige, hans livs muse, som blandt andet har inspireret hans kendte værker om det lystige liv i Møllerens hus i 1864, og Orgasmevariationerne, som vi stifter bekendtskab med, såvel undfangelsen som førsteopførelsen. Oprindeligt var Rosa stuepige hos biskop Ejler Bølle i den dengang nyopførte Borgmestergård. Da bispen ville forgribe sig på hende, snoede hun sig nynnende ud af hans greb. Rasende fordømte han hende til evigt at gå nynnende omkring, iagttagende livet, men uden at deltage i det.

Sammen søger Albert og Rosa tilbage i tiden for at få ændret deres henholdsvis dødsdom og livsdom, så han kan fuldende sit Festspil, og hun kan mærke livet – på godt og ondt.

2014 på museum

Da vi for nogle år siden begyndte at samle ind til det, der nu for alvor tager form som Den Gamle Bys 1974-kvarter, var der mange, der oplevede, at museet nu begyndte at komme meget tæt – for tæt? – på deres eget liv. Men ret beset er 1974 nu 40 år siden, og i museumstid går der ikke lang tid

Foredrag om museer er sjældent ligeså fascinerende som besøg på museer, hvilket lyser ud af dette snapshot fra Tallinn, hvor den europæiske museumspris blev overrakt. På nederste række ses Orhan Pamuk, hvis Museum of Innocence fik den store pris. Nærmest ses Thomas Bloch Ravn fra Den Gamle By, som var nomineret til prisen.

Scene med Dunita Dahl Andreassen og Zaki Nobel Mehabil fra Aarhus Sommeroperas festspil i anledningen af Den Gamle Bys 100 års jubilæum. Foto Pernille Bering.

Nu er alle husene i den planlagte del af 1974-kvarteret færdige i det ydre, og i løbet af 2015 vil de åbne med flere lejligheder og bl.a. jazz-værts-huset Bent J, en børnehave og et VVS-værksted.

før 1974 er både 50, 60 eller 70 år siden og dermed på vej til at forsvinde ud af de flestes erfaringshorisont.

Vi oplevede også, at det kunne være vanskeligt at skaffe alle relevante effekter, når tidsafstanden er blevet så stor. Derfor besluttede vi, at det ikke kan nytte, at vi som museum altid halser bagefter udviklingen. Når det er muligt, så skal vi være foran. Og man kan retorisk spørge: Hvis ikke et museum tænker langsigtet – hvem skal så?

Vi besluttede derfor at iværksætte en indsamling og dokumentation af det år, hvor Den Gamle By fylder 100 år, og som samtidig er 40 år efter museets seneste nøgleår 1974.

Det er klart, at det kan være svært at overskue sin samtid og dermed også svært at udvælge alle de rigtige ting. Vi har derfor valgt at få mange forskellige til at give deres besyv med, bl.a. via de sociale medier. Vi er overbevist om, at selvom det, vi laver, ikke bliver hele sandheden om 2014, så vil der garanteret være rigtig meget sandhed i det.

Årets indsamling til projektet er finansieret af Bodil Christiane Kolding Sneums Fond, og her tæt på deadline modtog vi den fantastiske nyhed, at A.P. Møller Fonden nu sikrer, at projektet kan realiseres!

Husene i 1974-kvarteret færdige i det ydre

Alle de genopførte huse i det moderne bykvarter er nu lukket og færdige i det ydre.

Arbejdet med at genopføre huset fra Skottenborg 9 A i Viborg gik i gang i juni 2013, og i november blev der lagt eternitplader på taget. Pladerne er af den type, der i tømrerkredse ofte blev omtalt som svinestaldsplader. Rent teknisk er der tale om grå B5 plader, som i stort tal blev brugt på landbrugsbygninger i 1970'erne. Men de lå også på det hus i Viborg, som Den Gamle By hentede i 2007. Og i tråd med museets ønske om at genskabe troværdige bygninger og give dem et troværdigt 1974-udtryk, er der atter lagt eternit på.

Baghusene fra Houmannsgade i Horsens er opført som en skalmuret betonbygning, så de har samme udtryk som da de stod i Houmannsgade i Horsens. Da bygningens første- og andensal skal rumme et moderne bageri, betyder det, at lokalerne skal leve op til vore dages hygiejniske krav. Disse krav er lettest at honorere med et helt moderne bygningsværk.

Det ene baghus er blevet tilføjet en lille tilbygning på toppen af trappetårnet. Denne tilbygning er beklædt med brædder og rustne jernplader og indeholder et ventilationsanlæg til det moderne bageri længere nede i huset. Det er Maribo Bryghus, der har inspireret museets arkitekter til huset – i tråd med museets principper om altid at finde historiske forlæg, når der af hensyn til drift eller sikkerhed skal laves ændringer i de genopførte huse.

Kollektivet beboet

I ugen fra 28. april til 4. maj var der beboere i kollektivet i Tårnborg. Fire unge mennesker fik mulighed for at opleve et kollektiv anno 1974. Ugens fem hverdage var kollektivet lukket for Den Gamle Bys gæster, mens de i weekenddagene havde mulighed for at møde de unge.

Formålet var at få kollektivet til at se mere beboet ud. I løbet af ugen blev der taget billeder af alle rummene, for på den måde at få inspiration til at ændre på den udstilling, der var etableret ved Tårnborgs åbning i juni 2013. Denne del af projektet lykkedes til fulde. Nu står der et par tomme ølflasker i et af værelserne, på et andet værelse ligger henslængt tøj på en radiator – og flere andre steder er kollektivet også blevet lidt mere rodet at se på.

Mange vil mene, at det ikke pynter med et eternittag på et gammelt byhus. Men sådan så mange byhuse ud i 1970'erne. Også huset fra Skottenborg i Viborg. Derfor genskaber Den Gamle By huset med et 70'er-eternittag.

Mange gæster havde lyst til at tale med de fire unge, der havde boet en uge i kollektivet. Gennem TV og de sociale medier havde de næsten lært de unge at kende, og ville gerne møde dem og høre, hvordan det var gået uden alle deres elektroniske "dinsers". Og de unge fortalte beredvilligt og tålmodigt, at det havde været en stor oplevelse at holde fri fra elektronikken i en hel uge.

De fire unge blev udvalgt gennem opslag på forskellige uddannelsesinstitutioner, kollektiver mm. Der meldte sig over 200 unge. Udvælgelsen foregik gennem personlige samtaler.

Projektet fik meget stor bevågenhed fra især TV, som gav de fire unge stor eksponering. Interessen samlede sig især om, at de skulle leve en hel uge uden at kunne bruge deres pc, iPad, mobiltelefon osv. En hel uge uden elektronik. Det viste sig i øvrigt, at alle fire havde nydt at være offline. Da de fredag aften holdt fest for deres venner, foregik det helt uden mobiltelefoner, der blev afleveret i en stor kagedåse ved ankomsten. Konklusionen var, at ingen af festdeltagerne havde oplevet en fest, hvor de talte så meget med hinanden.

Aarhus Rocks! – udstilling og koncerter

13. maj åbnede særudstillingen Aarhus Rocks! Byen og musikken 1960-2014. Udstillingen var en kulmination på længere tids indsamling af historier, fotos, film og effekter fra den aarhusianske rock- og pophistorie. Dermed er denne vigtige del af Aarhus' historie blevet dokumenteret og bevaret for eftertiden takket være en imponerende opbakning fra musikere, roadies, branchefolk og koncertgængere.

Udstillingen blev åbnet med taler af direktør for Norda-fonden Henrik Lehmann Andersen og radiovært Alex Nyborg Madsen med efterfølgende koncert med Mek Pek, Marie Frank og Søren Sko. De følgende fire weekender satte Den Gamle By fokus på Aarhusmusik før og nu. Gamle pigtrådsbands blev gendannet og nyere og – måske – kommende stjerner gav koncerter på Torvet i Den Gamle By.

Hver weekend havde sit særlige musikalske fokus, og i Billedlaboratoriet kunne museets gæster studere billeder fra koncerter og musikalske arrangementer i Aarhus gennem tiderne.

Aarhus Rocks er en del af den Aarhus-satsning, som Den Gamle By har iværksat i forlængelse af, at museet siden 2011 også har været lokalmuseum for Aarhus. Som sådan er udstillingen også et forarbejde til den store underjordiske fortælling Aarhus Story, som vil åbne i 2017.

Aarhus Story og Smykkeskrinet

I efteråret 2013 indledtes projekteringen af den store, underjordiske betonkonstruktion på ca. 1.000 kvm, der skal rumme Aarhus Story og Smykkeskrinet. Midt i januar gik udgravningen i gang, og det meste af 2014 har man kunne følge arbejdet i den store byggegrube foran Plakatumuseet og Pouls Radio.

Første del af arbejdet var udgravning og nedbringning af godt 240, 26 meter lange betonpæle. Endnu en gang viste jordbunden under Den Gamle By sig fra den mest besværlige side. Når betonpælene blev hamret i jorden, begyndte husene på hver side af det store hul at hæve sig. Ikke meget – men

I forbindelse med udstillingen Aarhus Rocks! blev der over fire weekends afholdt en række koncerter på Den Gamle Bys torv. Her ses Michael Learns to Rock.

nok til, at vi måtte eksperimentere med alternative funde-
ringsformer, indtil der blev fundet en teknisk og økonomisk
forsvarlig løsning.

Vi formår dog i det væsentlige at holde tidsplanen, så det
til jul vil være muligt at genetablere Sønderbrogade. I begyn-
delsen af det nye år vil der blive lagt låg på de underjordiske
lokaler.

I årets løb har en lang række af Den Gamle Bys medarbej-
dere været engageret i planlægningen af de historiske fortæl-
linger og udstillinger, der bliver de bærende i Aarhus Story.

Også arbejdet med Smykkeskrinet skrider planmæssigt
fremad. De mange smykker, som vil indgå i udstillingen, er
fotograferet og under registrering, og der er løbende drøftel-
ser af rumdisponering og udstillingsteknik med henblik på at
nå frem til den optimale form for udstilling af sølvsmykker.

Den Gamle Bys billedarkiv åbnet

Fra 2. september har det været muligt at gå på opdagelse i
ca 80.000 billeder fra Aarhus. Billedarkivet har fået til huse
i det gule gartnerhus på Eugen Warmings Vej 10, og der er
gratis adgang for alle interesserede.

Den Gamle By har fået samlingen overdraget fra Hoved-
biblioteket i Mølleparken. Samlingen rummer billeder fra de
sidste knap 150 år. Billeder af huse, gader, mennesker, begi-
venheder mm er at finde i samlingen, som er en fantastisk
kilde til Aarhus' historie.

For at kunne fortælle historien helt op til i dag, er det
målet at opdatere samlingen med almindelige menneskers
billeder med særligt fokus på de seneste 50 år.

Aarhus Streetmuseum opdateret

I år er der kommet en ny udgave af Den Gamle Bys histo-
riske app-guide til Aarhus by. Som noget nyt kan man nu
vælge en række temature, der går tæt på for eksempel de ni
broer, der krydser Aarhus å, eller steder i Aarhus, der har for-
andret sig markant.

En helt særlig feature er, og det er noget, brugerne har
efterspurgt, at de nu kan få oplysningerne om gadenavnenes
betydning. Emanuel Sejrs Mindefond bevilgede midlerne til
opdateringen, så Den Gamle By, helt i Emanuel Sejrs ånd,
kan fortælle byhistorie på stedet.

*Tilskuere til fodboldkamp på
Aarhus Station. 1933. Foto Åge
Fredslund Andersen.*

Minimarked, damefrisør og bogcentral

Antallet af 1974-butikker i Havnegade blev med ét slag øget fra én til fire, da Rahbæks Minimarked, Salon Anni og Bogcentralen åbnede 20. juni. Ved samme lejlighed blev Havnegade asfalteret og fik fortov på hele strækningen. Gæsterne har allerede taget godt imod de nye tilbud.

I minimarkedet mindes nogle gæster måltiderne i 70'erne ved gensyn med de hundredvis af dagligvareemballager. Andre smiler når de igen hører Jørn Hjørtung og "De ringer – vi spiller" hos damefrisøren. Og i Bogcentralens overflod af trivillitteratur, ugeblade og tegneserier slapper både børn og voksne af med et Anders And-blad eller Familie-Journalen.

Høsestriik og hot pants

Mange forbinder 1970'erne med høsestriik, indiske skjorter, velourbukser og afganerpelse. Men 70'erne var også diskere i gabardinebukser og plateausko og afslappede folk i cowboybukser, arbejdstøj og sømandstrøjer.

Tøjet fra dette mangfoldige årti kan man opleve i udstillingen Høsestriik og hot pants, der åbnede 13. september.

Udstillingen viser et udsnit af det 70'er-tøj, som museet har indsamlet gennem de seneste otte år som et tekstilt supplement til satsningen på at skabe en bydel med fokus på 1974.

Morgenmadsprodukter, curler, og ungdomsbøger kan altså opleves i de tre nye butikker – Rahbæks Minimarked, Salon Anni og Bogcentralen – fra 1974 i Havnegade i Den Gamle By.

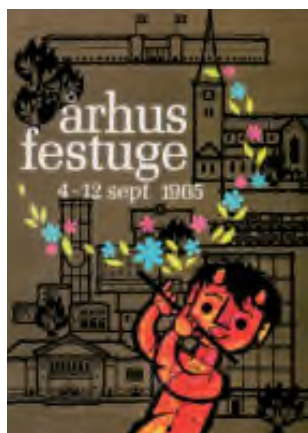
De forskellige stilarter i 1970'erne vises i dette afsnit af udstillingen "Høsestriik og Hot pants – tøj og stil i 1970'erne".

Den Gamle Bys festplads er nu indrettet, så den også kan fungere som koncertplads. Her Peter og de andre kopier, som spiller Gasolin.

Aarhus Festuges første plakat fra 1965 udført af Carl Johan Westberg samt en af plakaterne fra Festugen 2014 af engelske Diane Spencer.

70'er-festival

For andet år i træk markerede museet de nye udstillinger i 1974-kvarteret med en 1970'er-festival i tre weekender i september. Festivalen bød på koncerter med ABBA Revival, som spiller de kendte ABBA-klassikere, Dario Campeotto samt Peter og de andre kopier, som er landets førende Gasolin-kopiband. Desuden var der liveinterview på scenen med Jørgen de Mylius.

Et særligt indslag var en modeopvisning med 1970'er-tøj i anledning af den aktuelle udstilling Hønsesstrikk og hot pants.

Som en del af 70'er-festivalen afholdt Den Gamle Bys Radiolaug for fjerde gang en temawebekend om radio/tv-historie, hvor man kunne gå på opdagelse i gamle apparater, høre foredrag og få en snak med eksperterne i Radiolauguet. I år var temaet Radioens historie fra vugge til App! og gæsteforedrag blev holdt af pensioneret radiofaglærer Poul O. Nielsen.

Plakatudstillinger

På grund af den store udgravning til Aarhus Story, har Plakatmuseet været lukket frem til juni måned. Til gengæld arrangerede museet fra 3. februar en udstilling på Åby Bibliotek med Asger Jorns plakater i anledning af 100 året for kunstnerens fødsel. Udstillingen blev efterfølgende udlånt til Åby Sogns Kunstforening, hvor den kunne opleves fra 10. maj til 25. august.

27. juni kunne Plakatmuseet i Den Gamle By genåbne sin udstillingsbygning med udstillingen Festugeplakater i 50 år.

Udstillingen var en hyldest til Aarhus Festuge, der i år fejrede sit 50 års jubilæum, og den viste Festugens 64 såkaldte officielle plakater samt et mindre udvalg af de mange plakater, som var produceret til arrangementer indenfor Festugens rammer. Udstillingen kunne opleves frem til 19. oktober.

I årets løb har Plakatumseet udlånt hundredevis af plakater til forskellige udstillinger og arrangementer. Af større udlån kan nævnes Aage Sikker Hansen plakater til Trapholt til udstillingen Børge Mogensen 100 år.

Stor donation af Arne Ungermanns plakater

Line Ungermann har foræret en stor samling på 102 af sin far, Arne Ungermanns plakater til Dansk Plakatumseum. Samlingen har i en årrække været deponeret på Plakatumseet, og da museet nu er blevet statsanerkendt og kan garantere en sikker opbevaring, håndtering og registrering af plakaterne, besluttede Line Ungermann at forære samlingen til Dansk Plakatumseum.

Arne Ungermanns plakater udgør en hjørnesten i Plakatumseets samling af de danske, klassiske plakater. Ungermann (1902-1981) var uddannet litograf, og han har fremstillet et utal af plakater samt arbejdet som avistegner og bogillustrator, hvor ikke mindst hans tegninger til børnebøgerne "Abel Spendabel" og "Palle alene i verden" er kendt og elskede. Også hans vignetter fra den folkekære tv-serie Matador vækker genklang. Plakaterne er ofte humoristiske som f.eks. "Støt Mødrehjælpen på Mors Dag", hvor storken dropper et barn ned gennem skorstenen eller "Nordisk reklame kongres" med den hidsigt galende hane. Af og til bliver plakaterne direkte surrealistiske som f.eks. i plakaten "Brug øjnene og fodgængerovergangen" eller "Alkohol og benzin – en farlig cocktail". Plakaterne har fortsat en bred appel og aktualitet i deres udtryk og hører derfor uomtvisteligt med til vores kulturarv af danske klassiske plakater.

Bevaring og magasiner

Bevaringsafdelingen tager vare på Den Gamle Bys store samlinger af genstande, og i forbindelse med klargøring til udstillinger er der meget arbejde for afdelingen. Således i forbindelse med klargøring af de mange tekstiler til den store udstilling om Hønsstrik og hot pants. Afdelingen medvirker

Plakat af Arne Ungermann fra 1949.

endvidere ved analyser af bygningernes historie, og i år er der foretaget særlige undersøgelser af Borgmestergården, som viser, at dele af bygningen er væsentlig ældre end hidtil antaget; se nærmere herom i artiklen side 34. Og endelig gennemfører afdelingen også større konserveringsopgaver. I år er Helsingør Theaters bagtæppe således blevet restaureret, så det fortsat kan bruges under forestillingerne på teatret.

Den Gamle By er i gang med løbende at forbedre sine magasinforhold og har i den forbindelse udarbejdet en masterplan for fremtidens magasinering af museets store genstandssamlinger. Planen indeholder udregning af fremtidens pladsbehov, specifikation af krav og ønsker til fremtidens magasin, herunder forslag til opdeling af magasinet i forskellige klimazoner, der skal give genstandene de optimale betingelser for bevaring, samt en plan for hvordan disse ønsker kan opfyldes.

Der arbejdes fortsat med udflytningen af utidssvarende magasiner i Den Gamle By. Tømningen af Købmandsgårdens loftsmagasiner skrider godt frem. Alle genstande rengøres, fotograferes, beskrivelsen kontrolleres i det elektroniske registreringssystem, nedpakkes og fragtes på magasin.

En stor samling isenkramvarer, hjemtaget i 1992 fra Brønshøj Isenkramforretning, er i oktober 2013 blevet udskilt fra samlingerne og overført til Københavns Museum.

Bygninger og vedligeholdelse

Selvom Den Gamle Bys store udviklingsprojekter kræver sit, er vi meget opmærksomme på, at vi også skal tage vare på den eksisterende del af Den Gamle By.

Således er drivhusene i Handelsgartneriet i år blevet repareret og malet. Drivhusene er særligt udsatte for vind og vejr med de skrå tage udført i glas og træ. Dertil kommer at de også får en stor fugtpåvirkning indefra. Det er derfor nødvendigt med en større omgang vedligeholdelse ca hvert fjerde år.

Lysthuset fra Aalborg, i Apotekerhaven, har fået en gennemgribende restaurering, med nye fundamenter, reparationer af bindingsværk og en sikring af de originale paneler inde i huset. Under Den Gamle Bys håndværksdage 23. og 24. august kunne gæsterne se håndværkerne arbejde på lysthuset og få indblik i de teknikker, der anvendes ved en restaurering.

Naja Hølvig Mikkelsen retoucherer de værste farvetab væk i den blå farve på Helsingør Theaters bagtæppe.

I 2014 er der desuden udført en del større og mindre reparationer på bl.a. Bryggeriet, Borgmestergården samt på broer og bolværk.

Reberbanen, der siden 1933 har ligget som et baghus til Aarhus Mølles bygninger og Tobaksspinderiet, har længe været i ringe forfatning med dårlige fundamenter og råd i bindingsværk og tagkonstruktion. Bygningen er nu helt nedtaget, og det bliver nødvendigt at forny fundamentet og restaurere tømmerkonstruktionen. Museet vil inden for de nærmeste år forsøge at finde midlerne til at få Reberbanen genrejst.

Nye faciliteter for personale og drift

I 2014 er der gennemført en række ombygninger og indretninger for at skabe mere plads til den vækst i publikum, personale og aktiviteter, som er kommet til i de senere år.

I tilknytning til Hobrohusets sal, er der indrettet et anretterkøkken med opvask, som gør det betydelig mere effektivt at afvikle selskaber. Det har også skabt mulighed for at fjerne mange driftsfunktioner fra salen, så den nu kan rumme flere gæster end tidligere.

Ved Entrécaféen, er der blevet saneret kraftigt i gårdrum-

met bag køkkenet, og der er opført en ny bygning med fryserum og lager. Her er desuden bygget en lift, så varetransport ind og ud af huset ikke længere skal foregå på trapper.

I foråret kunne Den Gamle By åbne nye omklædningsfaciliteter i kælderen under Tårnborg, hvilket har skabt betydelig mere plads for aktørernes omklædning, baderum og bedre faciliteter for vaskeri og dragthåndtering.

På Tværgadehusets 1. sal, hvor aktørerne tidligere skulle klæde om under trange forhold, er der nu indrettet kontorarbejdspladser for 8-10 personer. Her bor Dansk Center for Byhistorie og en del af museumsfaglig afdeling.

Den Gamle Bys vækst har også medført et øget behov for magasiner og lagerfaciliteter. I en årrække er lagerfunktioner til butikker, udstillingsmateriel, events mv blevet indpasset på museets hovedmagasin, men det har også gjort indhug i pladsen til museumssamlingerne. For at imødekomme driftsbehov og samtidig frigive plads til samlingerne, har Den Gamle By lejet 800 kvm lagerlokaler andet steds i Aarhus. Her er indrettet lager til en række af museets driftsenheder og et klargøringsværksted til at forberede de mange udstillinger, der skal åbne i de kommende år.

Masterplan for Den Gamle By

Besøgstallet var i 2013 rekordhøjt med 480.270, og i lyset af den videre udvikling af 1974-delen, den kommende Aarhus Story og Smykkeskrinet er det ikke urealistisk, at museets besøgstal kan stige yderligere. Det skaber et akut behov for en spredning af oplevelserne, øget publikumsservice og flere og bedre hvilesteder.

Det er baggrunden for, at Den Gamle By har besluttet at fokusere på en række nødvendige forbedringer, som vi håber at kunne gennemføre de kommende år. Vi ønsker:

- At forbedre museets indgangsforhold med bedre logistik, flere billetluger, toiletter samt en introduktion til, hvad der er at se og opleve i Den Gamle By
- At udbygge traktørstedet Simonsens Have med det nødvendige antal siddepladser, en bedre logistik for betjeningen af publikum og tilstrækkelige køkkenfaciliteter
- At øge antallet af toiletter over hele museumsområdet

- At sprede tilbuddene til publikum ud over hele museet og lave flere hvilesteder, hvor voksne kan slappe af og børn lege
- At styrke tilbuddet til publikum i forårs- og efterårsmånederne, og især i weekenderne, med henblik på at tiltrække flere besøgende i de perioder, hvor der er meget at opleve og masser af plads i Den Gamle By.

Masterplanen bygger videre på 10 år gamle planarbejder og tegner et idealbillede af, hvordan Den Gamle By kan tage sig ud år 2020. Hvis disse planer skal have gang på jord, er museet fortsat nødt til – på den ene eller den anden måde – at tilvejebringe meget store beløb til de nødvendige investeringer.

Internationale museumskonferencer i Den Gamle By

Den Gamle By har i det forløbne år været vært for fire internationale museumsmøder med deltagelse af kolleger fra hele Europa.

I dagene 2.-3. december 2013 dannede museet rammen om det tredje møde i det EU-støttede samarbejdsprojekt Re-Active, hvor i alt 25 deltagere fra open-air museer fra Norge, Sverige, England, Belgien og Ungarn drøftede tilbud til demente ældre, brugen af frivillige på museer og museernes involvering i lokalsamfundet.

Umiddelbart efter, 4.-6. december, var museet vært for 19 nordiske kolleger fra de førende open-air museer i Norge, Sverige, Finland, Island og Danmark, som skulle drøfte, om man kan definere en særlig museologi for open-air museer,

Deltagere fra open-air museer i Norge, Sverige, Island, Finland og Danmark til møde i Den Gamle By 4.-6. december 2013.

idet denne museumstype på mange måder skiller sig ud fra traditionelle og mere genstandsorienterede museer. Endvidere fik Den Gamle By mange gode råd med på vejen vedrørende museets aktuelle arbejde med at dokumentere året 2014.

Den Gamle By dannede 4. september ramme om et seminar om handelsgartnerier fra 1840 til i dag med deltagere fra universiteter og museer i Sverige og Danmark samt aktive handelsgartnere.

Endelig var Den Gamle By 10.-12. september vært for 34 personer fra 16 open-air museer i 12 europæiske lande. Arrangementet foregik i regi af LLOAM, som står for Lifelong Learning in Open Air Museums. Temaet for mødet var "From being about something to being for somebody", og her præsenterede deltagerne de nyeste initiativer fra hver deres museum.

Faglige besøg

Vi har hen over året oplevet en overvældende interesse for Den Gamle By fra mange sider. Ud over deltagerne i de ovenfor omtalte konferencer har Den Gamle By haft besøg af mange museumskollegaer, politikere og universitetsforskere fra såvel Danmark som udlandet.

Større grupper har været på besøg fra Sverresborg i Trondheim i Norge, fra Norsk Folkemuseum, Samtidsnettverket i Norge samt fra Skansen i Stockholm.

I juni måned var museumsinspektør Sándor Aranyos fra Ungarn på en måneds studieophold i Den Gamle By.

Endvidere har museumsdirektør Miklós Cseri fra Skansen i Ungarn, overinspektør Brett Dunlop fra Sovereign Hill i Australien, bygningschef Jim Rees fra Beamish i England og museumsinspektør Hosanna Yau fra Hong Kong Heritage Museum aflagt besøg i Den Gamle By.

Særlige gæster

Lørdag 30. august deltog Hendes Majestæt Dronningen i et arrangement i Møntmestergården og overværede efterfølgende Aarhus Sommeroperas opførelse af "Rosa og Evigheden" i anledningen af museets 100 års jubilæum. I arrangementet deltog endvidere en række af de fonde, der aktuelt bidrager til udviklingen af Den Gamle By.

I år har Den Gamle By haft besøg af Tjekkiets ambassadør

Jiří Brodský, Japans ambassadør Seishi Suei og Italiens ambassadør Stefano Queirolo Palmas.

Endvidere har museet haft besøg af Folketingets beskæftigelsesudvalg samt af Kulturministeriets nye departementschef Marie Hansen, der besøgte museet sammen med afdelingschef Steen Kyed.

Året igennem modtager museet mange politikere, sponsorer og pressedelegationer fra nær og fjern.

Ph.d. afhandling om levende museer

Onsdag 4. december 2013 forsvarede cand. mag. Ingrid Vatne sin ph.d. afhandling, som bærer titlen Dramatiseret Museumsformidling. Forsvaret foregik i Helsingør Theater i Den Gamle By. Ingrid Vatne har med afsæt i Den Gamle Bys Levende Museum analyseret forskellige former for dramatiseret historiefortælling på museer og historiske centre i Danmark, Norge, Sverige, Tyskland, Belgien, Holland, Storbritannien og Australien. Projektet er finansieret af Kulturstyrelsen, Aarhus Universitet og Den Gamle By, som med Ingrid Vatnes afhandling nu har fået en videnskabelig evaluering af museets dramatiserede formidling set i et større perspektiv.

Afhandlingen vil blive brugt i den videre udvikling af Den Gamle Bys Levende Museum, og resultaterne vil også blive stillet til rådighed for andre museer og historiske centre, der ønsker at arbejde med dramatiseret historieformidling.

The, kaffe og chokolade

Siden foråret 2013 har seniorforsker dr.phil. Annette Hoff fordybet sig i et større forskningsprojekt om nydelsesmidlernes historie i Danmark. I det forløbne år er gennemgået store arkivserier fra 16-, 17- og 1800-årene, ligesom der er indsamlet erindringer og talt med firmaer på området. Derudover er gennemgået museumssamlinger i Danmark, Friesland og Holland.

Der foreligger nu manuskripter vedrørende the, kaffe og chokolade, og Annette Hoff kaster sig herefter over tobakkens og brændevinens historie. Det er planen, at materialet skal publiceres i løbet af det kommende år.

Den Gamle Bys rundvisning Lys i Mørke gøres til genstand for en omfattende analyse i Ingrid Vatnes ph.d. afhandling, som blev forsvaret i Helsingør Theater 4. december 2013.

Shaka Loveless i Den Gamle By sammen med to unge fans.

Forskning og publikationer

- Andersen, Berit Guldmann, Anne Cathrine Lorentzen og Thomas Bloch Ravn: Historien venter ikke på os! Den Gamle Bys årbog 2014 side 41.
- Andersen, Berit Guldmann: C. Schous Fabriker – Fra Fabrik til Forbruger. Erhvervshistorisk Årbog, Årg. 63. nr. 1, 2014, side 152-173.
- Andersen, Berit Guldmann og Allan Leth Frandsen: Detailhandel på museum. Om arbejdet med Den Gamle Bys butikker og gademiljø. Kulturstudier, nr. 2, 2013, side 6-34.
- Djupdræt, Martin Brandt: Rethinking the museum experience and focusing on the visitor, i: Kultur im Off, red. af Rahaela Henze. Schriftenreihe für angewandte Betriebswirtschaft der Hochschule Heilbronn in Künzelsau Reinhold Würth University, Band 8. Swiridoff 2014.
- Djupdræt, Martin Brandt og Anneken Appel Laursen: Hvem kan skrive vor tids historie? Den Gamle Bys årbog 2014 side 73.
- Frandsen, Allan Leth og Berit Guldmann Andersen: Detailhandel på museum. Om arbejdet med Den Gamle Bys butikker og gademiljø. Kulturstudier, nr. 2, 2013, side 6-34.
- Hoff, Annette: De velbehagelige vurderingsfolk. Skalk, 4, august 2014, side 29-32.
- Ingvordsen, Jens: Bort, Verdens Jule-Glæde, Den Gamle Bys årbog 2014 side 62.
- Ingvordsen, Jens: Julekalenderens historie i Julekalenderbogen; Forlaget Cyklame 2014, side 123-133.
- Laursen, Anneken Appel og Martin Brandt Djupdræt: Hvem kan skrive vor tids historie? Den Gamle Bys årbog 2014 side 73.
- Laursen, Anneken Appel: Visitor Involvement as a Strategy: A Museum Transmitting a Message for Social Outcasts. The International Journal of the Inclusive Museum Volume 6, Issue 3 2014, side 57-66.
- Laursen, Anneken Appel: Homeless in Den Gamle By – Ulrik Szkobel exhibited his life on museum grounds. Comcol Newsletter No. 24, marts 2014, side 8-12.
- Lorentzen, Anne Cathrine, Berit Guldmann Andersen og Thomas Bloch Ravn: Historien venter ikke på os! Den Gamle Bys årbog 2014 side 41.

- Mathiassen, Tove Engelhardt: Fashionable Encounters. Perspectives and Trends in Textile and Dress in the Early Modern Nordic World (red. sm. med M-L, Nosch, M. Ringgaard, K. Toftegaard og M. Venborg Pedersen). Ancient Textiles Series vol. 14. Oxbow Books. 2014.
- Mathiassen, Tove Engelhardt: Luxurious Textiles in Danish Christening Garments: Fashionable Encounters across social and geographical borders. I: Fashionable Encounters. (red T.E. Mathiassen m.fl.). Ancient Textiles Series vol. 14. Oxbow Books. 2014, side 183-200.
- Mathiassen, Tove Engelhardt: Hønsesstrikk og hot pants. Den Gamle Bys lommebibliotek 14, 2014.
- Rasmussen, Søren Tange: Rædselsåret 1944, artikelserie i Aarhus Onsdag.
- Ravn, Thomas Bloch: Kend dig selv. Den nære historie er mindst lige så interessant som den fjerne; Kronik i Kristeligt Dagblad 28. oktober 2013.
- Ravn, Thomas Bloch: A Museum for the Fool and the Professor, i Museums social learning spaces and knowledge producing processes, red Ida Brændholt Lundgaard og Jacob Thorek Jensen, Kulturstyrelsen 2013, side 46-61.
- Ravn, Thomas Bloch: Fonde støtter, debatindlæg i Weekend Avisen 13. marts 2014.
- Ravn, Thomas Bloch: Historien venter ikke på os, Weekend Avisen 2. maj 2014.
- Ravn, Thomas Bloch: Den Gamle By har aldrig været yngre, Politikens kronik 23. juli 2014.
- Ravn, Thomas Bloch: Vi har brug for en tidssvarende terminologi til fremtidens museer, Danske Museer 3/2014, side 26-27.
- Ravn, Thomas Bloch: Middelalderens byer i Danmark, Velux Fonden, 2014, side 132-35.
- Ravn, Thomas Bloch: Ståsted og pejlepunkter, Den Gamle Bys årbog 2014 side 9.
- Ravn, Thomas Bloch, og Danielle Guldmann Sekwati: Gæstearbejdernes historie er også en del af Danmarks historie, Den Gamle Bys årbog 2014, side 49.
- Ravn, Thomas Bloch, Berit Guldmann Andersen og Anne Cathrine Lorentzen: Historien venter ikke på os! Den Gamle Bys årbog 2014, side 41.

Under Den Gamle Bys Aarhus V weekend var der musik og dans på torvet og mange mennesker fra Gellerup-området oplevede at museet også er til for dem.

- Schanz, Elsebeth Aasted: 1826, Johanne Luise Heiberg i Danmark bliver Danmark. Krig, damp og genier i 1800-tallet. Aarhus Universitetsforlag og Aarhus Folkeuniversitet 2014.
- Schanz, Elsebeth Aasted: Festugeplakater i 50 år, katalog Dansk Plakatmuseum 2014.
- Schanz, Elsebeth Aasted: Punk, protest og provokation i Danske Museer 3/2014, side 10-12.
- Sekwati, Danielle Guldman og Thomas Bloch Ravn: Gæstarbejdernes historie er også en del af Danmarks historie, Den Gamle Bys årbog 2014, side 49.
- Thelle, Mikkel: Et Spejl med mange hundrede Flader. Elektrificeringen af byen og kroppen omkring 1900. Det kulturhistoriske tidsskrift Kulturstudier, nr. 1, 2014, side 31-54.
- Thelle, Mikkel: Feeling Motion. Revisiting mobility history through affect and emotion. T2M Yearbook nr 6 side 63-69.
- Thelle, Mikkel: Kødknudepunkter. Byens rum og det industrielle slagtehus omkring 1900. Det industrihistoriske tidsskrift Fabrik og Bolig.
- Thelle, Mikkel: Temporary visibilities. Practiced space in Copenhagen before modern was modern I antologien Making Room (red. Hannah Heilmann), udgives af Den Frie Udstillingsbygning.

Thelle, Mikkel: Et rumligt fix for historievitenskaben? Det historiske tidsskrift temp, vinter 2014.

Thelle, Mikkel: Graf Zeppelin over Rådhuspladsen: Modernitetens vertikale rum i det historiske tidsskrift temp, vinter 2014.

Thomsen, Kristian Buhl: "Da domkirkekvartret blev bevaringsværdigt: Reddet fra nedrivning i 1970'erne – hvad skal vi bruge kvarteret til i dag?", Viborg Bogen 2014.

Den Gamle Bys blog

I 2013 lancerede Den Gamle By en serie på seks blogs, hvor en række af museets fagfolk beretter om de ting, de arbejder med, og de overvejelser, der ligger bag Den Gamle Bys prioriteringer og initiativer. Også i år er der skrevet flittigt på de seks blogs, hvor følgende faglige medarbejdere har publiceret indlæg:

Boding-Jensen, Kitt: 1 blogindlæg

Djupdræt, Martin Brandt: 11 blogindlæg

Ingvordsen, Jens: 19 blogindlæg

Jespersen, Elva Anette: 7 blogindlæg

Laursen, Anneken Appel: 1 blogindlæg

Mathiassen, Tove Engelhardt: 4 blogindlæg

Rasmussen, Søren Tange: 5 blogindlæg

Ravn, Thomas Bloch: 10 blogindlæg

Røn, Gitte Kidmose: 2 blogindlæg

Sethia, Nynne Raunsgaard: 7 blogindlæg

Skjernov, Lisbeth: 3 blogindlæg

Woer, Karen: 1 blogindlæg.

Indlæggene kan alle findes på Den Gamle Bys hjemmeside under rubrikken Viden. Når de udkommer omtales de ofte på forskellige sociale medier, ligesom der fra tid til anden er aviser og tidsskrifter, der beder om lov til at trykke et indlæg.

Faglige hverv, konferenceindlæg og studierejser

Den Gamle Bys personale deler viden og henter inspiration i mange sammenhænge. Således deltages der aktivt i et utal af faglige fora, museumsnetværk, puljer, komiteer, styregrupper og råd. Ligeledes holdes der mange foredrag, omvisninger og forelæsninger i Den Gamle By, i foreninger samt til konferencer i ind- og udland. Endvidere indgår mange medarbejdere i

Karin Salling interviewes til TV2/Østjylland i forbindelse med, at den store udgravning til Aarhus Story gik i gang midt i januar måned. Projektet realiseres med uvurderlig støtte fra Salling-fondene.

universiteternes censorkorps. Det vil føre for vidt at nævne alle sammenhænge, og der anføres derfor blot nogle af de vigtigste. Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn er formand for Foreningen af Specialmuseer i Danmark og formand for bestyrelsen af Dansk center for Byhistorie. Thomas Bloch Ravn er endvidere medlem af Det Strategiske Panel under Kulturstyrelsen. På en konference i Tallinn i Estland præsenterede han Den Gamle By i forbindelse med, at museet var nomineret til European Museum of the Year Award.

Afdelingsleder Henning Lindberg er formand for Skandinavisk Museumsforbund. Henning Lindberg har endvidere 18. september holdt indlæg om Den Gamle Bys arbejde med ældre, der er ramt af demens. Indlægget blev holdt på Region Skånes konference om reminiscens.

Konservator Nynne Raunsgaard Sethia er formand for Konservatoreernes Efteruddannelses Pulje.

Museumsinspektør Lisbeth Skjernov er medlem af bestyrelsen for Dansk Komité for Byhistorie.

Museumsinspektør Berit Guldmann Andersen er kasserer og medlem af styrelsen for Dansk Historisk Fællesråd.

Museumsinspektør Anneken Appel Laursen er medlem af det nyoprettede Kulturmiljøråd for Aarhus Kommune. På en konference i MuCEM i Marseille i Frankrig 5.-7. december 2013 holdt hun indlægget Homeless at the Museum.

Centerleder Mikkel Thelle er medlem af bestyrelsen for

Dansk Komité for Byhistorie samt medlem af Kulturministeriets Visionspanel under Forskningsudvalget. 17. juni holdt Mikkel Thelle gæsteforelæsning ved Max Planck Institut für Bildungsforschung i Berlin med titlen "Teeth broken everywhere. Space, violence and new emotional repertoires in Copenhagen around 1900". På Dansk Historikermøde, som foregik i Odense 29.-30 august, deltog han med foredraget Nyere tendenser i dansk byhistorie. På en konference i Lissabon 3.-6. september holdt Mikkel Thelle indlæg om "Meat and the City. Spaces and Social Practices 1750-1940". Og i samarbejde med historiestudiet ved Aarhus Universitet organiserede Mikkel Thelle et større seminar 26. september under overskriften Byens historie i brug.

I henholdsvis juni og august var størstedelen af Den Gamle Bys faste personale på studieture til STAM og Het Huis van Alijn i Gent i Belgien, Bokrijk ved Hasselt, ligeledes i Belgien, samt Rautenstrauch-Joest Museum i Köln i Tyskland. Endvidere er året igennem besøgt et stort antal museer i Sverige, Norge, England, Belgien, Holland, Tyskland, Estland, Ungarn og USA. Formålet med studieturene er at få inspiration til de mange projekter, som Den Gamle By i disse år har i støbeskeen.

Bestyrelse

Formand for Den Gamle Bys bestyrelse er direktør Peter Kjær, som også er formand for Erhverv Aarhus. Sammen med næstformand fhv dekan Bodil Due, Aarhus Universitet og adm. direktør i Aktieselskabet Carl Christensen Thomas Jensen udgør de museets forretningsudvalg.

Derudover består bestyrelsen af forhenværende folketingsmedlem Elisabeth Arnold, formand for Aarhus Haandværkerforening Søren Dyhr, formand for regionsrådet i Region Midtjylland Bent Hansen, formand for LO-Aarhus Anders Munk, formand for kommunekontakttrådet i Region Midtjylland, borgmester Jan Petersen, konsulent Niels Christian Selchau-Mark, direktør Hans Viggo Støving samt murerformand Hans Bendix Weiss, som er repræsentant for Den Gamle Bys personale.

Personale

Museumsdirektør, mag.art. Thomas Bloch Ravn leder Den Gamle By sammen med en chefgruppe bestående af administrationschef, cand.merc. Jan Nielsen, projektchef, cand. phil. Allan Leth Frandsen, bygningschef, arkitekt maa Niels Meyer samt overinspektør, cand.mag. Martin Brandt Djupdræt.

Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn har det overordnede ansvar for museale principper, udvikling og strategi samt for eksterne kontakter.

Ud over chefgruppen refererer følgende til museumsdirektøren: direktionssekretær Pernille Bruun, pressekoordinator Merete Pallesen samt leder af Dansk Center for Byhistorie, adjunkt, ph.d. Mikkel Thelle. Derudover er ansat seniorforsker, dr.phil. Annette Hoff.

Pressekoordinator Merete Pallesen er leder af kommunikationsafdelingen. Afdelingen består endvidere af marketingkoordinator Lotte Waltersdorff-Lassen, journalist og webkoordinator Vibe Halbirk, grafiker Rikke Gormsen samt assistenterne Gitte Hougaard, Anne Fuglsang Jensen og Kamma Mogensen.

I Dansk Center for Byhistorie er Mikkel Thelle centerleder, Kristian Buhl Thomsen ansat som ph.d.-stipendiat, og ph.d. Jakob Ørnbjerg er ansat som post.doc.

Administrationschef Jan Nielsen er ansvarlig for økonomi, personale og museets almindelige drift, herunder IT, rengøring, butikker, billetsalg, systue, gartnere og restaurationsområdet. Økonomifunktionen består af bogholder Aase Back Kjeldsen, økonomisekretær Marianne Skov Vitved, bogholderassistenterne Merete T. Lantz, Lene Frederiksen, Dorthe J. Andersen, Lone Gallø Sørensen, Kirsten Woetmann og Sussi Lindgren Løth samt af projektøkonomiassistent Anne Grethe Holm Nielsen og personalesekretær Claus Rønlev. Bogdan Jachowski er ansat som kontormedhjælper. Derudover korrespondent Irmelin Kielsgaard og kontorassistent Jane Brahe.

Den Gamle Bys IT- og sikringsafdeling ledes af tekniker Ole Bojesen. I afdelingen er ansat Jesper Langberg Olesen, Christoffer Rasmussen, Jørgen Reinhold, Jann Pedersen, Henriette Bendtsen og Tommy Sørensen Møller.

I billetsalget er ansat publikumsassistent Bjarne Brun Bjerg, receptionisterne Jytte Hansen og Annette Eskildsen samt et større antal timelønnede medarbejdere.

Butiksafdelingen ledes af butiksbestyrelser Helle Vester Jensen. Desuden er ansat indkøber Bente Snedker, lagermedhjælper Hanne Philippon Christensen, bagerne Henning Løbner og Helle Skovbjerg, butiksassistenterne Dorthe Gaarvig Døssing og Leila Ostenfeldt samt butiksmødhjælperne Karen Holst Rasmussen og Jeanette Andersen. Personalet i butikkerne suppleres med et større antal timelønnede medhjælper.

Den Gamle Bys skræddersal består af museumsassistenterne Connie Hoffmann, Lise Andersen Rendbæk, Ulla Hansen og Birgit Klauber.

Oplevelses- og salgsafdelingen omfatter arrangementmedarbejderne Anne-Sophie Fugl og Britha Lunding.

Det faste personale på restaurationsområdet udgøres af restaurationschef Thomas Nordby Gjødsbøl, køkkenchef Rasmus Holsteen Jessen samt kokkene Rikke Pedersen, Anne Kathrine Gundestrup og Stine G. Andersen. Personalet i afdelingen suppleres i højsæsonerne af et stort antal timelønnede medhjælper.

Gartnerafdelingen består af formand Gitte Kidmose Røn og næstformand Mikkel Thoft Madsen samt af gartner Truels Asger N. Truelsen og gartnermedhjælperne Frank Kristensen og Mads Toft Hansen. Endvidere indgår museumsassistenterne Laurits Nørgaard Petersen og Elva Anette Jespersen i gartnerafdelingen sammen med Herbert Thomas Corridon, som er i virksomhedspraktik.

Rengøringsafdelingen består af rengøringsleder Jane Heiborg Johansen samt rengøringsassistenterne Jette Holmhus, Kim Pappé Andersen, Ejvin Jæger Iversen, Anders Jensen, Hanne Vissing Jakobsen, Lene Dalgaard, Gunhild Asmussen, Birgit Kongsgaard, Karsten Nielsen, Lotte Hvidkjær Andersen, Charlotte Lauring Nielsen, Hans Henrik Martensen, Liane Jakobsen og Randi Kamilla Jørgensen. Til rengøringsgruppen er tilknyttet weekendafløser Rosa Lutzen ligesom der i højsæsonerne suppleres med et antal medhjælper.

Overinspektør Martin Brandt Djupdræt har ansvaret for Den Gamle Bys samlinger, formidling, bevaring og bibliotek samt Levende Museum, undervisningsafdeling, arrangementer og koordineringen af museets frivillige. Med reference til Martin Brandt Djupdræt er ansat museumsinspektørerne, ph.d. Elsebeth Aasted Schanz, cand.phil. Tove

Engelhardt Mathiassen, cand.mag. Jens Ingvordsen, cand. mag. Connie Jantzen, cand.mag. Søren Tange Rasmussen, cand.mag. Anneken Appel Laursen, cand.mag. Lisbeth Skjernov, cand.mag. Agnete Amlund Rasmussen, cand.mag. Kitt Boding-Jensen og cand.mag. Trine Locht Elkjær. I den museumsfaglige afdeling indgår endvidere de projektansatte mag.art. Danielle Guldmann Sekwati samt cand.mag. Doron Haahr. Derudover er i afdelingen ansat registrator Ole Hove samt museumsassistenterne Jane Maj-Britt Brügger, Lorents Larsen, Mette Kvarning, Henrik B. Jensen og Jette Munk, Asger Christensen, Karen Flaskgaard, Lone Engelbrecht, Tina Asferg Jakobsen og Bodil Brunsgård Nielsen. Birka Ringbøl Bitsch var projektansat på textil.net frem til 1. november og Kim Simonsen er projektansat i forbindelse med samlingsrevision frem til 1. januar 2015.

Som leder af Dansk Plakatmuseum har Elsebeth Aasted Schanz i sin stab museumsassistenterne Pierre R. Briand de Crevecoeur, Stig Bek, Thomas Næser, Sanne Staal Guldholt og studentermedhjælp Line Fogh Sørensen.

Som leder af Besættelsesmuseet er Søren Tange Rasmussen chef for timelønnet personale og frivillige. Museumsassistent cand.mag. Peter Præstgaard, studentermedhjælper Johanne Midtgaard Hansen og administrativ medarbejder Annette Eskildsen er alle ansatte som timelønnet på Besættelsesmuseet.

Anne-Grete Roed Jensen er Den Gamle Bys bibliotekar og har samtidig ansvaret for Klub Den Gamle By.

Bevaringsafdelingen ledes af cand.scient.cons. Karen Woer. Afdelingen består derudover af cand.scient.cons. Nynne Raunsgaard Sethia, grafisk konserveringstekniker Ole Hertzum, møbelkonservator Torsten Meinert Johnsen, malerikonserveringstekniker Naja Hølvig Mikkelsen, kulturhistorisk konserveringstekniker Gitte Sørig Thomsen. Derudover er ansat konserveringsassistenterne Edel Helga Kragh, Kari Helene Berg samt magasinmedarbejder Anker Østergård Raunkjær Kristensen.

Henning Lindberg er leder af Levende Museum, imens Den Gamle Bys undervisningsafdeling ledes af Marianne Bager. Til de to afdelinger er knyttet museumsassistent Jens Kristian Boll, frivilligkoordinator Anki Van Dassen samt assistenterne Connie Witting og Bodil Hansen. Begge afdelinger suppleres med et større antal timelønnede medhjælpere.

Koordineringen af Den Gamle Bys særlige arrangementer varetages af Katrine Kalstrup og assistent Tina Jønson.

Projektchef Allan Leth Frandsen leder Den Gamle Bys projektsekretariat for museets store projekter. Projektkoordinator er museumsinspektør, cand.mag. Berit Guldmann Andersen og derudover er tilknyttet museumsinspektør cand.phil. Anne Cathrine Lorentzen (indtil 1. november), cand.mag. Anna Wowk Vestergaard (pr 1. oktober), cand. mag. Erik Nellemann Nielsen. Projektansatte er cand.mag. Anne Krøyer Sørensen, BA Jeppe Halkier Hansen, cand. mag. Mette Andersen og projektmedarbejder Niels Rahbæk. Endelig er der til afdelingen tilknyttet museumsassistenterne Rikke Hartmann Andreasen, Dorte Telling Madsen, Peter Vangsgaard og assistent Trine Vindevoghel.

Bygningschef Niels Meyer har ansvaret for museets tegnestue, bygningsafdelingerne, udstillingsafdelingen samt teknisk afdeling. På Den Gamle Bys tegnestue er ansat arkitekt maa Karen Marcmann, arkitekt maa Jonas Rump Nielsen, bygningsarkæolog cand.mag. Erik Bjerre Fisker, bygningskonstruktørerne Martin Sommer og Tina Holst Juhl, museumsassistent Solveig Kirstine Kristensen samt byggetekniker René Duhn Gotthardsen Scarpa. Flere af tegnestuens ansatte har også i 2014 udført arbejde for museets projektafdeling.

Museets udstillingsafdeling ledes af scenograf og møbelsnedker Tine Scharling Thomsen. Ansatte er udstillingsteknikerne Kurt Edelhardt Eriksen, Mikkel Bødker Lüders og Flemming Enevoldsen, udstillingstekniker og skiltemaler Lars Ørbæk Laursen, udstillingstekniker og grafiker Henrik Nøhr Mikkelsen, grafiker Frank Pedersen, arkitekt maa Susanne Mikkelsen, museumssmed Gunnar Olsson, smed Bjarne Maj og museumsassistent Karen Margrethe Jensen. I juni måned modtog Lars Ørbæk Laursen et legat fra Birte og Peter Jensens Fond. Legatet bliver uddelt til en medarbejder i Den Gamle By, som har udvist et særligt engagement og ydet en særlig indsats såvel fagligt som kollegialt.

Teknisk afdeling ledes af Rasmus Kjellerup Lassen og ansat her er elektrikerne Lars From Nielsen og Svend Lassen, ventilationstekniker Henrik Bavnild Jensen, maskinmester Jens Jagd Jeppesen og teknisk medarbejder Michael Calaminus. Afdeling for Vagt og Service er i 2014 blevet en del af Teknisk Afdeling og består af vagtmester Jan Olsen og driftsassi-

stenterne Dan Christensen, Rene Christensen, Brian Hansen, Jørn Brøndberg og Per Ammitzbøl Sørensen.

Malerafdelingen ledes af formand Torsten Lykke Nielsen, som har ansat malersvendene Anne-Mette Sørensen, Ditte Marie Skjødt, Klaus Jensen, Malene Reinhard og Dorte Kristensen samt malerlærling Pia Dahlgreen Olsen.

Murerafdelingen ledes af murerformand Hans Bendix Weiss, og han har i afdelingen ansat murersvendene Bjarne Andersen, Carl Henrik Vammen, Erik Hansen, Lars Fabricius og Henrik Dalgaard Nielsen samt murerarbejdsmændene Kjeld Nielsen og Niels Kure Jensen (som i 2014 kunne fejre sit 25 års jubilæum i Den Gamle By). Derudover brolægger John Nielsen, og murerlærlingen Rikke Hou Kondrup.

Tømmerne ledes af formand Ejvind Maltesen. I afdelingen er ansat svendene Christina Veinholt Jensen, Lasse Ebbe Ebbesen, Rasmus Vinther, Thomas Bordal, Tommy Ravnsbæk og Christian Rønne Larsen. Derudover lærling Martin Erik Olsen.

Sidst men ikke mindst bør nævnes de frivillige i bryggerlauget, radiolauget, telefonlauget samt børneaktørerne og en række individuelle frivillige, der alle yder en stor ulønnet indsats for Den Gamle By.

Annual report

When Den Gamle By opened for its 100th season on 1 January 2014, visitor figures were already at the best level ever, as 480,270 guests had gone through the turnstile in 2013.

Since the New Year, we have heard one piece of good news after another. Her Majesty Queen Margrethe II of Denmark designed a poster for the museum; Den Gamle By was nominated for the prestigious European Museum of the Year Award; the museum achieved the highest grade in the quality assessment, while visitor figures are stable on the right side of 400,000.

Last, but not least, the A.P. Møller and Chastine McKinney Møller Foundation for General Purposes has made a huge donation amounting to DKK 135 million. The money will be used to complete and secure Den Gamle By's major project in creating modern quarters in the town, showing periods right up to today.

The donation will undoubtedly add even more to the attractiveness of Den Gamle By, enabling the museum to invest more in the physical structure and serve its many visitors even better.

Nekrolog over Lars Vester Jakobsen

12. november 1941 – 15. februar 2014

15. februar døde forhenværende chefkonservator i Den Gamle By Lars Vester Jakobsen efter længere tids sygdom.

Lars Vester Jakobsen var født i Balle på Djursland og som 4. generation, der gik ind i faget med bygnings- og dekorationsmaling, lå det allerede tidligt i kortene, hvad der skulle blive hans levevej. Han blev uddannet konservator med speciale i maleri- og farvekonservering fra Kunstakademiets Konservatorskole i København, hvor han begyndte på skolens hold 1, da den åbnede i 1973. Inden da havde han gjort sig nogle praktiske erfaringer ved konservator Elmholdts værksted i Aarhus. Efter afgangseksamen arbejdede han ved Nationalmuseets Farvekonservering indtil han 1. april 1979 tiltrådte som leder af Den Gamle Bys bevaringsafdeling.

Stillingen som leder af bevaringsafdelingen krævede overblik over og kendskab til en lang række områder, emner og materialer, som Lars ikke tidligere havde beskæftiget sig med. Derfor blev det i højere grad hans opgave at være rådgivende end udøvende konservator og at fokusere på det teoretiske område ved at lave undersøgelser og udtage prøver af materialer.

I 1998 tog Lars et års orlov fra Den Gamle By og i april 1999 valgte han at tage sin afsked fra museet for på ny at hellige sig det praktiske konserveringsarbejde i sit eget firma, Restaureringslaboratoriet, som han drev fra sit hjem i Ugelbølle.

Som bygningskonservator nåede Lars at arbejde på mange spændende og interessante opgaver også udenfor Den Gamle Bys rammer f.eks. Koldby Kirkes altertavle, Bernt Notkes altertavle i Aarhus Domkirke, Claus Bergs altertavle i Odense Domkirke, Kuppelsalen på Fredensborg, Grevinde Danners lejlighed i Ny Vestergade i København, herregården Fuglsig i Hjørring, Aarhus Svømmehal "Spanien", Aarhus Toldkammer, Moesgaard hovedbygning, herregården Lynnerupgård og herregården Lyngsbækgaard.

Sideløbende med sine praktiske opgaver i Den Gamle By,

Lars Vester Jakobsen.

øste Lars af sin viden på det konserveringsfaglige felt ved i perioder bl.a. at undervise på Konservatorskolen i København, Konservatorskolen i Göteborg, ICCROM i Rom samt på Nordisk Center for Kultur og Håndværk i Raadvad.

Lars var afholdt af sine medarbejdere i bevaringsafdelingen, og i de knapt 20 år, han varetog stillingen, nåede han med et oprigtigt engagement og stor faglig indsigt vidt omkring i Den Gamle By.

Elsebeth Aasted Schanz

Obituary, Lars Vester Jakobsen

The former conservator at Den Gamle By, Lars Vester Jakobsen, died on 15 February after a long illness. He trained as a conservator, specialising in conservation of paintings and paint at the School of Conservation at the Royal Danish Academy of Fine Arts in Copenhagen, where he started in 1973. After graduating, he worked in paint conservation at the National Museum of Denmark until his appointment as head of Den Gamle By's conservation department on 1 April 1979, which he held until 1999. Lars was well liked by his colleagues in the conservation department, and he achieved a great deal through his sincere enthusiasm and deep professional insight during almost twenty years of service as head conservator in Den Gamle By.

Sponsorer

Hovedsponsor

Morgenavisen Jyllands-Posten
Grøndalsvej 3
8260 Viby J

Arrangementssponsorer

STARK Aarhus
P.O. Pedersens Vej 5
8200 Aarhus N

Falck A/S
Falck-Huset
Politorvet
1780 København V

Danske Bank
Åboulevarden 69
8000 Aarhus C

Carlsberg Danmark A/S
Vesterfælledvej 6
1750 København V

Produkt sponsorer

A.C. Perch's Thehandel
Volden 3
8000 Aarhus C

The

Carlo Gavazzi Handel A/S
Over Hadstenvej 40
8370 Hadsten

Dupline-komponenter til
intelligente bygnings-
installationer

KEN Storkøkken A/S
Runetoften 15-17, Postboks 1326
8210 Aarhus V

Køkkeninventar/service

Post Danmark A/S
Tietgensgade 37
1566 København V

Posthusets drift

Primagaz Danmark A/S Sandvadsvej 11 4600 Køge	Gas
Rambøll Danmark A/S Olof Palmes Allé 22 8200 Aarhus N	3D opmåling/scanning
Siemens A/S Building Technologies Bredskifte Allé 15 8210 Aarhus V	Installation, servicering og vedligeholdelse af DGBs sikringssystemer
Steff Houlberg TULIP FOOD COMPANY A/S Tulipvej 1 8940 Randers SV	Udlån af pølsevogn
World Translation A/S True Møllevej 5 8381 Tilst	Oversættelser

Hussponsorer

BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Kystvejen 29 8000 Aarhus C	Aalborggården, Stenhuset
BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Kystvejen 29 8000 Aarhus C	Sadelmagerens Hus
BioMar Group A/S Værkmestergade 25, 6. 8000 Aarhus C	Købmandsgården 1864
Boghandlerforeningen Børsen 1217 København K	Boghandlen
CAC Fonden Agerøvej 49 8381 Tilst	Helsingør Theater

CAC Fonden Agerøvej 49 8381 Tilst	Møntmestergården
Danske Guldsmede og Urmagere Kongevejen 270 2830 Virum	Guld, -sølv og ursamlingerne
EL:CON GRUPPEN A/S Ryhøvej 50 8210 Aarhus V	Svendborghuset, Fichs Gaard
Fritse og Jens Meyer Jacob Adelborgs Allé 32 8240 Risskov	Randershus, Garveriet
GRUNDFOS Holding A/S Poul Due Jensens Vej 7 8850 Bjerringbro	Vandmøllen
Nordea-fonden Sankt Clemens Torv 2-6 8000 Aarhus C	Aalborggården, Empirehuset
OK a.m.b.a. Åhave Park Vej 11 8260 Viby J	Sønderborghuset, Havbogade 29
SCANDINAVIAN TOBACCO GROUP'S GAVEFOND Sydmarken 42 2860 Søborg	Tobaksspinderiet, Tobaksladen
Spar Nord Aarhus Sønder Allé 11 8000 Aarhus C	Aalborggården, Grotum-fløjen
STARK Aarhus C Daugbjergvej 17 8000 Aarhus C	Aarhus Mølle, Kostald og hestestald
STARK Skejby P.O. Pedersens Vej 5 8200 Aarhus N	Teglværksladen

Steff Houlberg TULIP FOOD COMPANY A/S Tulipvej 1 8940 Randers SV	Musiktribunen, Traktørstedet
Stibo A/S Axel Kiers Vej 11 8270 Højbjerg	Bogtrykkeriet
Aarhus Brandkorpsforening Ny Munkegade 15 8000 Aarhus C	Sprøjtehuset
Aarhus Oliefabriks Fond for almene Formål v/Dansk Revision Tomsagervej 2 8230 Åbyhøj	Stampemøllen
Aarhus og Omegns Biavlerforening Knudevejen 20, Edslev 8362 Hørning	Bistaderne
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Nordhavngade 4, Pakhus 13 8000 Aarhus C	Haderslevhusene
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Nordhavngade 4, Pakhus 13 8000 Aarhus C	Lille Rosengaarden
Aarhus Stiftstidendes Fond v/Holst, Advokater Hans Broges Gade 2 8100 Aarhus C	Borgmestergaarden